वऱ्हाडसमाचार.

THE ARADW SAMACHAR OR NEWS OF BERAR.

VOL 5 AKOLA:—SATURDAY EVENING— OCTOBER 1 1870 NO 40

पुस्तक ५. अकोला, शनिवार सायंकाळ तारीख १ माहे आक्टोंबर सन १८७० इ०. ४०

एक युरोपियन जज्जाच्या अकलेचे तारे!

युरोपियन लोक मोठा डौल मिरवितात कीं, शहाणे काय ते आम्हीं, कायदे कानू जाणणारे आम्हीं, अक्कल आमच्यापाशीं शिकवी व नेटिव लोक मूर्ख, जंगली, अकलमंद असें मानून ते त्यांची हेळणा करित असतात, पण हा वृथाभिमान. आहे मनुष्याची योग्यता जातीवर किंवा देशावर नाहीं, स्वतांच्या विद्यार आहे. व सामानानें म्हटलें म्हणजे युरोपियनांतही बहुत अविद्वान व मूर्ख आहेत आणि नेटिवांतही बहुत शहाणे आणि समजदार आहेत. म्हणून जातीसंबंधानें तसा अभिप्राय बाळगण्यास कोणास कांहींच कारण नाहीं. अस्तु.

कलकत्याचे निव्हा जज्ज मि० प्याटरसन साहब यांनीं एक चमत्कारिक रितीची कोर्टाची बेअदबी केली ती अशी :—

त्यांच्या कोर्टांत त्यांनीं केलेले एका फैसल्यावर तेथील सुप्रीम कोर्टाकडे अपील झालें व त्यांत त्या वरिष्ठ कोर्टाच्या जज्जांनीं प्याटरसन साहेबांचा फैसला दुरुस्त केला. तेव्हां प्याटरसन साहेबांस राग आला व त्यांनीं सुप्रिमकोर्टास एक पत्र लिहिलें कीं, तुम्हीं कोण कोणत्या कारणावरून आमच्या निवाड्यांत फेरबदल केला तें आम्हांस कळवावें. आतां साधरण प्रतीच्या वकील व पक्षकार लोकांसही हा गोष्ट ठाऊक असेल कीं अपिलांत निवडा फिरला असतां खालील कोर्टानें त्याचीं कारणें विचारण्याचा त्यास हक्क नाहीं. सुप्रिम कोर्टाच्या चीफ जस्टिस साहेबांनीं प्याटरसन साहेबांवर कोर्टाच्या बेअदबीच्या आरोपाचा खटला चालला होता तेव्हां म्हटलें कीं असें पत्र लिहिणें प्याटरसन साहेबांस फार अयोग्य होतें परंतु सुप्रिमकोर्टानें त्या त्यांच्या अव्यवस्थितपणाबदल म्हणा किंवा मूर्खपणाबदल म्हणा डोळेझाक केली. आणि रजिष्टरास हुकुम केला कीं प्याटरसन साहेबाच्या निवाड्यांत फेरबदल करण्याचीं जीं कारणें आहेत तीं त्यांस कळवावीं. या प्रमाणें त्या कारणासहित सुप्रिम कोर्टाचे रजिष्टरानीं प्याटरसन साहेबांस पत्र लिहिलें. तें पत्र सदहु विद्वान साहेबांचे हातीं येतांच त्यांनीं सुप्रिम कोर्टाच्या बेअदबीचा गुन्हा केला म्हणजे त्या पत्रावर आपल्या मनांत जो आलो तो आडवा तिडवा मजकुर पाहिजे तसा स्वैर लिहून ठविला व इतर कागद पत्रांबरोबर तो लेख सुप्रिमकोर्टाकडे गेला तेव्हां त्याबदल प्याटरसन साहेबावर वरिष्ठ कोर्टाच्या बेअदबीचा खटला झाला व त्यांस चौकशी करितां सुप्रिम कोर्टांत हजर होण्यास समान झालें. त्याप्रमाणें नेमल्या दिवशीं ते कोर्टांत हजर झाले. त्यांनीं असा बतावणीचा जबाब दिला कीं मी जें त्यापत्रावर लिहिलें तें आपल स्वतांचें मत प्रदर्शित करावें म्हणून खासगी नात्यानें लिहिलें व तशी टीका करण्याचा मला हक्क आहे व त्यापासून सुप्रिमकोर्टाचा किंवा त्यांतील न्यायाधिकाऱ्यांचा कांहीं अपमान होणार नाहीं अशा समजुतीनें मी तें त्यावेळीं लिहिलें. परंतु मागाहून मला विचार सुचला कीं मी जें केलें तें फार अयोग्य केलें. व त्याबद्दल मी आतां दुःख प्रदर्शित करितों. चीफ जस्टिस साहेबांनी सांगितलें कीं, असें तोंडचें दुःखप्रदर्शक बोलणें कांहीं उपयोगी नाहीं तुम्हीं लिहून दिलें पाहिजे कीं मीं हें फार अयोग्य काम केलें व त्याकरितां आतां मी माफी मागतों. प्याटरसन साहेबांनीं एक अर्ज लिहून दिला. तो पाहून चीफ जस्टिस म्हणाले कीं, हा माफीचा अर्ज नव्हे व असा अर्ज घेतला जाणार नाहीं. त्यावर आमचे कायदेबाज प्याटरसन साहेब म्हणाले कीं हा माफीचा अर्ज आपण समजत नसाल तर मी तो रद्द करून परत घेतो आणि मी आपलेवरील आरोपापासून डिफेन्स (बचाव) म्हणून हा कागद देतों. चीफ जस्टिस म्हणाले कीं अशा कागदांत सुप्रिम कोर्टाचे निवाड्यावर तुम्ही टीका कराल तर ती ऐकली जाणार नाहीं. पुन्हां मि० प्याटरसन म्हणाले कीं या मुकदम्याच्या संबंधांत मला आपले वरील दोष निवारणाकरितां सुप्रिमकोर्टाच्या निवाड्याची चिकित्सा करून [illegible] अवश्य आहे. आणि तशा चिकित्सेची पर[illegible] झे कांहीं कारणें [illegible] स व दुसरे तीन [illegible] न प्याटरसन स[illegible] केल्याचा ठराव [illegible]

आम्हांस वाटे[illegible] क्षेत्रस्थ म्हणून ए[illegible] ले अ[illegible] करिता न [illegible] त्या पत्रावर आडवे [illegible] तें व मासिक त[illegible] शब्दशः समजलें अ[illegible] सतें. पण तें प्रसिद्ध[illegible] एखाद्या इंग्लिशपत्रका[illegible] गोष्ट नेटिवांची असत[illegible] करून लिहिली असत[illegible] च्या बऱ्यास शोभत[illegible]

स्टांपाविषयीं ठराव.

नंबर २७२९ स[illegible] इसवी.

मेहेरबान फर्स्ट असिस्टंट रेसिडेंट साहेब बाहदूर यांजकडेस तारिख १९ माहे अगष्ट सन १८७० इसवी.

आपणाकडून तारिख २९ जुलई सन १८७० इसवीचें पत्र नंबर ५१६ चें आलें तें पावलें त्यांत जनरल स्टांपअकट आणि कोर्टफीस आकट याविषयीं लिहिल्या गोष्टीवर मी रपोर्ट करितों तो येणें प्रमाणें:—

२ मुख्य मुद्याचीं ही गोष्ट आहे कीं ६ तागायत ९ रकमेंत लिहिल्याप्रमाणें दस्ताएवजाची नकल एक कागदावर न होईल तर बाकी राहिलेली नकल ज्यास्त कागदावर लिहिणें झाल्यास तो कागद साधा किंवा स्टांप असावा.

प्रथमतः अर्ज्याविषयीं. अर्ज्यांत ज्यास्त मजकूर लिहिणें झाल्यास त्यांना ज्यास्त स्टांपकागद जोडावा असा अगदीं ठराव नाहीं.

सन १८६७ चें आकट २६ यांतील अखेरचें "साधारण नियमावरून" आठ आण्याचे स्टांपाची अवश्यकता होती. आतां हा साधारण नियम रद्द झाला असून त्या सारखा दुसरा नियम त्या ऐवजीं ठरला नाहीं त्या अर्थी मला वाटतें कीं जी फी द्यावयाची ती अर्जावर आहे मग त्याचा कागदावर विस्तार कितीही असो.

दुसरें. नव्या व जुन्या कायद्यामध्यें नकलाविषयीं इतकाच भेद आहे कीं पूर्वी हुकुमनामा किंवा हुकुमाप्रमाणें ज्याचा अंमल करितां येतो असा हुकूम याची नकल कोणतेही अंशानें साधे कागदावर करिता येत नव्हती आणि आतां या गोष्टीना प्रतिबंध नाहीं फैसल्याच्या नकलांविषयीं विचार करितां असें दिसतें कीं ज्यास्त कागद लागल्यास तो साधा असावा आणि दुसऱ्या नकलाविषयींची फी रकम ९ मध्यें सांगितली आहे यावरून अम्ही असा निर्णय करितो कीं कायदे करणारांचे मनांत [illegible]कुमनाम्याचे नकलेचे विस्तारामुळें ज्यास्त [illegible]र घेण्याचें काढून टाकण्याचें आ[illegible]हे.

सरक्युलर.

जनरल नंबर ३११४ सन १८७० इसवी.

डिपार्टमेंटल नंबर सन १८७० इसवी.

[illegible]ील १२ माहे सपटंबर सन १८७० [illegible]बान सेकंड असिस्टंट रेसिडेंट साहेब [illegible]दूर यांजकडून.

[illegible]बान कमिशनर साहेब बाहदूर प्रांत वहाड यांजकडे.

[illegible]ोग्य किमतीचे एके स्टांपकागदावर [illegible]का मजकूर लिहिला जाईल [illegible] ज्यास्त मजकूर लिहिण्या [illegible] अवश्यकता दिसल्यास आणखी [illegible]कागद जोडून त्यावर राहिलेला मजकूर लिहिण्याची परवानगी सन १८६७ चें आकट २६ यांत होती. परंतु कोर्ट फीज आकट सन १८७० इसवी बरून सदरील आकट रद्द झाले असून त्यांत स्टांप कागद जोडण्याविषयीं कांहीं ठराव नाहीं यास्तव संशय उत्पन्न झाला कीं जेव्हां जेव्हां गरज पडेल तेव्हां तेव्हां जोड कागद लावणें हे कायदेशिर कृत्य आहे किंवा नाहीं आणि लावणें कायदेशिर कृत्य असेल तर तो जोड लाविलेला कागद स्टांप कागद असावा किंवा साधा कागद असावा या संशयाची निवृत्ति होण्याकरितां आणि एकसारखा वहिवाट राखिली जावी या करितां खालीं लिहिलेले सर्वत्र लागू हुकूम मेहरबान रेसिडेंट साहेब बाहदूर यांचे आज्ञेनें दिले जात आहेत.

१ प्रथमतः अर्ज्याविषयीं. जर ×स्टांपावरून असें दिसून येईल कीं अर्जास जो स्टांप पाहिजे तो बरोबर आहे तर मग त्या अर्ज्या पाहिजे तितके साधे कागद जोडून लावून त्यावर लिहाव्या. ज्यास्त मजकुराबद्दल ज्यास्त स्टांपाची अवश्यकता आहे असें ठरविण्यांत आलें नाहीं.

२ दुसरें, नकलाविषयीं—परिशिष्ट नंबर १ यांतील ६, ७ आणि ८ रकमांत सांगितलेले दस्ताएवजाच्या नकला देतांना जी गोष्ट पाहणें आहे ती ही कीं त्या त्या रकमेंत लिहिलेला स्टांपाचा कर उपयोगास लाविलेले स्टांपावरून पूर्णपणें दर्शविला गेला कीं नाहीं. जोडलेल्या साधे कागदावर लिहिलेला ज्यास्त मजकुराचा कांहीं संबंध नाहीं.

बाकीचे दस्तऐवजाचें नकलांवर जी कोर्ट फी आहे ती सदरीं लिहिलेले परिशिष्टाचें ९ वे रकमेंत सांगितली आहे. या रकमेवरून जी फी मोजावयाची ती अमुक इतक्यास अमुक म्हणून लिहिली आहे यास्तव प्रत्येक नकलेच्या खालीं नकलनविसानें नकल केलेल्या शब्दांची एकूणसंख्या आणि त्यांवर जी एकूण फी बसावयाची ती लिहिली पाहिजे.

पुस्तकाची पोंच.

विचित्रपुरी या नावाचें पुस्तक त्याचे कर्ते रा. रा. केशव लक्ष्मण ओरनेकर एथील इंग्लिशमराठी शाळेंत असिस्टंट मास्तर यांजकडून आम्हांस बक्षिस आलें तें आम्ही आस्थादरानें स्वीकारून त्यांचे आभार मानितों हें पुस्तक आम्ही वाचित आहो. वाचून पुरें झाल्यानंतर त्याविषयींचा आम्हीं आपला अभिप्राय वाचकांस कळवूं.

बुलढाण्याकडील खटपट.

ही [illegible] विलक्षणास [illegible] खटल्यासंबंधीं सर्व लोकांस घरोघर जाण्यास सांगितलें असें एकतों. रा० दाजी नारायण कांदीकर वकील यांस सरकारतर्फे साक्षीदार केलें होतें व त्याचे साक्षीचा शेवटाल पोलिस इन्सपेक्टर यांजवरचे खटल्यांत उपयोग होऊन शेलताक यास २५० रुपये दंड झाला असें समजतें. बाकी कांहीं कामदारलोकांस लांच दिल्याची नांवें कोणी कोणी सांगितली आहेत असें कर्णोपकर्णी कळतें त्याजविषयीं पुढें काय करणार तें समजत नाहीं. पूर्ण खातरी आपले मनाची करून घेतल्याशिवाय न्यायाधिकाऱ्यांनीं कोणा थोर मनुष्याचे अब्रूस धक्का लागूं नये अशी आमची त्यांस शिफारस आहे.

नेपोल्यन बादशाहा व लढाई.

हल्लीं फ्रान्स देशांत फ्रेंच व प्रशियन यांचें जे तुमुल युद्ध चाललें आहे. तिकडील आजीकडचें विशेष वर्तमान आमच्या वाचकांस समजलें असेलच. फ्रेंच लोकांचा बादशाहा लुईस नेपोल्यन हा प्रुशियाच्या राजांच्या स्वाधीन झाला, व त्याला राजानें कैद करून जर्मनी देशांत पाठवून दिलें. आणि त्याला विल्हेल्मशु नजीक कासेल एथें ठेवावें असा ठराव केला आहे.

ही गोष्ट कदाचित कोणास विशेष महत्वाची वाटणार नाहीं. लढाई ही जुगारीच्या फाशासारखी आहे; फासे कसे पडून कोण हरेल याचा नेम नाहीं, त्याचप्रमाणें लढाईमध्यें कोण विजई होईल व कोण धुळीस मिळेल याचा नेम नाहीं; म्हणून बादशाहा शत्रूच्या हातीं जाऊन कैदी झाला यांत विशेष काय झालें, असें ते म्हणतील. हें म्हणणें जरी खरें आहे तरी सदरील गोष्टीविषयीं थोडा विचार केला पाहिजे. हा लुईस नेपोल्यन कोण होता, कांहीं दिवसामागें त्याची स्थिति कशी होती, व आतां कशी आहे याकडे अमळ लक्ष द्यावें.

लुईस नेपोल्यन हा थोरला नेपोल्यन म्हणजे नेपोल्यन बोनापार्ट याच्या घराण्यांतील आहे. तो तरुण झाला तेव्हां कांहीं राजकीय कारणावरून त्याला देशपार व्हावें लागलें. पुढें फ्रान्स देशांत त्याला लष्करी हुद्दे मिळाले, आणि सन १८४८ मध्यें तेथें राज्यक्रांति होऊन लोकसत्तात्मक राज्य स्थित झालें तेव्हां त्याला राजसभेचा अध्यक्ष नेमलें होतें. त्या प्रसंगीं त्यानें आपले मनोरथ सिद्धीस नेण्याकरितां आपल्या पक्षाच्या लोकांस मोठमोठाल्या लष्करी जागा देऊन सर्व सेना अनुकूळ करून घेतली. सर्व तयारी झाल्यावर त्यानें सभेस सांगितलें कीं, लोकसत्ताक राज्य मोडलें व मी बादशाहा आहे. तें ऐकून लोकांस फार वाईट वाटलें. ते लढाईस उभे राहिले, पण तींत अर्थातच नेपोल्यन याचा जय झाला. पारिस शहरचे रस्ते प्रेतांनीं भरले असतां त्यांमधून मोठ्या समारंभानें आपली स्वारी नेऊन तो सिंहासनारूढ झाला.

ह्या दाढभाईच्या कृत्याविषयीं ऐकून सर्व जगांतील राजकीय व मुत्सदी लोकांस अत्यंत वाईट वाटलें. यावरून तो मोठा जुलमी, अप्रामाणिक, विश्वासघातकी असें सर्व बोलूं लागले, आणि ज्यानें या रीतीनें राज्याचा आरंभ केला त्याच्या कारकीर्दींत न्याय नीति, स्वस्थता, निर्भयता, सुरक्षितपणा, स्वतंत्रता यांचें दुर्भिक्ष होऊन जुलूम अन्याय, धामधूम, लढाया यांचा सुकाळ होईल असें सर्व बोलूं लागले. पुढें याप्रमाणेंच झालें. त्यानें लोकांस व वर्तमानपत्रांस स्वतंत्रता दिली नाहीं. क्षुल्लक कारणावरून मोठाल्या शिक्षा दिल्या. यावरून लोक त्यावर खुष नव्हते पण करतात काय? त्याच्या हातीं पराकाष्ठेची सत्ता होती म्हणून कोणाचें कांहीं चाललें नाहीं. तरी लोकांनीं वारंवार दंगे केले. कित्येक वेळां मारेकऱ्यांनीं त्यास मारण्याचे यत्न केले; पण त्याची घटका आली नव्हती म्हणून ते सर्व निष्फळ झाले.

त्यानें इतर राज्यांस स्वस्थ राहूं दिलें नाहीं. त्याच्या मनास येई तोंवर तो परराज्यांशीं स्नेहानें वागे पण कांहीं मतलब साध्य होण्यासारखा दिसला म्हणजे एकदम तुटून पडून लढाई करी. म्हणून त्याच्या मित्रपणाची कोणास खात्री वाटत नसे. त्याचा चुलता नेपोल्यन बोनापार्ट यानें युरोपांतील बहुतेक राजांस मनस्वी उपद्रव दिला. त्याच्या मनांत होतें कीं, शिकंदराप्रमाणें सर्व पृथ्वी जिंकून मोठी कीर्ति मिळवावी म्हणून त्यानें अनेक देशांवर स्वाऱ्या करून लढाया केल्या. जेव्हां कित्येक राजे एक झाले तव्हां त्याचें पारिपत्य झालें. त्याप्रमाणेंच हा देश जिंकण्याकरितां सर्वांस उपद्रव देईल अशी युरोपांतील राजादिकांस भीति होती. तो मोठा धूर्त होता म्हणून आपल्या मनांतील बेत कळूं न देतां स्नेहानें वागे तरी वेळ पडे तेव्हां त्याचे विचार बाहेर पडत असत. अनेक देश जिंकून आपलें राज्य फार विस्तीर्ण करावें असें त्याच्या मनांत होतें प्रशियाच्या राजाच्याही मनांत असेंच असेल असें मानून त्यानें त्याकडे गुप्तपणें करारनाम्याचा एक खर्डा पाठविला त्यांत कित्येक देशांचीं नावें सांगून ते जिंकून आपण वाटून घेऊं असें लिहिलें होतें. या प्रकारें हा युरोप खंडास मोठा कांटा असा होता.

तो लग्न करण्याचा बेत करून नवरी शोधूं लागला, तेव्हां त्यानें एका मागून एक अनेक राज्यांच्या कन्या मागितल्या, पण कोणी राजकन्या त्यास पत्करीनात. मग नाइलाज होऊन त्यानें त्याच्या प्रतीच्या म्हणजे सरदार वगैरे लोकांमध्यें शोध केला तेव्हां युजेनी ही त्याची राणी झाली. ही युजेनी सर्व युरोपांत अतिरूपवान व गुणवान आहे. ती व नेपोल्यन, इतर राजे व राण्या यांपेक्षां फारच डामडौली व विलासी असत, त्यांनीं नाच रंग यांचा यथेच्छ उपभोग घेतला. परमेश्वराची भक्ति त्यांत विशेष होती असें वाटत नाहीं. राणी रोमन काथालिक लोकांच्या सांप्रदायाप्रमाणें देवभोळी होती. जेव्हां रीनान नामें एका नास्तिकानें खिस्ती धर्माविरुद्ध दोन ग्रंथ लिहिले तेव्हां बादशाहानें त्याला फार मोठें इनाम दिलें. तरी त्याचा पोपास मोठा आश्रय होता यावरून त्याच्या सर्व पापांवर पांघरूण पडलें. असो.

शेवटीं त्याच्या पापाचा घडा भरला. प्रुशियांतील एक राजपुत्र स्पेनचा राजा होण्यास सिद्ध झाला तेव्हां नेपोल्यनानें प्रुशियाच्या राजास अप्रशस्त रीतीचें मागणें केलें, आणि तें त्यानें मान्य केलें नाहीं म्हणून त्यासीं लढाई आरंभिली. तो पारिसाहून लढाईस जाण्याकरितां निघाला तेव्हां म्हणाला, ही लढाई उपस्थित करण्याचा दोष मजकडे नाहीं, तो प्रुशियाच्या राजाच्या माथ्यावर आहे. त्यास शासन करणें भाग आहे. आणि माझ्या मुलानें आपल्या देशाची चाकरी करण्यास तयार व्हावें म्हणून मी त्यालाही लढाईस घेऊन जातों. याप्रमाणें आपणास खचीत जय मिळेल अशी खातरी बाळगून तो गेला. पण त्याच्या फौजेस बहुतकरून कोठेंच जय आला नाहीं. अखेरीस असा प्रसंग आला कीं, धैर्य धरून रहावें तर शत्रूपुढें टिकाव होणार नाहीं, परत आपल्या राजधानीस जावें तर पराजय पावून फ्रान्स देशाचें बिघडविलें म्हणून फ्रेंचलोक प्राण्यांत करतील व प्राणसंकट प्राप्त होईल, यास्तव नायकोपायांस हाय मोकलून तो शत्रूच्या स्वाधीन होऊन कैदी झाला. ही वार्ता पारिस एथें गेली तेव्हां त्याचे प्रधान व सरदार व चेंबर सभेचे सभासद यांतून कोणास दुःख वाटलें नाहीं. त्यांनीं म्हटलें कीं, बादशाहा यानें शत्रूच्या स्वाधीन होऊन आपला अधिकार गमावला म्हणून आतां त्याचा किंवा त्याच्या घराण्यांतील कोणाचा वारसा फ्रेंच गादीवर राहिला नाहीं सबब नवें लोकसत्ताक राज्य स्थापून लढाई चालवावी व शत्रूस देशांतून हाकून लावावें. अशी स्थिति झाल्यावर त्याची बायको राणी बेलज्यम देशांत व मुलगा इंग्लंडास पळून गेला. त्याची मुलगी प्रिन्सेस मार्टिल्डे इंग्लंडास पळून चालली असतां धरली गेली, व त्याची सून (पुतण्याची बायको) प्रिन्सेस क्लाटिल्डे ही आपला बाप इटलीचा राजा याकडे जाण्याकरितां स्विटझर्लंडास गेली.

याप्रमाणें दीड महिन्यामागें जो मोठा बादशाहा होता, ज्यास राजे सुद्धां भीत असत, तो आज रंकाहून रंक झाला आहे. जर त्यानें हा वाद उकरून काढला नसता तर कदाचित आणखी बहुतवर्षे राज्य केलें असतें. पण तसें होणार कोठून? "भंगाचा पुढारी गर्व व नाशाचा पुढारी अभिमानी आत्मा आहे;" "विनाशकाले विपरीत बुद्धिः" याप्रमाणें व्हावयाचेंच. याप्रमाणें गर्विष्ठ व अन्यायी यांचा परिणाम होतो यावरून त्यानें व इतर राजांनीं व आम्ही सर्वांनीं असा बोध घ्यावा कीं जगांतील मोठेपणा वगैरेची कांहीं शाश्वति नाहीं. जगाचीं सर्व सूत्रें परमेश्वराच्या हातीं आहेत. तो राजांस व सैन्यांस जयापजय देणारा, उदयास आणणारा व लयास नेणारा आहे. यास्तव सर्वांनीं ऐहिक वैभवावरून चढून न जातां परमेश्वरापुढें नम्र व पश्चात्तापी व्हावें, हेंच योग्य आहे. ज्ञा. द.

वर्तमानसार.

महाराणी साहेबांचे चिरंजीव डयुक आफ एडिंबरो हिंदुस्थानांत आले होते तेव्हां त्यानिमित्त हिंदुस्थान सरकारास काय खर्च आला त्याची एक यादी करून पाठवावी असें विलायतेहून स्टेट सेक्रेटरी यांजकडून लिहून आलें आहे.

इन्कमटयाक्सचा फारच जुलूम आहे व तो लोकांच्यानें सहन होत नाहीं. बंगाल इलाख्यांत किदरपूर येथें तेथील इन्कमटयाक्स वसूल करणाऱ्या कलेक्टरास रात्रीं रस्त्यांत कोणी खूप मारिलें. तेणेंकरून तो निचेष्टित होऊन रस्त्यावर पडला होता. पोलिसास मारणाराचा अजून पत्ता लागला नाहीं.

बंगाल्याकडे निळीच्या पिकास पावसानें आखेरतें घेतल्यामुळें मोठा धोका पोंचला. अनमास केला होता त्यापेक्षां ६००० मण नीळ कमी पिकेल असें म्हणतात.

भूमध्य समुद्रांतील तारायंत्राचा मध्यें कोठें बिघाड झाल्याचें वर्तमान आलें आहे. खुषकी कडील तारायंत्र चालू आहे.

मुंबईचे स्त्रियांचें नार्मल स्कूल पुण्यास नेऊनये व आपला पहिला हुकूम फिरवावा असा मुंबई सरकारानें विचार केला आहे. पुण्यास दुसरेंच एक स्वतंत्र स्कूल होईल व त्यावर मिसेस मिचेल नावाच्या युरोपियन स्त्री सुपरिंटेंडेंट नेमितील असें वाटतें.

मुंबईच्या मुनसिपल कमिटींतून विद्याखात्याकडे व सार्वजनिक खात्याकडे पैसा देतां याना म्हणून आक्टाचा मसुदा झाला होता तो पास झाला.

आपल्या महाराणी विक्टोरिया साहेबांचा पुतळा मुंबईस मांडण्याकरितां तयार करविलेला येऊन दाखल झाला.

नाशिकचे सबार्डिनेट जज्ज रा॰ रा॰ विष्णु मोरेश्वर भिडे यास कल्याणास नेमितील असें मुंबई ग्याझटच्या ठाण्याच्या बातमीदारानें लिहिलें आहे.

पिनल कोडाच्या दुरुस्तीचें आक्टाचा मसुदा मि॰ स्टीफेन साहेबांनीं हिंदुस्थानचे कायदे कौसला पुढें आणिलेला फार गवगव्यावरून तूर्त मागें ठेविला.

बडोद्याचे रेसिडेंट कर्नल बार साहेब तीन महिन्यांचे रजेवर विलायतेस जाणार आहेत.

असें वर्तमान आहे कीं हिंदुस्थान सरकारचे ग्याझटांत जे मजकूर येतात त्यांचे उतारे इलाख्याचे ग्याझटांत करण्याची वहिवाट बंद करणार.

मुंबईच्या एलफिन्स्टन कालेजांतील प्रोफेसर सुरतेस तेथील हायस्कुलाची परीक्षा घेण्याकरितां गेले आहेत. व तिकडून आमदाबादेस व राजकोटास जाणार आहेत.

मुंबई इलाख्यांतून सिविल सरविसचे परिक्षेस विलायतेस जाणारे उमेदवारांस त्यांचे वयाबद्दल जे दाखले द्यावे लागतील त्यां बाबदींत कांहीं नियम सुचवावे असें तेथील सरकारानें विद्याखात्याचे डायरेक्टर यांस लिहिलें आहे.

मद्रासचे गवरनर लार्ड नेपियर याची त्या जागेची मुदत भरत आली परंतु आणखी एक वर्ष त्यांस त्या जागेवर ठेवणार असें वर्तमान आहे.

बडोद्याचें एक पत्र मुंबई ग्याझटांत छापिलें आहे त्यावरून समजतें कीं तिकडे पावसानें फारच टाळा दिला तेणेंकरून महागाई व उष्णता फारच झाली आहे—गावांत व छावणींत तापाचा आजारही बराच आहे. महाराज साहेब आपल्या पलटणीवरील युरोपियन आफिसरांपैकीं कपतान लोरीन. करून नाकीचवांस रजा देणार अशी बातमी आहे. शहर फौजदारास सस्पेंड केलें आहे. कारण अजून समजलें नाहीं.

सतलज नदीवरील पुलाचें काम पुरें झालें. तो चालू करण्याच्या प्रथम समारंभास नामदार गवरनर जनरल साहेबांस येण्याविषयीं विच्यारिलें आहे.

नुकतीच जी विलायतेची डाक आली ती तेथून निघण्याच्या सुमारास बाबू केशव चंद्रसेन यांचा इंग्लंडाहून निघण्याचा बेत होता. व १२ वे तारखेस त्यांस मानपत्र देण्याकरितां तेथें एक सभा होणार होती.

बेळगांव—या आठवड्यांत दोन तीन दिवस पर्जन्यानें गर्दी केली, पुढें जर तसाच लागता तर पुष्कळ नासाडी झाली असती; परंतु तसें न होतां दोन तीन दिवसांपासून फारच चांगली उघाडी पडली आहे. कलादगी, बागलकोटाकडेही पर्जन्यवृष्टी चांगली झाली असें समजतें.

एथील डि. डि. कलेक्टर राव बहादूर विष्णु परशुराम रानडे यांस सोलापुरास हुजूर डिपुटि नेमिलें व तेथील हुजूर डि. क. रावबहादूर लक्ष्मण जगंनाथ यांस एथें डि. डि. क. नेमिलें. बे. स.

राव. बा. संभूपसाद यांस काठेवाडांत एका संस्थानांत पोलिटिकल सुपरिटेंडेंट नेमल्याचें समजलें आहे. पगार दरमहा १००० रु० केला आहे.

निफाडच्या मामलेदारीची जागा खाली झाली होती तिच्यावर माणिकलाल बेणीलाल यांस नेमलें. तालुके पिंपळनेर येथील मामलेदार जगंनाथ गोविंद यांस पेनशन देऊन त्या जागावर त्रिंबकपुरी येथील मा. नरसिंग अय्या संगाप्पा यांस नेमून ४ थे प्रतीतून ३ रीवर नेलें. व त्या जागावर मि. साबाजी चिंतामण चिटणीस बी. ए. यांस नेमलें.

एग्रिकल्चरल एक्झिबिशन—पुण्याच्या छावणींत सोजीर व त्यांच्या बायकांनीं केलेले जिन्नस दाखविण्याकरितां ता० २१ सप्तंबर रोजीं पदार्थालय सुरू झालें. या कामावरचा आनररी सेक्रेटार मेजर अंडरसन आहे. सर्व जिनसा ८००० रुपये किंमतीच्या आहेत.

पुण्यास भिक्षागृह कितीएक परोपकारी गृहस्थांनीं उदार आश्रय देऊन स्थापन करून सुमारें तीन वर्षें झालीं. त्याच्या फंडाचा पैसा मुंबईतील एका कमिशन एजंटापाशीं त्यामाच्या रकमेनें सुमारें पाऊण लक्ष रुपये सदरील ट्रस्टी मंडळीनें ठेविले होते ते त्या सावकाराचें काम कच्चें पडल्याचें आमच्या समजण्यांत आलें. आतां खरोखरीच भिक्षागृह झालें आहे. त्या भिक्षागृहास महिना तीनशें रुपये खर्च लागून पंगु लोकांस अन्न मिळत असे तें नाहींसें झालें आहे. हें ऐकून बहुतांस खेद होईल. त्यास त्याचे पुढारी गृहस्थांस तर खरोखरीच दुःख आणि लोकांचा दोष त्यांवर आला आहे.

पाहेचें गांव विचार—मुंबईतील इन्कम ट्याक्स कमिशनर मिस्तर डोसाभाई फ्रामजी यांणीं सरकारास असा रपोट केला आहे कीं, मुंबई टापूंतील रहाणारास ज्यास सालीना १००० रुपये उत्पन्न असेल त्यांवर कर घ्यावा असा माझा अभिप्राय आहे.

बाल—एक नामदार गवर्नर साहेब यांणीं सरकारी नवीन बांधलेल्या बंगल्यांत ता० २२ सप्टेंबर रोजीं खाना करून बाल (नाच) करविला. या समारंभास कांहीं कांहीं एतद्देशीय गृहस्थ यांस आमंत्रण करून ते लोक बायकांसह गेले होते. त्यांतील मुख्य मुख्यांचीं नावें.—

१ श्री० तात्यासाहेब सांगलीकर पत्नीसह

२ श्री० गंणासाहेब मिरजकर चिरंजिवासह.

३ श्री० आन० नामदार आप्पासाहेब कुरुंदवाडकर.

४ श्री० तुळाजी व सुभानजी राजे भोसले अक्कलकोटकर.

५ श्री० खंडेराव विश्वनाथ रास्ते.

या शिवाय नेटिव गृहस्थ होते. साहेब व मडमा मिळून ५५० वर लोक होते. समारंभ बाहारीचा केला होता.

अक्कलकोटास कारभाऱ्याच्या जागावर मि० दिनकर अनंदराव यांस नेमिलें ज्ञा. प्र.

मागाहून आलेल्या नोटिसा.

नोटिस—तुळशी मर्द व्यंकय्या मेस्त्री व रामा पाळणेवाला व बाळू बल्लद भवानी पाळणेवाला वस्ती मौजे बसंग तालुके अकोला यास व्यंकय्या मेस्त्री यांजकडून नोटिस देण्यांत येते ऐशीजे.

नंबर १ची तुळशी हिला कळावें कीं तूं माझी लग्नाची बायको असून माझे घरीं नांदावयास येत नाहींस व तीन चार वेळां मी स्वतः न्यावयास आलों असतां तूं आली नाहींस व दुसरीं मनुष्यें हीं दोन तीन वेळ पाठविलीं असतां तूं त्यांशीं फसवाफसव करून दंडेलीच्या गोष्टी सांगितल्यास त्या करून तुला या नोटिशीनें कळवितो कीं ही नोटिस पोंचल्यापासून आठ दिवसांत माझे घरीं नांदावयास यावेस मीं पुष्कळ रुपये खर्च करून तुझ्याशीं लग्न केलें आहे त्यास पुरते सात महिनेही झाले नाहींत व तूं जाणती बायको असून एक दिवसही माझे येथें संसार करण्यास आली नाहींस हें अगदीं गैर आहे लग्न संबंधाचे हकानें तुला मोकळे हिंड वयास किंवा दुसरा धणी करावयास प्रतिबंध आहे हें पुरतें समजावें.

नंबर २ व ३ यांस कळवितों कीं तुम्ही आमचे बायकोचे आप्त आहां यासाठीं तिला दोन गोष्टी समजून सांगून सदरहु मुदतींत ती आमचे येथें येईल अशी तजवीज करावी. असें न करितां तिचे येण्यास हरकत कराल किंवा कांहीं फंद फितूर कराल तर तुम्हावर कायद्याप्रमाणें तजवीज केली जाईल. या नोटिशीचें उत्तर आठ दिवसांत पाठवावें. कळावें तारीख २६ माहे सप्तंबर सन १८७० इसवी.

(सही) व्यंकय्या मेस्त्री याचे हातची रेघ.

नोटिस—श्रीकृष्ण रंगनाथ उपनाव भांड राहणार कसबे वाशिम यांशीं खालीं सही करणाराकडून तुम्ही आम्हाकडून सामान पत्रें उत्तम प्रकारें पाठवून मागविलें.

७८≡ पुतळी हस्तें सवाईसिंग.
२२. गहू सिरपुरमापें मण २.
१|||– पानें नागवेलीचीं.
८ रोख हस्तें सैदअमिन.
·|||· किराया बैल गहूंबद्दल.
·|– बेगारी पाने केळीचीं.

४०८–

पैकीं वसूल जगंनाथी ४॥ रोख ४ एकूण ८॥ बाकी ३९॥- घेणें तें मेहेरबानगी करून या नोटिशीचे खर्चासुध्धां आठ दिवसांत आम्हास पावतें करावें. नाहीं पेक्षां शिरस्तेप्रमाणें राजमार्ग खुला आहे तुमचे पवरून पैसा फिर्याद केल्याशिवाय मिळण्याची उमेद दिसली नाहीं वरून नोटिशीनें कळविणें प्राप्त झालें.

तुमचें एक पत्र असें आहे कीं चार वर्षें झालीं आमची मुदी तुम्हाजवळ अमानत आहे त्यास हल्लीं योग्य कोणत पहाण्याचा प्रसंगच आपण कृपा करून कपाळास आणिला आहे तेव्हां तोही तरी निकाल होणार कळावें स्नेहाचे ठिकाणीं ही गोष्ट आपण आणिली हे विनंती. तारीख २९ माहे सप्तंबर सन १८७० इसवी.

(सही) शंकर चिमणाजी.

नोटिस—मानकीबाई भ्रतार पांडुरंग भटजी कसबे डोंगरसवली तालुके चिखली जिल्हा बुलढाणें इजकडेस विठ्ठल सदाशिव व निळकंट सदाशिव भटजी जोशी सवलीकर राहणार देवधाबे यांजकडून तुम्हास कळावें कीं बापू भटजी बिन हरभट जोशी मयत याचे आम्ही वारस असोन ते मयत आम्ही झाल्यावर नजिक राहत नसल्यामुळें त्यांचा अजबाब सर्व तुम्ही घेऊन गेला सबब त्यांचा माल तुम्ही आमचे वारसशीचा तुम्ही आम्हास द्यावा करकरितां तुम्ही आठ दिवसांचे आंत माल न दिल्यास आम्ही कोर्टांत फिर्याद करूं सबब या नोटिशीनें तुम्हास कळविलें आहे

(सही) विठ्ठल सदाशिव सवलीकर

(सही) निळकंट सदाशिव सवलीकर दस्तूर निमभट.

नोटिस—सखाराम व महिरजी कुंभार मुक्काम इलिचपुर यास काडी मर्द सखाराम कुंभार इजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुम्हांशीं माझें लग्न झाल्यास सुमारें पांच वर्षें झालीं इतक्या मुदतींत एक दिवसही तुम्हीं मला आपले घरीं नेऊन नांदविलें नाहीं बहुतवेळां तुम्हांस निरोप पाठविले व जातवाल्यास पंचाकडूनही कळविलें पण तुम्हीं दुसरी गंधर्वविवाहाची बायको केली आहे म्हणून माझ्या संसाराकडे चित्त पुरविलेंच नाहीं. सरकारच्या कायद्याप्रमाणें सात वर्षें तुमची वाट पाहून मी दुसरें लग्न करावें परंतु चांगल्या भल्याचे व कुळीणाची मी मुलगी म्हणून आजवीसवर्षें तुमची वाट पाहिली ही मुदत सरकारी कायद्याच्या तिप्पट झाली तेव्हां तुम्हास कळविण्याचें व तुमची फारकत मागण्याचें कारणच राहिलें नाहीं तरी तुम्हांस या नोटिशीनें कळवितें कीं तुम्ही राजीखुशीनें १५ दिवसांत फारकत पाठवून द्यावी व मला संसार लावून द्यावें किंवा तुमची कांहीं तक्रार असेल तर जातीचे पंचाकडे सदरहु मुदतींत हजर होऊन कळवावी. व तक्रार कळवितेवेळीं माझे पोटगीबद्दल सालीना ५० रुपये प्रमाणें वीस वर्षांचे १००० रुपये माझे बापाचे मी घालें आहेत ते त्याचे त्यास देण्याकरितां रोख बरोबर घेऊन यावे. याप्रमाणें सदरमुदतींत तुम्ही करावयास चुकाल व कांहीं जबाब देणार नाहीं तर माझे दुसरे विवाहास तुमची कबुलायत आहे असें समजून जातवाल्यांचे विच्याराने तुमचे फारकतीची वाट न पाहातां मी गंधर्व विवाह करणार आहे. हें तुम्हांस कळावें. ता. ३० माहे सपटंबर सन १८७० इसवी.

[सही] काडी मर्द सखाराम कुंभार इचे हातची बांगडी.

नोटिस—चिमणाजी पांडुरंग कलाल मौजे सर्यी परगणे राळेगांव तालुके वणी यासी गोंदू वल्लद हिरामण कोष्टी राहणार मौजे मजकूर याजकडून कीं मौजे चोंदी परगणे वणी तालुके मजकूर हा गांव तुम्ही इजाऱ्यानें करून कौल आपले नांवें आणिलात व मजला निमेनिम तक्षिमदार करून आबादी केली याजबद्दल उभयतांनीं एकमेकास लेख करून दिले. आंत तुमची आमची स्नेहबुद्धी असल्यामुळें जसे तुम्ही सांगत गेला त्याप्रमाणें आम्ही वर्तणूक केली परंतु तुमच्या वर्तणुकीवरून पाहतां तुमचा विचार दगाबाजीचा दिसतो यास्तव या गांवांत मजला तक्षिमीची जरूर नाहीं आणि तक्षिमदार राखणें असेल तर खालील गोष्टी करून निकाल करावा तो येणेंप्रमाणें.

१ करारपत्र तुम्ही आपले जवळ रजिष्टर करून घेतलें. आम्हास रजिष्टर करण्याची जरूर नाहीं म्हणोन सांगितलेंत पण तें रजिष्टर करून द्यावें.

१ आजपर्यंत गांव आबादी करिता तुमच्या संमतीवरून व मोठाल्या गोष्टीवरून तगाई पोटगा मजकडून खर्च झालेलासुद्धां येणें तो रुपये ५२७। सरकी व ज्वारी खंडी १७। ऐन पासी दोनसवाया रुपये ८२३|||–| ज्वारी खंडी २६|||४।-॥ येणें प्रमाणें बुडित झाले आहेत त्याचा हिशेब करून निमेनिम द्यावे.

१ आमची तक्षिम असल्यामुळें गावच्या लोकांत नांव शेरीक करून द्यावें.

१ गांव चाकरी केल्याबद्दल माहार वगैरेचा खर्च होईल तिचा हिस्सा देणें.

येणें प्रमाणें कलमवार गोष्टीच्या निकालाची तजवीज आठ दिवसांत कराल तर गावची आम्हास जरूर आहे. नाहीं तर जरूरी नाहीं. तुमची तुम्ही वहिवाट करावी आमचेकडे आज तारिखेपासून संबंध नाहीं. आतां तुमच्याकडे जें येणें निघेल त्याचा सदरील मुदतींत निकाल न कराल तर रीतीप्रमाणें तजवीज करून पावतें करावयास पाठवू त्या नोटिशीचा खर्च व सदरील रकम तुमचे हिशाची हिचा व्याजासुद्धां निकाल करून द्यावा लागेल. कळावें तारीख माहे सप्तंबर १८७० इसवी.

(सही) गोंदू वल्लद हिरामण कोष्टी दस्तूर सिताराम कोष्टी

बातमीचें पत्र.

मोप—तारीख १७ सपटंबर १८७०. हवा अगदीं बिघडून गेली आहे. आज चार दिवस बरसातीनें तर कहरच केला आहे. अलीकडे आज पंधरा दिवस एक चमत्कारिक रोगाची साथ आली आहे त्याला कोणी कोणी हुंदाडा असें म्हणतात. हा रोग बहुत करून मोठ्या रोगासारखा म्हणजे हवेच्या रोगाप्रमाणेंच आहे परंतु सुदैवेंकरून त्याच्यावर उत्तम औषध सांपडलें आहे. तेणेंकरून बहुतकरून एकही माणूस आजपर्यंत जायबंद झालें नाहीं. या औषधाची खटपट येथील उद्योगी गृहस्थ कृष्ण शेट सोनार यांणीं केली व त्याच्या पुष्कळ गोळ्या करून ठेविल्या आहेत त्या गोळ्या ते पाहिजे त्याला फुकट देतात हें एक त्यांचें स्तुत्य कृत्यच समजलें पाहिजे. एथें आजपर्यंत दिडशांहून ज्यास्ती मनुष्यें या रोगाच्या तडाक्यांत सांपडलीं होतीं. परंतु तितक्यांनाही सदरील उपकारी गृहस्थांनीं फुकट औषध दिलें व ईश्वरकृपेनें त्या सर्वांस गुण आला. या शिवाय ज्वराची व आमांशाची साथ तर चालूच आहे.

एथें धान्याचा भाव बराच माफक आहे. गहू एक रुपयास वजनी ९ शेर, मोंधळ तीन पायली वगैरे सर्व धान्याचे भाव माफक आहेत परंतु तुपाचा भाव फारच कडक आहे.

हा गांव बराच मोठा व रस्त्यावरचा आहे परंतु एथें पोलिसचे निदान दोन तरी कान्स्टेबल नसल्यानें बंदोबस्त चांगला राहत नाहीं. व पोलिस स्टेशन येथून बरेंच दूर आहे तर एथें निदान दोन तरी पोलिस कान्स्टेबल असल्यास बरें होईल.

वऱ्हाड.

शाळाखात्यासंबंधी बुकें बाहेर गांवीं विकत मिळण्याची गैरसोय होती यास्तव करितां डायरेक्टर साहेबांनीं इन्स्पेक्टर, डिप्टी इन्स्पेक्टर, हायस्कुलांतील हेडमास्तर, मिडलक्लास स्कुलांतील हेडमास्तर यांजकडे बुकडिपोच्या शाखा ठेवण्याचा ठराव केला आहे. त्यांनीं विक्री करावी व दर १०० रुपयांस ५ रुपये प्रमाणें कमिशन द्यावें असें ठरविलें आहे. तसें लोअरक्लास स्कुलांतील कोणी मास्तर दहा रुपयांची गिऱ्हाइकी बुकें घेईल तर शेकडा ३॥ रुपये प्रमाणें त्यांस कमिशन मिळेल.

कारंजास रा० रा० बापुजी रंगनाथ एक्स्ट्रा असि. कमि. यांच्या व दुसऱ्या मास्तर लोकांच्या प्रयत्नानें मुलींची हिंदुस्थानी शाळा सुरू झाली आहे. पहिले खेपेस मुलींस पुस्तकें वगैरे देण्याकरितां ३६ रुपये वर्गणी जमली.

माजिस्त्रेटी कामाची नोवेंबर महिन्यांत आफिसर लोकांची परिक्षा होत असते ती यावर्षीं पहिले तारखेस उमरावतीस होईल.

पिंपळगांवकाळें एथें मिया गाबिशा नावाचे एक फकिर होते ते मरण पावले. लोकांची त्यावर मोठी श्रध्दा होती.

अकोला

कांपिटिटिव परिक्षाकरितां नोवेंबर महिन्याचे पहिले तारखेपासून १० वे तारखेपर्यंत दिवस नेमिले आहेत. पहिले च्यार दिवस कांपिटिटिव संबंधी परीक्षा होईल. नंतर तीन दिवस उत्तरांची निवड होईल मग ८ वे तारखेस मराठी व हिंदुस्थानी स्कालरशीपसची परीक्षा होईल. व एक दिवस तिचे कागद तपासतील आणि १० वे तारखेस प्रसिध्ध समारंभ होऊन परीक्षेचा परिणाम सांगितला जाईल व बक्षिसें वाटलीं जातील,

आम्हांस लिहिण्यास वाईट वाटतें कीं एथील पुलाचें व टौनहालाचें काम पुन्हां बंद पडलें. कारण असें सांगतात कीं पैसा सरला. वा :! इंजिनियरखातें लोकांच्या उपयोगाकरितां कितिकाळजी बाळगून आहे. शहराच्या मध्यवस्तींत नदी असून तिजवर पूल करण्याविषयीं तीन वर्षें लोकांच्या ओरोळ्या चालल्या आहेत. पावसाळ्यांत लोकांचे निरुपाय हाल होतात व एवढेंच नव्हे कांहीं मनुष्यें मरून नदीच्या भक्षस्थानीं ही पडलीं आहेत असें असतां आमचें इंजनेर खातें काहींच काळजी घेत नाहीं, वरचेवर तें बंद पडतें. आणि बराका वगैरे लालो रुपयांचीं कामें चुकून करतें व तीं मशिदो सारखीं भणाण टाकतें ही त्यास किति भूषणावह गोष्ट आहे!

मेहेरबान लायल साहेब कामिशनर का हा सरकारी कामाकरितां मुंबईस गेले आहेत. व त्यांनीं एक महिन्याची हक्काची रजा ही घेतली आहे. त्या त्यांच्या रजेंत मेजर नेंभार्ड साहेब पूर्व भागांच कमिशनर त्यांचे काम पाहतील.

रा. रा. रामसेवक दीनदयाळ यांच्या कमिशनाचें काम पुरें होऊन अखेर हुकुमाकरितां हैदराबादेस रेसिडेंट साहेबांकडे अभिप्राय गेले आहेत. व तिकडून जबाब मिळेपर्यंत ते एथेंच राहिलेले आहेत.

राजे मानशींग व त्यांच्या मातुश्री येथून परत गेल्या. त्यांच्या कारभाऱ्याचा जम अजून बसला नाहीं असें दिसतें. लोंढेही त्याबरोबर परत गेले.

एथील लायब्ररीकडे रा. रा. काशिनाथ बाळकृष्ण मराठे बी. ए. यांस सेक्रटरी नेमिलें.

कांपिटिटिव परिक्षेस मदत करणारी सभा गेल्या रविवारीं भरली होती. तिचे सेक्रटरी रा. रा. वामन बाळाजी हेडक्लार्क नि० डायरेक्टर साहेब यांस नेमिलें. व धन्य खरेदीची आणि जागा वगैरे पहाण्याची योजना झाली.

लढायी संबंधी वर्तमान—पारिस शहरासभोंवती शत्रूचा गराडा पडल्यामुळें शहरचें दळणवळण बंद झालें आहे. हल्लीं पारिस शहरांतील ज्या खबरा कळतात त्या विमानांतून पाहून कळतात. प्रशीयाचा फार जोर दिसतो. तहाच्या बोलण्यांत ते फ्रेंचाचा कांहीं मुलुख मागतात पण फ्रेंच लोक कबूल करीत नाहींत पुढें परिणाम काय होईल पहावें. शहरांत आगीचा लोळ दिसल्याची व भावानुं ऐनवची बातमी होती परंतु ती खोटी ठरली

नोटिसा.

नोटिस—रामुलाल भगुलाल साहू मयत वारस पनाबाई दुकान अकोलें वाडि वाटदार कन्हयालाल इंद्रराज याम स्वामी सही करणार यांजकडून देण्यांत येते ऐशिजे तुम्ही आम्हापासून सुरू गित्ता माघ वद्य १२ संवत १९२६ रोजीं हुंडी रुपये ५०० पाचशांची घेतली व ती मुंबईस सिकारून रुपयेही घेतले असोन त्या हुंडीचा दाम रुपये अद्याप आम्हांस दिले नाहींत यास्तव ही नोटिस देण्यांत येते कीं आजपासून ५ दिवसांत हुंडीमबद रुपये ५०[illegible] व्याज दरशेकडा रुपये ॥' प्रमाणें [illegible] आठ महिन्यांचें व्याज रुपये [illegible] रुपये ५२१। ह्या नोटिशीचे [illegible] ठवून बोल न दिल्यास मुदत[illegible] प्रमाणें दावा केला जाईल. [illegible] ३० माहे सप्तंबर सन १८७[illegible]

[सही] [illegible]तरमल [illegible]

दस्तु[illegible]

नोटिस—चेनसुकदास सु[illegible] नाद्र तालुके मल[illegible] स देणार सेवाराम जमन[illegible] ढ्हांस तालुके आकोट तु[illegible] न दास यणी संवत १[illegible] शीर्ष वद्य ५ रोजी [illegible] णीकरून रुपये घेतले [illegible] आम्हांस जवारी खंडी १[illegible] जवारी खंडी १५ तु[illegible] असोन कराराप्रमाणें [illegible] तां नोटिस तुम्हांस [illegible] सीचे तारखे पासून पंधरा दिवसांचे आंत पंधरा खंडी जवारी किंमत कराराचे मितीचा भाव दर खंडीस रुपये ३२ प्रमाणें व्याज सुध्धा पटवून देणे आणि आमची पावती घ्यावी नाहीं तर मुदत गुजरल्यावर तुम्हांवर फिर्याद करून खर्चा सुद्धा रुपये देण्यांत येतील हें आपणास कळावें. तारीख ३० माहे सपटंबर सन १८७० इसवी.

(सही) सेवाराम जमनादास

दस्तुर काळुराम,

नोटिस भवानी वल्लद सदराजी माळी जात राहणार कसबे कातखडके तालुके मेहेकर यांजकडेस उमाजी वल्लद महादजी माळी राहणार मौजे देवधरें तालुके मेहकर यांजकडून

तुम्हांस कळवितें कीं तुमची नोटिस आली त्यांत लिहिलें कीं माझी लग्नाची बायको नामें मुक्ती पळून गेली असोन तिचेशी पाट लाविला हे लिहिलें ऐशियांस इकडून हकिगत नोटिसीनें तुम्हांस कळवितो ती.

तुमची बायको नामें मुक्ती ही तुमचे घरांतून निघेल नंतर तुमचे गांवीं च्यार वर्षें पावेतों ती आपला सखा भाऊ भिकाजी वल्लद रघुजी खंडाळ्यामाळी राहणार कातखडक यापाशीं रहात होती ती तव्हां त्या बाजूस तुम्ही तालुके मेहेकर येथें सरकारांत अर्ज केला तेव्हां अवंतीचे भावानें मेहेकर येथील तालुके कचेरींत जाऊन जबाब दिल्हा कीं मजला या कामांत [illegible]रज नाहीं व मला माझे बहिणीची आस्ता नाहीं असें कळविल्यावरून व भावनें तिजला काढून दिले कारणानें तुम्ही तिचे प्रत्यक्ष नवरे असतां तिचा सांभाळ केला नाहीं व तुम्ही मेहेकर तालुक्याचे कचेरीत असें बोलला कीं मजला ही बायको नको व मी इचा सांभाळ करित नाहीं असें स्पष्ट तुम्हांकडून झाल्यावर ती अवंती देशावर निघाली ती देवधाब्यास येऊन जानजी माळी वल्लद रानुजी दवण्यातेंक यांजपाशीं येऊन राहिली त्यास सुमारें ४ वर्षें झालीं तेव्हां तुम्ही तिचे नवरे होता तर आपले बायकोचा सुमारें अजमासें १२।१३ वर्षांत काहीं तपास केला नाहीं तिजला तुम्हापासोन सुटण्यास बारा तेरा वर्षें झालीं आहेत.

ज्या काळीं तुमचे पोटचा प्रथम मुलगा [illegible] वर्षांचे वयाचा होता [illegible]ती पासोन मुलगा हिस्कून [illegible]ल्या चालु सालांत उम[illegible] वर्षांची असोन इतके दिव[illegible] तुम्ही तिचा तपास करण्याचें [illegible] सदरहु अवंत तुमचें लग्न ची [illegible] मुलगा तुम्ही ठेऊन घेऊन अव[illegible] दिलें व अवरतीस नापस [illegible]

[illegible] धर्मप्रमाणें अवरतीचें पोषण [illegible] च्यार वर्षें त्याच गांवांत ती [illegible]चे घरीं राहत असे ते वेळीं तु[illegible]हा आपले घरीं नेण्याचें केलें [illegible] आणि धर्मशास्त्राप्रमाणें गेल्या मे[illegible] २ वर्षांचीवाट अहे तशी तिजला [illegible] झालीं तेव्हां विदेशांत अवरत शुद्ध [illegible]किंवा कलेयें गानें राहीली हें मुळींच [illegible]र्मविरुद्ध कर्म केलें. हल्लीं बायको [illegible] हें कारच आश्चर्य आहे

[illegible]हेकर तालुक्याचे कचेरींत अर्ज तुम्ही केला तेव्हांहीं अवरतीचा भाऊ यांस सरकारांनीं पत्र केलें व तुम्ही हातांच तेव्हां सरकारांनीं विचारितां सरकारास तुम्ही विनंतीनें जबाब दिला कीं सदरहु बायको मजला नको ह्या बायकोशीं मी संसार करीत नाहीं इचा दील लागेल तिकडे इचनें जावें. असें फारकतीप्रमाणें भाषण झाल्यावरून ती तुम्हापासून परवानगी व तिचें शरिरावरून तुम्हां आपला हक्क कमी करून तिजला हाकून देऊन मुलगा ठेऊन घेतल्याप्रमाणें पूर्वी तालुके मेहेकर येथें तुम्ही आपले हातानें निकाल केला आहे. तेव्हां आतां कांहीं सदरहु अवरतिवर तुमचा हक्क राहिला नाहीं हें तुम्हांस सदरहु नोटिशीनें कळावें याकरितां कळविलें आहे. तारिख २५ सप्तंबर सन १८७० इसवी.

(सही) उमाजी वल्लद महादजी माळी मौजे देवधावें निशाणी नांगर.

जाहिरात.

किमतीचे ठराव.	रु.	आ
वर्षाची आगाऊ देणारास… …६		
साल अखेर … . …७		
सहा महिन्याची आगाऊ … ..३		८
एक अंकास		१

या शहरा बाहेरील लोकांस वर्षांचे ११ आठवड्यांबद्दल टपाल खर्च आगाऊ पडेल तो १ रु. ४ आणे व सालअखेर १ रु० ८ आणे.

ह्या आगाऊ पैसा देण्याची मुदत पत्र घेण्याचे सुरू तारखेपासून २ महिनेपर्यंत समजावी. व जुने वर्गणीदारांसही त्यांचा मागील हिशेब सरून नवें साल चालू होईल तेथून २ महिन्यांची मुदत समजावी.

नोटिसा वगैरे छापण्याचे दर.	
१० ओळी पर्यंत… … …	१ रुपया
१० ओळींवर प्रत्येक ओळीस	०।८।
इंग्लिश नोटिसीचे दर ओळीस	०४

एकच मजकूर वारंवार छापणें असल्यास दर ओळीस एक आण्याप्रमाणें किंमत पडेल.

TO OUR SUBSCRIBERS.

We beg to request that our Subscribers will forward as soon as possible their subscriptions for the present year; and trust that they will be so good as to pay up all arrears without delay.

Proprietors of Berar Samachar

सूचना—नोटिसा व इतर मजकूर छापावयास पाठविणारांनीं ते बाळबोध लिहिल्यास फार चांगलें. निदान मनुष्यांचीं व गावांचीं नावें तरी बाळबोध असावीं. तसें नसून नोटिसांचे वगैरे कामीं नावागावांची चूक झाल्यास त्याची जबाबदारी आम्हांवर नाहीं.

एडिटर व० स०

वर्गणीदारांस विनंती.

सन १८६७ चे अक्टोबर महिन्यांत आम्ही अकोल्यास वऱ्हाडसमाचारपत्र सुरू केलें त्यास तीन वर्षें झालीं वसूल न दिलेल्या आमच्या प्रिय वर्गणी दारांनीं आपला वसूल या महिन्यांत सत्वर पाठवून आम्हांस मदत करावी. उशिर लावून त्या योगें वारंवार पत्रें लिहविण्याची तसदी त्यांनीं आम्हांस देऊं नये व आपणास घेऊं नये, याकरितां नम्रतेनें आमची त्यांस ही विनंती आहे. व हि ला मान्य करणारांचे आम्ही उपकार मानूं.

वऱ्हाडसमाचाराचे मालक

वऱ्हाडसमाचार वर्तमानपत्र घेण्याचें बदकरून ज्या लोकांनीं बातमदलची व मागील गुदरून गेल्यासाला बद्दलची बाकी येणें असलेली पाठविली नाहीं त्यांस कळवितें कीं, दरमहा दररुपयास अर्धे आणा प्रमाणे त्यांस व्याज द्यावें लागेल. ता. १ माहे आक्टोबर सन १८६८

वऱ्हाडसमाचाराचे मालक

हे पत्र अकोला येथे वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत मालकांकरितां छापून प्र.केले.

वऱ्हाडसमाचार.

THE VARAD SAMACHAR OR NEWS OF BERAR.

VOL 5 AKOLA:—SATURDAY EVENING— OCTOBER 8 1870 NO 41

पुस्तक ५. अकोला, शनिवार सायंकाळ तारीख ८ माहे आक्टोबर सन १८७० इ०. अंक ४१

रेवरेंड एटाकिन साहेबांचा मृत्यू.

आम्हांस लिहिण्यास दुःख वाटतें कीं, इकडील शाळाखात्यावरील इन्स्पेक्टर रेवरेंड एटकिन साहेब गेल्या [illegible] वारीं रात्रीं नांदुरा येथें मरण पावले. दीड तासाच्या रस्त्यावर आकोल्यास त्यांचें सर्व कुटुंब असतां त्याच्यानें येथें येववलें नाहीं व घरच्या मनुष्यांच्या आणि त्यांच्या अशा कठीण प्रसंगीं भेटी झाल्या नाहींत ही मोठी दुःखाची गोष्ट आहे. एटकिन साहेबांचें वय जरी साठाच्या सुमारास होतें तरी त्यांची शक्ती ह्या मानानें क्षीण होती असें नाहीं ते चांगला तरुण मनुष्याप्रमाणें मेहनत व चपळाई करित व दुडदुडा धावत, तथापि त्यांस जें लवकर मरण आलें तें त्यांच्या अतिमेहनतीनेंच आलें असें आम्हांस वाटतें ते हमेशा बाहेर स्वारीस निघाले म्हणजे गडबडीनें उन्हातान्हातून मोठाल्या मजला करित, खाण्याविषयीं तांबळ. करीत. व पुष्कळ शाळा पहात. याही खेपेस ते अशाच मजला करित खाण्याचे हाल करित व तालुक्यांत गेले होते व जळगांवास गल्यावर तर फार ताप येऊन निजून राहिले, तथील मास्तर रा.रा.वामन गणेश यांनीं साहेबांस आकोल्यास परत जाण्याविषयीं अत्याग्रह केला तरी वाटेंतील सर्व शाळांचीं तपासणी केल्या खेरिज जाणार नाहीं असें ते म्हणाले. तरी प्रकृती अत्यावस्थ बिघडली आहे असें पाहून मास्तर यांनीं डोली करून देऊन त्यांची रेक्वस्टेशन नांदूरा येथें रवानगी करून दिली. नांदुऱ्यास आल्यावर तेथील मास्तर रा. रा. नारायण प्रभाकर यांनीं ही त्यांची फार शुश्रूषा केली. साहेब नांदुऱ्यास जों आले तों त्यांचा श्वास ऊर्ध्व झाला होता व त्याच्यानें एक अक्षरही बोलवत नव्हतें. आकोल्याच्या रवानगीविषयीं विचारितां त्यांनीं कांहीं रुकार दिला नाहीं. असें दिसतें कीं त्यांच्या मनांत शेगाव, पातुर्डे वगैरे शाळा येतां येतां पाहून यावयाच्या होत्या. पण मृत्यूनें त्यांस मध्येंच गाठिलें व त्यांच्या सर्व सदुद्योगाचा शेवट केला अरेरे! बिच्यारा अत्यंत मेहनती व इमानी प्राणी आपलें कर्तव्यकर्म करित असतां असतां त्यांतच मरण पावला! धन्य त्याची!

एटाकिन साहेब यांस वऱ्हाडांत येऊन सुमार दोन वर्षें झालीं तरी त्यांची माहिती लोकांस इकडे आल्यापासूनच आहे असें नाहीं. पुणें, सातारा, व मुंबई या प्रांतीं ते तीस वर्षें लोकांस चांगले ठाउक आहेत. हे तिकडे मिशनरीचें म्हणजे धर्मोपदेशकाचा काम करित होते व अलीकडे किस्येकवर्षें त्यांनीं तें सोडिलें होतें म्हणूनच त्यांस इकडे विद्याखात्याकडे नेमिलें होतें. नाहींपेक्षां सरकारचा ठराव आहे कीं मिशनरीलोकांस विद[illegible] त्याप्रमाणें यांस [illegible] व प्रथमतः या सं[illegible] होती परंतु शेवटी [illegible]र्ण जाऊन यांची [illegible] यांनीं आपलें काम [illegible] केलें. यांस जो ६० [illegible] तो यांच्या विद्वत्[illegible] ता. हे विद्वान उ[illegible] भाषा चांगली येत [illegible] क भाषा येत हो[illegible] धर्माचें कथन त्यांनं[illegible] मुंबईच्या टाइम्स [illegible] च्या वर्तमानपत्रास [illegible] दिवसांपासून लिहित [illegible]णें मोठें लोकमान्य [illegible] रून यांचें मरण लोक[illegible] सें झालें आहे.

[illegible] खत्यांत जागा देऊ नयेत [illegible] जागा मिळाली नसती. [illegible]शयावर तक्रारही झाली [illegible] वरिष्ठ सरकारापर्यंत प्रक[illegible] नमणूक कायम झाली. [illegible] फार चांगल्या रीतीनें [illegible]० रुपये पगार होता [illegible] मेहनतीस थोडाच हां [illegible]गेते. यांस मराठी [illegible]तो [illegible] त्याही किंम [illegible] शाळांतून [illegible] [illegible]कर्धीही केलें [illegible] आफ इंडिया नावा [illegible] हिंदुस्थानांत आल्या [illegible]ीसत. व यांचें लिहि[illegible]तें. इत्यादि गुणाव[illegible] हळहळवणारें आ[illegible]

मंगळवारीं एटकिन [illegible] त्याची वार्ता अकोल्या[illegible] साहेब मरण पावडा. सिंक्लेअर साहेब त्य[illegible] कळल्या बरोबर अत्यंत दुःख झालें. [illegible]ांचे वरिष्ठ यांस त्यांतील सर्व मोठ मोठा[illegible] यांनीं आपले [illegible] न साहेबांविषयींची [illegible] लोकांस एटकि[illegible] खविण्याविष[illegible] तसंस्काराचे[illegible] त्याप्रमाणें गे[illegible] साहेबांचे वडी[illegible] स्कुलावर मास्तर [illegible] यांनीं तारायंत्रां[illegible] खविलें. तेव्हां [illegible] तून नांदुऱ्यास [illegible] सीर्थरूपांचें प्रेत [illegible] ग सर्व युरोपियनलो[illegible] नेटिवलोक स्टेशनाव[illegible] स्मशानभूमीवर गेले. [illegible] दहावानतां आटपून [illegible]

रे० एटकिन साहे[illegible] एक मुलगी आहे. एक [illegible] र आहेत व दोन मुलां[illegible] परीक्षा उतरल्या आहेत[illegible]

लढाई.

या आठवड्यांत लढाईची खबर विशेष नाहीं. पारिस शहराची समरभूमी अजून चांगली गाजली नाहीं. प्रशियन लोकांच्या वेढा घालण्याच्या तोफा व सैन्याची कुमक पाठीमागून येत आहे तोंपर्यंत त्यांनीं पारिस शहराचे बाहेर धिमेपणानें तळ दिला आहे—फ्रेंच सरदार मार्शल म्याकमोहन मरण पावल्याचें वर्तमान होतें परंतु तो जीवंत आहे असें आतां समजलें आहे. फ्रेंच लोकसत्ताक राज्याचा एक प्रधान एम थियर्स रशियादेशांत गेला होता तेथील बादशहाचें व त्याचें भाषण होऊन त्यास गेजवानीही बादशहाकडून झाली. आतां तो आस्त्रियादेशांत गेला आहे—फ्रेंचलोकांस सामानाचा पुरवठा अमेरिका खंडांतून येण्याची योजना झाली आहे—पारिस शहराशी शत्रू अगदी येऊन भिडल्यामुळें फ्रेंचलोकांचें भूमीवरील टपाल बंद झालें आहे म्हणून त्यांनीं आकाशमार्गीं विमानांतून टपाल आणण्या पोंचविण्याची व्यवस्था केली आहे. (धन्य त्यांची.) जूलस फावर फ्रेंच प्रधान प्रशियाच्या राजाकडे तह करितां गेला होता त्यास प्रशियाचा प्रधान कौंट बिसमार्क यानें सांगितलें कीं लढाई कांहीं दिवस तकूब ठेवण्याची तुमचीइच्छा आहे तर स्ट्रासबर्ग, फाल्स बर्ग, टूल आणि पारिस शहराजवळचा किल्ला मौंट व्हालेरियन हे आमचे स्वाधीन करावे. फावरे यांनीं हें अगदी नाकबूल केलें आणि त्यांस सांगितलें कीं फ्रान्सदेश जीवाचा बच्याव होण्यास जोंपर्यंत साहित्य आहे तोंपर्यंत निकरानें लढेल. त्यानें आपल्या रिपोर्टांत, पारिस शहर आपल्या देशास असें सांगत असल्याचें लिहिलें आहे कीं तुम्हीं सर्वांनीं या समयीं सज्ज होऊन हें त्या प्रधानाचें बोलणें नाकबूल करावे किंवा निकराची लढाई मारून मोक्ष, किंवा मोक्ष करून घ्यावा.

पारिस शहरांतून एक हलकारा लंडनास गेला तो सांगतो कीं त्या शहरांत सर्व असावी तशी सुरळीत व समाधानकारक व्यवस्था आहे—प्रशियन लोकांनीं स्ट्रासबर्ग हस्तगत करून घेतलें त्या वेळीं १७०८० शिपाई व ४५१ त्यां वरील सरदार धरून नेले—फ्रेंच सरकारानें हुकूम केला आहे कीं यातील सर्व २१ वर्षांवरील व ४० वर्षांचे आतील वयाच लोकांनीं शिपाई होऊन युद्धास [illegible] पारिस पूर्वें.—जर्मन बातमीदार लिहितात महिन्याचे २४ व २५ चे आंतील रात्रांवर गे[illegible]र कांहीं लढाई झाली—२९ वे तारखेस [illegible]लवाझेनी मेटझकडे आहे त्यानेंच सरदा[illegible] जमाजम केली आहे व त्याला एक [illegible] प्रशियन फौजेवर छोटेखानी जय [illegible] आहे—पारिस शहराजवळच्या फो[illegible]ामक किल्ल्यावरील सरदारास प्रशियनलोकांनीं किल्ला स्वाधीन करून देऊन शरण ये म्हणून सांगितलें तें त्यानें नाकबूल केलें—लावनशहरांत शत्रूचे संबंधानें गडबड झाली होती ती सर्व नाहींशी होऊन आतां शांतता व सुव्यवस्था झाली आहे. जर्मनीदेशांत फ्रेंच शिपाई कैद करून नेलेल्यांची एकंदर संख्या दीडलक्ष झाली आहे.

फ्रेंच बादशहा प्रशियन लोकांनीं धरून नेऊन जर्मनींत ठेविला आहे तेथून त्यानें एक असा जाहिरनामा प्रसिद्ध केला आहे कीं माझ्या घराण्याची राजकीयसत्ता हरण करण्याचेद्वारें फ्रान्स देशांत जो आगंतुक शत्रु शिरला आहे त्यास जर फ्रेंचलोक हाकून लावितील तर मी नष्टवैभव मान्य करितों. लढाई मी होऊन काढिली असा माजवर आरोप आहे तो मला मान्य नाहीं. सर्व राष्ट्राची इच्छा तशी पाहून मी त्यास अनु सरलों. प्रशियनाच्या मागणाबऱ्हुकूम मुलुख देण्याचें कबूल करून लढाई तकूब केली नाहीं हें फ्रान्स देशाच्या योग्यतेस केवळ अनुरूप झालें. जर्मनी आणि फ्रान्स यांचें निकट सख्य असण्याची फार अवश्यकता आहे व या दिंगाईच्या भांडण्यापासून फ्रान्सापेक्षां जर्मनीचें नुकसान अधिक होणार आहे असेंही बादशहानें जाहिरनाम्यांत लिहिलें आहे.

वऱ्हाडांतील अधिकाऱ्यांची प्रतवारी.

हिंदुस्थान सरकारच्या ग्याझेट मध्यें इकडील कामदार लोकांची प्रतवारी प्रसिद्ध झाली आहे ती अशी.

खालपासून प्रती.

१ तहशिलदार सेकंड क्लास
२ ,, फर्स्ट ,,
३ असिस्टंट कमि० थर्ड
४ ,, सेकंड ,,
५ ,, फर्स्ट ,,
६ डिपुटि कमिशनर जिल्हा कोर्ट
७ कमिशनर
८ रेसिडेंट

दुसरे प्रतीचे तहशिलदारांनीं १०० रु० पर्यंत अवल दावे पहावे फ, क्ला. तह. नां ३०० रु० पर्यंत, तिसरे प्रतीचे असिस्टंट कमिशनरांनीं ५०० रु० पर्यंत, दुसरे प्रतीच्यानीं १००० पर्यंत, व पहिले प्रतीच्यानीं ५००० रुपये पर्यंत व डिपुटि कमिशनरांनीं कितीही रकमेपर्यंत दावे पहावे.

फर्स्ट क्लास असि० क० शिवाय करून बाकीच्यावर अपील डिपुटि कमिशनराकडे होत जावें. फ० क्लास असि० कमि० व डि० कमि० यांचे अवल फैसले व डिपुटींचीं अपिलें यांवर अपील कमिशनरकडे होत जावें व कमिशनरच्या ठरावावर रेसिडेंटाकडे अपील होत जावें असा ठराव झाला आहे.

चमत्कारिक घटना.

तीन वर्षां [illegible] वायव्य प्रांतांतील फरकाबाद जिल्ह्यांत मानानें आपल्या दस्त खान या नावाच्या मुसलमानानें खोकालिला, या हा धर्म सोडून ख्रिस्ती धर्मच्या बायकानेंहो आठ पुढें कांहीं दिवसांनीं त्याख्रिस्तीधर्माचा स्वीकार केला त्या धर्म सोडून ख्रिस्ती नवराबायकाप्रमाणें राहिला आणि हीं उभयतां ख्रिस्तीमंडळींत यांचें जाणें येणें होतें व त्यांच्या संमतीप्रमाणें वहिवाट होती. थोड्या दिवसांपूर्वीं या मनुष्यानें आपल्या बायकोनें व्यभिचार केला सबब सन १८६९ च्या इंडियन डैवोर्स आकटा अन्वयें आपल्या बायकोचा व आपला संबंध सोडविण्या करितां एका जज्जाकडे अर्ज केला. या कामांत जज्जास कांहीं कायद्यासंबंधीं शंका उत्पन्न झाली. याजवरून त्यांनीं हायकोर्टास लिहिलें. तेथील जज्जांनीं असा ठराव केला कीं, या मनुष्यानें आपला पूर्वीचा धर्म सोडला त्या वेळेसच त्याच्या बायकोचा व याचासंबंध सुटला सबब या बाईनें व्यभिचार केला तेव्हां त्यांचा नवराबायकोचा संबंधच नव्हता यास्तव यास फिर्याद करण्यास आधार नाहीं. या निकालावरून [illegible] नवीन चमत्कारिक कल्पना व तर्क निघतील

प्रुशियाचा राजा व लढाई.

हल्लींच्या लढाईच्या संबंधानें आम्ही गेल्या अंकांत फ्रेंच बादशाहाचें चरित्र व गुणस्वभाव याची थोडी हकीकत लिहिली होती. याप्रमाणें दुसऱ्या पक्षाचा मुख्य जो प्रुशियाचा राजा याचीहि हकीकत सांगितली पाहिजे. म्हणून आमचे बंधु इंप्रकाशकर्ते यांनीं त्याविषयीं जें लिहिलें आहे त्यांतून पहिल्यानें कांहीं मजकूर उतरून घेतों.

“ प्रुशियादेशाच्या सांप्रतच्या राजाचें नांव विलियम आहे. यांचें वय ७३ वर्षांचें आहे; परंतु हे अद्यापि उंच, सरळ तरतरीत व सशक्त आहेत. हे आपल्या भावाच्या मरणानंतर गादीवर बसण्यापूर्वींच शिपाईगिरीविषयीं त्यांनीं चांगली कीर्ति संपादिली होती. यांची आपल्या वडिलांप्रमाणें साधेपणा, खरेपणा व सरळपणा यांजविषयीं वाहवा आहे. यांस मितभाषण आवडतें आणि नेहमीं ते थोडक्यांत, स्पष्ट व निश्चयाचें असें बोलणें बोलतात. आतां जरी यांजवळ बिसमार्क यांजसारखे राजकारस्थानी, दरबारी व खटपटी गृहस्थ आहेत तथापि त्यांस पाल्हाळ व राजकारस्थानाच्या लटपटी आवडत नाहींत. कोणी जर त्यांजपाशीं पुष्कळ व पाल्हाळाचें बोलणें बोलूं लागला तर ते खाडकन सांगतात कीं, “थोडक्यांत सांगाल तर बरें, खरें काय असेल तें मला पाहिजे” तसेंच ते नेहमीं म्हणत असतात कीं, “ जे उघडपणानें व खरेपणानें वागतात व जे आपले केलेले करार पाळतात, तात्पर्य जे विश्वासास पात्र आहेत त्यांजशींच माझें पडतें.” राज्यकारस्थानी पुरुषांविषयीं त्यांस संशय येतो. स्वतां काम करणारे असल्यामुळें ते आपल्या कामगारांपासून चांगलें सक्त काम घेतात. आरंभापासून त्यांचें शिक्षण व त्यांच्या संवयी शिपायासारख्या असल्यामुळें त्यांच्या सर्व वागणुकेंत शिपायाचा बाणा दिसतो. आपल्या शिपायांबरोबर लढाईचीं दुःखें व संकटें सोसण्यास ते नेहमीं तयार असतात. सन १८६६ सालीं आस्त्रियाशीं लढाई चालली होती तेव्हां ते आपल्या फौजेबरोबर होते, आणि स्वतां स्वारांची टोळी घेऊन शत्रूवर चाल करून पुढें गेले. त्या वेळची अशी गोष्ट सांगतात कीं, त्यांचे मुख्य प्रधान बिसमार्क यांनीं राजेसाहेब संकटांची पर्वा न करतां आपला जीव फार धोक्यांत घालतात; असें पाहिलें तेव्हां त्यांनीं विनंती केली कीं, “लष्करी खात्यांतील सरदाराच्या नात्यानें मला आपल्यास असें सुचविण्याचा अधिकार नाहीं खरा, तथापि आपला प्रधान या नात्यानें आपल्यास विनंती करतों कीं आपण इतक्या उघड संकटांत आपला जीव घालणें बरोबर नाहीं.” तेव्हां त्यांनीं असें उत्तर दिलें कीं, “तुम्ही म्हणतां हें खरें; परंतु अशा गोळींच्या भडिमाराच्या वेळेस मी आपली फौज कशी सोडूं? जेथें चार शूर तेथें मला असलेंच पाहिजे. त्यांतून प्रुशियाच्या राजानें अशा प्रसंगीं कोठें असावें हें मला समजतें.” या भाषणावरून त्यांची काय योग्यता असावी हें उघड दिसतें.

“परंतु याजवरून कदाचित कोणास ते रुक्ष स्वभावाचे असतील, दयार्द्र अंतःकरणाचे नसतील असें वाटेल, तर तसें बिलकूल नाहीं, त्यांच्या प्रजांविषयीं त्यांचें अंतःकरण नेहमीं दयेनें भरलेलें असतें. राजधर्म व ईश्वरानें आपल्यास दिलेला अधिकार यांजविषयीं आपल्या मनांत जोखीम वागवून ते अंतःकरणपुरःसर नेहमीं आपल्या देशाच्या कल्याणार्थ झटतात. हें त्यांच्या नित्यक्रमावरून चांगलें व स्पष्ट दिसून येईल. प्रत्यहीं ते प्रातःकाळीं फार लवकर उठतात, आणि कितीएक वेळीं प्रधानमंडळी व दरबारचे कामगारलोक तयार झाले नाहींत तोंच सूर्योदयापूर्वीं त्यांजकडे राजेसाहेबांचे हुकूम येऊन धडकतात. त्या देशांत नेहमीं थंडी फार असते असें असतां हिवाळ्यांत देखील ते सकाळीं सहा वाजतां लिहिण्यांत गुंतले आहेत असें दृष्टीस पडतें. उठल्यापासून सारखे गुंतलेले असतात. सकाळचा खाना नऊ वाजतां राणीसाहेबांच्या खोलींत खातात. खाना झाल्यापासून सुमारें दोन तीन वाजतांपर्यंत मुख्य कामगारलोकांचे रिपोर्ट ऐकतात व पाहतात, आणि दुसऱ्या कामदारांच्या गांठी घेतात. पुढें राणीसाहेबांबरोबर गाडींत बसून खासगी रीतीनें फिरावयास जातात. चार वाजतां जेवण होतें हें झाल्यावर पुनः कामास लागतात तें, नाटकगृहांत नाटकें पहाण्यास जाण्याची वेळ होई तोंपर्यंत चाललें असतें. त्यांस नाटकाचा फार शोक आहे. चाहा घेणें तो राणीसाहेबांच्या खोलींतच घेतात. सायंकाळीं ते बहुधा कोणी दरबारी पुरुष, सरदार, किंवा परकी विख्यात गृहस्थ, कलाकौशल्यें व कसबें यांचे ज्ञाते, विद्वान इत्यादि लोकांच्या भेटी घेतात, आणि त्याप्रसंगीं राणीसाहेबही तेथें असतात आणि आपल्या सुंदर व समयोचित भाषणानें परि मंडळीचें मनोरंजन करतात. याप्रमाणें राजेसाहेब आपला सर्व वेळ प्रजेच्या हितार्थ दरबारच्या कामांत घालवितात. राणीसाहेबही यजमानांप्रमाणें बेतानें व योग्य उद्योगांत आपल्या वेळाचा उपयोग करतात. त्या चांगल्या शिकलेल्या आहेत. त्यांस स्वीय जर्मन भाषेप्रमाणेंच इंग्रजी, फ्रेंच, व इटालियन या भाषा बोलतां येतात. रात्रीं त्या आपल्या देशाचीं व परदेशांचीं वर्तमानपत्रें वाचण्यांत बराच वेळ घालवितात कारण त्यांस इतर देशांत राजकीय प्रकरणीं काय चाललें आहे हें समजण्याची फार हौस आहे. या शिवाय त्या कितीएक विद्येचीं ठिकाणें, कारागिरांचीं कामें, व दवाखाने पाहण्यास जातात. जखमी, रोगीलोकांस पाहून त्यांचें समाधान करण्यांत त्या आपला पुष्कळ वेळ दवाखान्यांत घालवितात. तेव्हां आगस्टा या राणीसाहेब किती योग्य आहेत हें उघड दिसतें.”

हे विल्यमराजाच्या साधारण गुणलक्षणाचें वर्णन झालें. याशिवाय ते धार्मिक आहेत. ते प्राटेस्टंट मतानुयायी आहेत म्हणून त्यांच्या ठायीं देवभोळेपणा नाहीं; ख्रिस्ती शास्त्रांत सांगितल्याप्रमाणें एक त्रैयेक देव त्याशिवाय ते दुसरें दैवत मानीत नाहींत, व त्याच्या ठायीं त्यांचा दृढ विश्वास आहे असें, लढाईच्या आरंभीं त्यांनीं आपल्या राज्यांत जो जाहिरनामा प्रसिद्ध केला त्यावरून स्पष्ट दिसतें. त्या जाहिरनाम्यांत त्यांनीं आपला शिपाईबाणा, व धैर्य, व देशाभिमान दर्शविला आहे इतकेंच नव्हे, तर ईश्वरावर आपला सर्वांचा भरवसा आहे हेंही दर्शविलें आहे. जाहिरनामा येणेंप्रमाणें:—

“ आपल्यावर जो विनाकारण घाला येणार आहे त्यावरून मनःपूर्वक तरवार उपसून जर्मनीच्या समग्र शक्तीनें तो हटविणें भाग आहे. मी ईश्वर व मनुष्य यांसमोर सांगतों कीं, या ईत मजकडून कांहीं कारण झालें नाहीं, व यावरून मला मोठें समाधान आहे लढाई मोठ्या निकराची आहे म्हणून माझ्या लोकांचें पुष्कळ नुकसान व नाश होईल. परंतु मी सर्वज्ञ परमेश्वराकडे पाहून व त्याचेंच सर्वसमर्थ सहाय मागून लढाईंत जातों. लढाईची वार्ता ऐकतांच सर्व जर्मनलोकांस वाईट वाटलें व ईश्वर न्यायपक्षास खचीत जय देईल अशी त्यांस खातरी आहे, यावरून ईश्वराची स्तुति केली पाहिजे. माझा बाप आतां ईश्वरी निवासांत गेला आहे त्याच्याबरोबर जसे माझे लोक लढाईस उभे राहत तसे माझ्याही बरोबर राहतील, व हानि सोसून राष्ट्राचें स्वस्थता करतील. मी बाळपणापासून सर्वसमर्थ ईश्वरावर भरवसा ठेवावयास शिकलों आहे. माझ्या लोकांनींही त्याजवर भरवसा ठेवावा. मी ईश्वराची दया स्मरून त्याच्या पुढें नमतों, व माझे लोकही आ...तील अशी माझी आशा आहे. या कामास्तव सर्व लोकांनीं परमेश्वराची विशेष प्रार्थना करावी म्हणून मी जुलैची २७ वी तारीख नेमतों. त्या दिवशीं सर्व भजनालयांमध्ये ईश्वरभक्ति व्हावी, आणि लौकिककामें ... तितकें बंद करावें. त्याप्रमाणें ही लढाई चालू असेल तोंवर, ईश्वरानें आम्हांस जय द्यावा, आम्हास शत्रूंवरहि दया करण्याची बुद्धि द्यावी आणि जर्मनी देशाची योग्यता व स्वातंत्र्य चिरकाल राहील अशा प्रकारें सल्ला होऊं द्यावा म्हणून सर्व ठिकाणीं भक्तीच्या वेळीं प्रार्थना होत जावी.”

या राजेसाहेबांनीं आणखी असा हुकूम केला कीं. प्रार्थनेच्या पुस्तकांत पुढें लिहिलेली प्रार्थना घालून सर्व ठिकाणीं ईश्वरभक्तीसमयीं वाचीत जावी.

हे समर्थ व दयाळू परमेश्वरा, सैन्याच्या प्रभू, आमच्या प्रिय जर्मनीदेशास त्वां आपलें सर्वसमर्थ सहाय द्यावें म्हणून आम्ही तुला विनवितों. तूं जर्मन सैन्याबरोबर युद्धास जा; व त्यांनीं शत्रूवर जय पावावा म्हणून त्यांच्या आयुधांस सुयश दे आम्हास जय देऊन अशी दया कर कीं आम्ही ख्रिस्ती आहों असें आमच्या शत्रूस सुद्धां दिसून यावें. लौकरच असा सल्ला होऊंदे कीं तेणेंकरून जर्मनीची योग्यता व स्वातंत्र्य निर्भय राहील. आमच्या जन्मदात्या जर्मनी देशाचा सबळ आश्रय व संरक्षक हो.

या वरून राजा धार्मिक व ईश्वरावर भरवसा ठेवणारा आहे असें सर्वांस स्पष्ट दिसून आल्यावांचून राहणार नाहीं. अशी गोष्ट आहे म्हणून ईश्वरानें त्यास विजयी केलें आहे.

लढाईंत ते शत्रूंशीं दयेनें वर्ततात. जे फ्रेंचलोक त्यांनीं कैद करून नेले त्यांची व विशेषेंकरून त्यांतून जे जखमी झालेले आहेत त्यांची उत्कृष्ट तजवीज ठेवतात. नेपोलियन बादशाहास तर अशा व्यवस्थेनें ठेवलें आहे कीं, आपण शत्रूंच्या हातीं पडलों आहों असें त्याला अगदी वाटूं नये.

कित्येक लोक या युद्धसंग्रामाचा अवघा दोष प्रुशियाच्या राजाच्या मस्तकावर ठेवावयास पहातात- ते म्हणतात कीं प्रुशियाच्या राजानें वारंवार जय मिळवून आपलें महत्व फारच वाढविलें, व त्याचा प्रधान बिसमार्क यानें आपल्या मुत्सद्दीपणानें नेपोलियन व दुसरे विख्यात राजकीय पुरुष यांचें ज्ञान लटपटवून टाकलें, म्हणून नेपोलियन बादशाहाच्या ठायीं हेवा व लोभ उत्पन्न होऊन हें प्रस्तुतचें मनुष्यसत्रक उपस्थित झालें; नाहीं तर झालें नसतें. अशा रीतीनें तर चोरांसही म्हणतां येईल कीं, फलाणा गोमाजी पैसा मिळवून सुखी झाल्याकारणानें माझ्या ठायीं लोभ उत्पन्न होऊन मी चोरीस प्रवृत्त झालों, तो दरिद्री राहिला असता तर माझ्या हातून हें कर्म झालें नसतें. पण हें म्हणणें बरोबर नाहीं. म्हणून ही लढाई उपस्थित करण्याचा दोष प्रुशियन सरकाराकडे नाहीं. फ्रेंच बादशाहानें दुसऱ्यांची कळागत विकत घेऊन उगीच कुरापत काढली. बरें, आम्हांस स्पेनची गादी नको असें प्रुशियन लोकांनीं म्हटल्यावर तरी यानें स्वस्थ व्हावयाचें होतें. पण त्यानें आपल्या मोठेपणाच्या मदानें फिरून आगळीक केली, त्यावरून हा अनर्थ उद्भवून त्याचेंच पारिपत्य झालें असो.

यावरून आम्ही सर्वांनीं व विशेषेंकरून राजे रजवाड्यांनीं बोध घ्यावा कीं, सदाचारी व भक्तिमान मनुष्यास ईश्वर सर्वदा यश व आशीर्वाद देतो; म्हणून आम्ही त्याची सद्भीति धरून नीतीनें चालत जावें, नाहीं तर आम्हांस सुख व्हावयाचें नाहीं.

ज्ञा. द.

वर्तमानसार.

भावनगरास हायस्कुलाकरितां एक इमारत तयार करीत आहेत.

बाबुकेशव चंद्रसेन १७ वे तारखेस लंडन शहर सोडणार होते. व ते प्रथम मुंबईस येणार आहेत.

वर्धानदीकडील कोळशाच्या खाणीसंबंधी आणखी विशेष माहितीकरितां सरकारानें जिओलाजिकल सर्वेपैकीं मि० टी. डब्ल्यु. एच. ह्युज. यांस नेमिलें आहे

काटेवाडांत पिकांची लागवड चांगली आली आहे. टोळांची धाड आली होती, परंतु कांहीं उपद्रव झाला नाहीं.

मद्रासेकडून कांहीं पलटणी चिनांत जाणार आहेत

असें वर्तमान आहे कीं याकुबखान कांहीं लोक जमवीत आहे व त्यांवर काबुलाहून फौज रवाना झाली आहे.

आफ्रिका खंडाच्या किनाऱ्यावर महामारीचा उपद्रव सुरू झाला आहे.

विजयनगरचे राजांनीं सिमल्यास युरोपियन लोकांना मोठी टोलेजंग मेजवानी दिली.

दारजीलिंग प्रांतामध्यें व भुतानच्या हद्दीवर तांबें, लोखंड, व चुनखडें यांच्या खाणी लागल्या आहेत.

बंगाल इलाख्यामध्यें पब्लिकवर्क्स खात्यांत पुष्कळ फेरफार केले. व खर्च कमि केला.

डाकाशहराकडे कुलीन ब्राम्हणाला एक मुलगी लग्नविधानानें देत असतां तिचे नकारावरून तिचे मामानें तिला देऊं दिलें नाहीं. त्या ब्राम्हणानें मुलीवर वारंट काढलें होतें. या मामानें कोर्टापुढें तक्रार केली कीं या ब्राम्हणाचें हें पंधरावें लग्न आहे. व मुलगी अठरा वर्षांची जाणती असून लिहिणारी वाचणारी आहे व तिची या बरोबर लग्नकरण्याची इच्छा नाहीं त्यावरून हायकोर्टानें त्याची गोष्ट कबूल केली व लग्न होऊं दिलें नाहीं.

मि. आनस्टी साहेब बारिस्टर कलकत्याहून मुंबईस यावयास निघाले.

खानदेशांत शेतकीचा एक लहानसा नमुना तयारकरण्याचेकामीं एकहजार रुपयांचें इस्टाब्लिशमेंट ठेवण्याचें हिंदुस्थान सरकारानें सांगशन दिलें.

रत्नागिरी जिल्ह्यांत सुवर्णदुर्ग म्हणून तालुका होता त्याचें नांव दापोली असें ठेविलें

राजेलोकांच्या मुलांनीं विद्याभ्यास करावा म्हणून काठेवाडांत एक कालेज स्थापण्याचा विच्यार झाला आहे. तें डिसेंबर महिन्यांत सुरू होईल.

प्रतिपाळचे राजपुत्रास स्टार आफ इंडियाचा किताब समारंभानें देण्याचा दरबार कलकत्यास करणार आहेत. इतक्या लौकर यास एवढा किताब देण्याची विशेषगोष्ट यांनीं कोणती केली तें कळत नाहीं. यांनीं चाळीस लक्ष रुपये सरकारास उसने दिले आहेत तेणेंकरून या किताबाची खरेदी तर झाली नसेलना! असें पायनीर कर्ता लिहितो.

दोन पायांचा एक घोडा एका प्रदर्शनांत कोणी इटालीयनगृहस्थानें नेण्याकरितां योजिला आहे. तो पांच वर्षांचा आहे. व दोनच पायांवर हळू हळू चालतो.

स्टांपाची माफी—अपिलाकरितां शिक्षेच्या अखेर हुकुमाची अगर ठरावाची नक्कल कैदीस घेतांनां जी कोर्ड फी द्यावी लागते ती गवरनर जनरल इनकौन्सल यांणीं माफी केली आहे.

लग्नाचा हक्क रद्द—मुंबईस पारशीजातीची स्त्री मेरबाई इनें आपला नवरा दादाभाई रुस्तुमजी याजवर पारशी जातीचे लग्नाचे हक्क ठरविण्याचें कोर्ट आहे त्यापुढें अशी फिर्याद आणिली कीं तो शरीरानें फार अशक्त आहे सबब त्याचा लग्नाचा हक्क रद्दकरावा. नवऱ्यानें अशक्तता कबूलकरून हक्क सोडण्याचेंही कबूल केलें. कोर्टानें त्याप्रमाणें ठराव केला.

फटक्यांची शिक्षा——मुरबाडचे फर्स्टक्लास माजिस्त्रेटांनीं चांग्या व. शाम्या यास राहत्या घरांत चोरी केल्याच्या आरोपावरून १५ दिवसांची कैद व २० फटके मारण्याची शिक्षा दिली. व यानें पूर्वीं चोरीचा गुन्हा केला होता. ठाण्याचे डिस्ट्रिक्ट माजि० यांनीं हायकोर्टास लिहिलें कीं कैदी मजकूर यानें पूर्वीं हलके चोरीचा गुन्हा केला होता तेव्हांतो व आतांचा गुन्हा हे अगदीं भिन्न आहेत. म्हणून सन १८६४ च्या ६ वे आक्टाच्या ३ रे कलमाबरहुकूम मार्से आहे कीं फटक्याची शिक्षा गैरकायदा आहे. सबब याजविषयीं आपला अभिप्राय कळावा हायकोर्टानें फटक्याची शिक्षा गैरकायदा म्हणून रद्द केली.

सोलापूर—पर्जन्य पुष्कळ झाला या आठवड्यांत मात्र उघाडी पडल्यामुळें रबीचे पेरे झपाट्यानें चालले आहेत खरिपाचीं पिकें किडे पडून [illegible] रोगराई म्हणण्यासारखी [illegible]

सोलापूरचे [illegible] झपाट्यानें चालले आहे. आ[illegible]० रुपये उत्पन्न झालें.

येथील हु. [illegible] बहादूर लक्ष्मण जगन्नाथ हे बेळगा[illegible] नेमणूक झाल्याप्रमाणें लौकरच [illegible]त. असें ऐकतों. व राव बहा[illegible]शराम हेही आपले जाग्याव[illegible]तील असें कळतें. [illegible] क. त.

पुणें—येथें ह[illegible] दोन तीन पाऊस पडले. हें [illegible]ष आहे. जिनसांचे भाव ख[illegible]माणें आहेत.

गहूं—६॥—[illegible]
हरभरे—७—७[illegible]
बाजरी—१२—[illegible] शेर.
ज्वारी—१३—[illegible]र.
मूग—११—[illegible]
तुरीचीडाळ—[illegible]
हरभऱ्याची डाळ [illegible]र
तूप—८८१—८[illegible]
गूळ—८८४॥। शे[illegible]
तेल—८८२॥ शे[illegible]
खोबऱ्याचें तेल—[illegible]
साखर—८८२॥।—[illegible]
खडीसाखर—८८२[illegible]

निरेचा पूल पडून [illegible] झाले, यामुळें रहदारीस [illegible] आहे. त्याजबद्दल आतांच [illegible] आहे कीं, तो पूल लोखंडी बांध[illegible]डी चलक्ष रुपयांचें सांकशन [illegible]

धुळें—या आठवड्यांत [illegible] भ्रानें आच्छादित राहतें [illegible] असा भस दररोज है[illegible] उष्णता दिवसा कायमच [illegible] मात्र आकाश निरभ्र होऊन [illegible]ची सुरसुरी चालू झाली आहे [illegible]ता असल्यानें मेघराजाचें [illegible]वें असें चिन्ह दिसत आहे. [illegible] ज्वाराचा व वायूचा आजार तिक[illegible] मागील आठवड्यापेक्षां सर्व [illegible]क एक दोन दोन रुपयानीं द[illegible]

शिरपुरचे मामलेदार रामचं[illegible] वारवारकर यांची बदली [illegible] १७५ रुपयांवर होऊन त्याबद्दल [illegible] करितां मेहेरबान रेविन्यु कमि० स[illegible]र यांचे कडेस लिहिल्याचें ऐकतो [illegible] होऊन आल्यावर बहुधा ते पि[illegible] जातील.

मे० क० सा० ब. यांचे हु[illegible] तालुक्यांतून मामलेदारलोक [illegible]स कांहीं आलेही आहेत.

सातारा—हवा साधारण असो[illegible] थंडी पडत असते. पाऊस निया[illegible] पडला येणेंकरून पिकें बहुतेक बरीं [illegible] त्यांत भात शेतें चांगलींच आहेत. धारणचे मान गेल्या तीनच्यार दिवसांत बरें आहे असें दिसून आलें. जुने तांदूळ काल रोजीं दर रुपयास आठ शेर प्रमाणें विकले गेले.

वाई तालुक्यांत हगवणीचे उपद्रवानें ह्या आठवड्यांत सात आठ मनुष्यें मरण पावलीं असें ऐकण्यांत आलें आहे. शु. मू.

अहमदनगर—येथील फ० अ० क० चे सिरस्तेदारीचे रिकाम झालेले जागेवर हुजुरातील ४० रुपयांचे कारकून रा.रा. केशवराव गणेश त्यांचे जागी ३० रुपयांचे कारकून रा. रा. शंकर गोविंद चांदेकर त्यांचे जागी २५ रुपयांचे कारकून रा रा. त्रिंबक गोविंद ऊर्फ दाजिबा सोपण, त्यचे जा ६० रुपयाचे कारकून रा.रा. हणमंत नारायण, यांचे जागी १५ रुपयांचे का० रा. रा. बळवंत भागवंत देशमुख आणि शेवटील त्या १५ पघराबर उमेदवार रा. रा. काशिराव विठ्ठल देशमुख यांस या प्रमाणें बर्गा बर्गी झाली.

अहमदनगर—येथील मे. कलेक्टर साहेब यांणीं कांहीं मामलेदारलोकांच्या अवल नौकरीच्या तारखा मागितल्याचें समजतें.

ष्टांपाचे बाबदींत येथील मे. कलेक्टर साहेब यांजकडून लिहून गेल्यावरून वेळेवर पाहिजे त्या किमतीचा ष्टांप न मिळाल्यास तो पुरा करण्यासकोर्ट फीचीं तिकिटें विकत घेऊन लावावीत, आणि घेणारांस दरशेकडा ६। रुपये फी मिळण्याविषयीं नुकताच ठराव झाल्याचें समजतें. न्या. सिं.

नाशिक—रा. रा. नाना कर्डीले यांची एथील कलेक्टर कचेरींत चिटणीशीचे कामावर नेणूक झाल्याप्रमाणें ते नगराहून येथें आले. माधवराव पूर्वींच दोन दिवस निघून पुण्यास गेले.

मे. खरशेटजी साहेब पोलीस इनस्पेक्टर यांची ठाण्यास बदली होणार म्हणून दाट वदंता उठली आहे. ज्ञा. मं.

मागाहून आलेल्या नोटिसा.

नोटिस—नथुसा वल्लद लक्ष्मणसा वाहेकर रंगारी राहणार कुरणखेड तालुके अकोलें यास खोंडोजी सही करणार नामुसा वल्लद रामकिसनसा रंगारी वस्ती कारंजे यांजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुकाराम कण्णव याचे तुम्हीं २३ रुपये देणें होता त्यावर आमची जामिनकी असल्यामुळें तुकाराम यानें सरकारांत फिर्याद केली व खर्चसुध्धां ५० रुपये आम्हांपासून घेतले. ते आमचे रु तुम्ही नोटिस पोचल्यापासून आठ दिवसाचे आंत द्यावे. न दिल्यास दिवाणीकोर्टांत फिर्याद करून खर्चसुध्धां रुपये भरून घेतले जातील. या नोटिशीचा खर्च आम्हांस पडला तोही तुम्हीं दिला पाहिजे. कळावें तारीख ६ माहे आक्टोबर सन १८७० इसवी.

नामुसा व० रामकिसनसा रंगारी
द. खु.

नोटिस—नारायण वलद लक्ष्मण चांभार रहाणार अकोलें ताजनापेठ यास [illegible]वासलवा माजी आलदरोग यांजकडून देण्यांत येतें कीं, तुम्हीं तारीख ४ माहे मा[illegible]न १८७० रोजीं खत लिहून देऊन [illegible]नाऊ २५ रुपये कर्जदार दोन महिन्यांचे मुदतीनें व्याजावर घेतले असून तुम्हीं वेळेवर व करारामप्रमाणें रुपये दिले नाहींत व मुदतीवर पांच महिने ज्यास्त झाले तर ही नोटिस पावल्यापासून आठ दिवसांचे आंत आमचे सर्व व्याजासुद्धां रुपयांचा उलगडा करावा न केल्यास या नोटिशीचे खर्चासुद्धां सरकारांत फिर्याद करून रुपये घेण्यांत येतील कळावें तारीख ६ आक्टोबर सन १८७०

(सही) अवासबेग यांचे हातची.
निशाणीची रेघ

वऱ्हाड.

हैदराबादेस गेल्या आठवड्यांत राजवाड्याच्या पाहऱ्यावरील एक शिपाई मौजेनें जमिनीवर कांहीं अंक वगैरे काढित असतां थोडी जमीन उकलली गेली तों त्याला भास झाला कीं एथें कांहीं पुरलेलें आहे. तें पाहण्याच्या इच्छेनें त्यानें आणखी खणलें तों एका जाड्यासाखळीला लोखंडाचें कुलूप आहे असें दिसलें. त्याच्याही खालीं थोडें खणिलें तेव्हां त्याच्या दृष्टीस पडलें कीं एका मोठया लाकडी पेटीला ती साखळी व तें कुलूप लावलेलें आहे. तेव्हां त्यानें पुढें तपास करण्याचें बंद करून आपले वरिष्ठास खबर दिली. त्यांनीं पेटी वर काढण्याची व उघडून पाहण्याची परमाणगी आणिल्यावर पेटी उघडली तों तींत कापसाचे थर व त्यांच्या पोटीं मोत्यांचे थर निघाले. तो त्यांची किंमत ढोकळ मानानें धरिली तरी सुमारे साडेपाचलक्ष रुपये होईल असें समजलें आहे.

खोट्या फिर्यादीबद्दल मोकदमा.

मौजे पुसलें तालुके मोर्शी येथील माजी मास्तर गोविंद बापुजी यांनीं रा. रा. चिमणाजी राजाराम पाठक डिपोटी एज्युकेशनल इन्स्पेक्टर जिल्हा उमरावती, यांजवर लाचाबाबद खोटी फिर्याद केली याजबद्दल त्याजवर खटला व्हावा म्हणून मेहेरबान डिपोटी कमिशनर साहेब यांणीं कप्तान रेनिक साहेब अ० क० फुलगावर माजिस्त्रेट बडनेरा यांस हुकूम केला म्हणून मागें लिहिलें आहे त्यावरून व खुद्द चिमणाजी राजाराम यांचे अर्जावरून व सदरहु मास्तर मजकूर यांस वारंट होऊन ते पुसलें येथें पकडले गेले व तारीख १९ माहे डिसेंबररोजीं दोन पोलिस शिपायांनीं त्यास रेनिक साहेब बहादूर यांच्या कोर्टांत हजर केले. फिर्याद करणारांची जबानी होऊन त्यांच्या तीन साक्षीदारांच्या जबान्या झाल्या नंतर आरोपि गोविंद बापुजी यांचा जबाब झाल्या नंतर त्यावर माजिस्त्रेट साहेबांनीं पिनलकोड कलम २११ प्रमाणें चार्ज तयार करून चार्जपत्र आरोपीस सुनाविलें. आरोपीनें कोर्टास जाहिर केलें कीं, मी गुन्हा केला नाहीं व माझे बचावाकरितां ह्यासरकारांनीं सहा साक्षीदार घ्यावे. त्यावरून सर्व साक्षीदारांचीं नांवें माजिस्त्रेट साहेबांनीं लिहून घेऊन समन्स करून ता० २९ माहे सप्तंबर पावेतों मोकदमा तहकूब ठेविला. नंतर नेमलेल्या तारिखेस साक्षीदार हजर झाले व त्यांच्या जबान्या शिरस्त्याप्रमाणें झाल्या त्या सर्व इसमांनीं शपथ घेऊन जाहिर केलें कीं, सदरहु मोकदम्यांत आम्हास कांहींएक माहित नाहीं त्यावरून व सर्व मुकदम्याची कची हकिगत ध्यानांत आणून माजिस्त्रेट साहेबांनीं आरोपी गोविंद बापुजी यास सांगितलें कीं, तुजवर गुन्हा कलम दोनशें अकरा पिनलकोड अन्वयें शाबित आहे कीं, चिमणाजी राजाराम पाठक यांजवर खोटे

फिर्यादी यांचें नुकसान करण्याचे इरादानें केली याजकरितां तुजला सहा महिन्यांची सक्त मजुरीची शिक्षा दिली आहे त्यावरून गोविंद बापुजी यास उपरावसींच जेलखा न्याची तजवीज झाली.

गोविंद बापुजी यांणीं आपल्या पायावर आपण धोंडा मारून घेतला जसा त्यांणीं मूर्खपणा व अविचार केला तशी त्यांस योग्य शिक्षा मिळाली.

उमरावतीस या आठवड्यात थेंडासा पाऊन पडला. पिकें नरी आहेत गरमी होत असते व काल अदितवारीं गरमी रात्रीचे बारावाजे तों पर्यंत तर अतिशयच होत असून त्या वेळेस खूप जोराचा पाऊस सुरू झाला तो सुमार एक घंटाभरपर्यंत पडला तेणेंकरून हवेंत फरफार होऊन हवा सर्द झाली. आकाश आभ्रनीं व्याप्त जाहलें आहे.

मिस्तर रतनजी जामासजी असिस्टंट कमिशनर जिल्हा उमरावती हे रजेवर गेले एक दोन दिवसांत परत येणार आहेत. यांची रजा तारीख १९ रोजीं संपते.

LOCAL.

अकोला

We deeply regret to record, the death of the Reverend James Aitken our Educational Inspector which occurred on the night of monday the 3 rd of October 1870. Death puts an end to all party difference among men, and one and all must now feel how great a loss we have suffered in the bereavement of the reverend gentleman. He landed in Bombay on the 9th of April 1840. He was therefore among us a long series of 30 years & during this lengthy period he has conferred the greatest and most honourable services upon our countrymen. His exertions, in forwarding our education, social advancement, and civilization of our society, can never be erased from our memory.

The bereavement would be felt very keenly by the whole community, and would be felt in a special manner by all his pupils at Bombay, Poona, and Sattara. The deceased was on his tour of inspection during the last 25 days; and through over-exertion, we believe, he caught malignant fever while at Julgaum Jamode; and in a precarious state of health he was conveyed in Palkee to Nandoora where he died within a few hours.

The dead body, which was brought up from Nandoora by the passenger train on Wednesday morning the 5th Instant, was buried at the cemetery of Akola that very morning at 9 o'clock. The funeral was attended by all European residents, and a large crowd of natives.

In honour of the deceased Educational Inspector, all schools of Akola were closed on Wednesday.

We have given a fuller account of the deceased in our Murathi columns. [illegible]

We are requested by the Director of Public Instruction to state that the competitive Examination will begin on Tuesday the 8 th (and not on the 1st) November, and that the Distribution of prizes will be held on Thursday the 17th (and not on the 10 th)

मे. डायरेक्टर साहेबांनीं आम्हांस असें कळविलें आहे कीं कांपिटेटिव परिक्षचा बेत एक आठवड्याचे पुढें घातला आहे. म्हणजे नोव्हेंबरचे पहिले तारखेस परिक्षा सुरू होणार होती ती ८ वे तारखेस होईल. व १० वे तारखेस प्रासिध्ध बक्षिसें वाटणार होते ते १७ वे तारखेस वाटतील. वार दहा मात्र बदलून सातांनीं अधिक झाल्या. बाकी सर्व गोष्टीस वार तेच ते राखिले आहेत.

मे० लायल साहेब बहादुर एथील कमिशनर मुंबईहून परत आले व या आठवड्यांत नागपुराकडे गेले आहेत असें ऐकण्यात आलें.

अकोला शहरांत टपालची डिलिव्हरी (वाटणी) बरोबर होत नाहीं असा फार बोभाटा झाला आहे. सकाळीं ८ वाजतां ट्रेन येते तरी बारावर एक वाजत पर्यंत लोकांस पत्रें मिळत नाहींत. व संध्याकाळचे च्यार वाजतांचे ट्रेनमधून येणारीं पत्रें त्यादिवशीं मुळींच मिळत नाहीत. व हा बोभाटच केवळ आहे असें नाहीं. आम्हांस स्वतां याचा अनुभवही बहुत वेळां आलेला आहे. सबब डिपुटि पोस्ट मास्तर यांनी सत्वर या गोष्टीचा बंदोबस्त करावा हें चांगलें आहे.

डि० कमिशनर आफिसाकडील क्लार्क आफ धि कोर्ट रा. रा. माधराव हरी कांहीं खासगी कामाकरितां पुण्यास गेले आहेत व त्यांनीं एक नाशिककरी सरकारी कामगिरीही नेली आहे असें ऐकतों.

पुण्याचे रा. बळवंत गोविंद करंदीकर एथील रेलवे रेसिडेंट इंजिनियर आफिसांत ड्राफ्समन होते त्यांस तिकडून कमी केल्याचें मागें आम्हीं लिहिलें होतेंच. त्यानंतर एथेंच इरिगेशन खात्याकडे ८० रुपयांची ओव्हरसियरची जागा त्यांस मिळाली होती परंतु तीही या आठवड्यांत गेली. तिजवर हैदराबादेकडून तिरकमदास म्हणून एक मारवाडी आले आहेत. केवळ एक मार्गी व स्नानसंध्याशील आणि कर्मठ अशा माणसांवरही ईश्वर अडचणी आणतो! काय चमत्कार आहे!

नोटिसा.

नोटिस—छितरमल किसनदयाळे मारवाडी यास रामुलाल भगुलाल साहुमयत वारीस पन्नाबाई वहिवाटदार कन्हय्यालाल इंद्रराज दुकान अकोलें नोटिस देतो ऐसीजे तुम्ही आम्हास नोटिस दिली ती तारीख ५ आक्टोबर सन १८७० इसवीरोजीं पोहोचली त्यांत तुम्ही लिहिलें कीं आम्ही पाचशांची हुंडी दिली त्या हुंडीचे रुपये पावले नाहीं म्हणून लिहिलें त्यास भाईजी आम्ही तुमची हुंडी घेतली नाहीं. आम्ही श्रीराम शाळग्राम याचा गुमस्ता गुलाबचंद यासी तवदा करून त्याजला आधीं रोख रुपये ५०० देऊन दुसरेदिवशीं हुंडी त्यानें आमचे येथें लिहून पाठविली तो हुंडी आम्हीं सराफ मजकूरची जमा कली तुमचा व आमचा कांहीं हुंडीविषीं संबंध राहीला नाहीं जो नोटिसीचा खर्च आम्हांस आहपडला तो तुमचे पासून भरून घेतला जाईल कळावें तारीख ८ माहे आक्टोबर १८७० इसवी.

[सही] रामुलाल भगुलाल मयत
वारस पंनाबाई वहिवाटदार
कन्हयालाल इंद्रराज द. खु

नोटिस—मेहेरबान आयंझट साहेब एक झिक्युटिव इंजिनियर अकोला यांस पोचेटी व. शिवू. व चिमाजी व. लक्ष्मण, वहुसन्ना व एलाप्पा, व नरसु व. लक्ष्मण, वहणमंत व. बाळाजी बेलंगमांग खाणवाले यांजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं, पुलाकरितां मोठे दगडाचा ९ रुपये शंभराचा तुमचा आमचा करार होऊन दीड वर्ष झालें रात्रं दिवस महनतकरून आम्ही तुम्हांस दगड पुरविले. मोठे दगडाबरोबर लहान डबराच दगड निघतील ते आमचे आम्हीं वेगळे विकावे असा करार होता. पुढें आपण म्हणालां कीं लहान दगडही आम्हांसच साडेतीन रुपयांचे भावानें द्यावे. व आमचे हुकुमाखेरीज दुसरे कोणास दगड विकूं नयेत तें आम्हीं कबूल केलें व आपण गेल्या महिन्यापर्यंत आमचे डबराचे दगड घेऊन आम्हांस पैसे दिले आहेत गेले आठवड्यापासून तुम्हीं आम्हांस सागितलें कीं तुमचे बाकी राहिलेले डबडाचा पैसा मिळणार नाहीं. ते सरकारांत घेतले आहेत. त्यावरून तुम्हांस या नोटिशीवरून कळविण्यांत येते कीं आमचे हक्काचे दगड जुलमानें सरकारांत घेण्यास तुम्हांस अधिकार नाहीं. तुम्हांस आमचे दगडाची जरूर असेल तर सर्व माप घेऊन आमचा आम्हांस पैसा द्यावा. जरूर नसेल तर दुसरे लोकांस विकण्याची आम्हांस मोकळीक द्यावी. या दोहंतून कोणताही एक प्रकार च्यार दिवसांच आंत केला पाहिजे. न कराल तर पडलल्यामालाच्या नुकसानी बदल आपणावर कायदेशीर तजवीज करणें भग होईल. आजवर आम्हीं आपलें अन्न खालें. आम्हा गरिबलोकांस आपण आजवर बुडविलें नाहीं आणि आतां तर मोठया पगाराच्या जाग्यावर तुम्हीं एथून जाताआहा ते व्हां ईश्वरानें तुमचे चांगलें कल्याण केलें आहे हें मनांत समजून आम्हास गरीब मजूरलोकांस नाहक बुडवूनका व आमची दुवा घ्या एवढेंच मागणें आहे. ता. अक०

(सह्या)

१ पोचेवी व० शिवू.
१ चिमाजी व० लक्षण.
१ हुसन्ना व० एलाप्पा.
१ नरसू व० लक्षण
१ हणमंत व० बाळाजी.

नोटिस—बिजा मारवाडी दुकान दहीहंडे तालुके अकोट यास—सुमार एक वर्ष झालें. जैरामनाईक दहीहंडकर याणें मजला दुकानांत बसून आमलाची चिलीम पाजून त्या अमलांत बळीराम खवी यांचे घरीं नेऊन मजपासोन रुपये १५०० चे रोख दोन लिहून घेतले. बात मी समजल्यावर मी अकोल्यास येऊन फौजदारींत अर्ज करून जैरामनाईक याणें दगाबाजीनें घेतलेले रोख सरकार बर्नसाहेब बहादुर यांचे मार्फत परत मिळोन त्याच वक्ती त्याच मितिचे दोन रोख रुपये २७५ चे तुम्ही दगाबाजीनें लिहून घेतल्याचें कळत आहे ते नोटिस पावल्यापासून आठ दिवसांत परत द्यावे. मुदतींत न दिल्यास योग्य तजवीज केली जाईल कळावें तारीख ८ माहे आक्टोबर सन १८७० इ.

(सही) बापुजी वलद नथमाळी
बस्ती सुकळी निशाणी खुद हातची असे.

मनोरंजक कादंबरी.

विक्रीकरितां तयार.

विचित्रपुरी या नावाचें सुरस पुस्तक रा. केशव लक्ष्मण जोरवेकर असि० मास्तर अकोला यांणीं तयार केलें आमचे छापखान्यांत व मालकाकडे विकत मिळेल याची किंमत १८१२ व टांकहाशिल ८३ आणि मेणकापड ८१ मिळून १ रु. बाहेरगावचे घेणारांस द्यावी लागेल.

जाहिरात.

किमतीचे दराव.	रु.	आ
वर्षांची आगाऊ देणारास	१	
साल अखेर	७	
सहा महिन्याची आगाऊ	३	८
एक अंकास		५

या शहरा बाहेरील लोकांस वर्षाचे ११ आठवड्यांबदल टपाल खर्च आगाऊ पाठवल्या तो १ रु. ४ आणे व साल अखेर १ रु० ८ आणे.

आगाऊ पैसा देण्याची मुदत पत्र घेण्याचे सुरू तारखेपासून १ महिनेपर्यंत समजावी. व जुने वर्गणीदारांसही त्यांचा मागील हिशेब सफाई करून नवें साल चालू होतें तेथून १ महिन्याची मुदत समजावी.

नोटिसा वगैरे छापण्याचे दर.

१० ओळी पर्यंत	१ रुपया
१० ओळींवर प्रत्येक ओळीस	०।१८१
इंग्लिश नोटिसींचे दर ओळीस	८१

एकच मजकूर वारंवार छापणें असल्यास दर ओळीस एक आण्याप्रमाणें किंमत पडेल.

TO OUR SUBSCRIBERS.

We beg to request that our Subscribers will forward as soon as possible their subscriptions for the present year; and trust that they will be so good as to pay up all arrears without delay.

Proprietors of Berar Samachar

सूचना—नोटिसा व इतर मजकूर छापावयास पाठविणारांनीं ते बालबोध लिहिल्यास फार चांगलें. निदान मनुष्यांचीं व गावांचीं नावें तरी बालबोध असावीं. तसें नसून नोटिसाचे वगैरे कामीं नावागावांची चूक झाल्यास त्याची जबाबदारी आम्हांवर नाहीं.

एडिटर व० स०

वर्गणीदारांस विनंती.

सन १८६७ चे अक्टोबर महिन्यांत आम्ही अकोल्यास वऱ्हाडसमाचारपत्र सुरू केलें त्यास तीन वर्षें झालीं वसूल न दिलेल्या आमच्या प्रिय वर्गणी दारांनीं आपला वसूल या महिन्यांत सत्वर पाठवून आम्हांस मदत करावी. उशीर लावून त्या योगें वारंवार पत्रें लिहिण्याची तसदी त्यांनीं आम्हास देऊं नये व आपणास घेऊं नये, याकरितां नम्रतेनें आमची त्यांस ही विनंती आहे. व हिला मान्य करणारांचे आम्ही उपकार मानूं.

वऱ्हाडसमाचाराचे मालक

वऱ्हाडसमाचार वर्तमानपत्र घेण्याचें बदकरून ज्या लोकांनीं आजवरची व मागील गुदरून गेल्यासाला बदलची बाकी येणें असलेली पाठविली नाहीं त्यांस कळावें कीं, दरमहादररुपयास अर्ध आणा प्रमाणें त्यांस व्याज द्यावें लागेल. ता। १ माहे आक्टोबर सन १८६८

वऱ्हाडसमाचाराचे मालक

हें पत्र अकोला येथें वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत मालककांरितां छापून प्र. केलें.

वऱ्हाडसमाचार.

THE VARAD SAMACHAR OR NEWS OF BERAR.

VOL 5 AKOLA—SATURDAY EVENING—15 OCTOBER 1870 NO 42

पुस्तक ५. अकोला, शनिवार सायंकाळ तारीख १५ माहे आक्टोबर सन १८७० इ०. अंक ४२

अरुंद रेलवे.

उत्तर हिंदुस्थानांत इस्टर्न बेंगाल या नावाची एक रेलवेकंपनी आहे तिची शाखा पुढें वाढवावयाची तिला खर्च कांहीं कमी लागावा ह्मणून रेलाच्या रस्त्यावर दोहो बाजूनें जे रेल पसरलेले असतात त्यांचें मधील अंतर फार रुंद साडेपांच फुटीचें जें आहे ते कमी म्हणजे साडेतीन फुटीचें करावें ह्मणजे एकंदरींत जमीनीचा रस्ता कमी तयार करावा लागेल. पूल अरुंद करावे लागतील, गाड्या लहान लागतील. यंत्रें लहान लागतील वगैरे खर्च कमी होऊन फायदा होईल सबब याविषयीं विलायतेंत मि० जान हाकशा या नावाचे एक मोठे अनुभवीक गृहस्थ आहेत त्यांस या कामीं सदरहु कंपनीचे भागीदारांनीं अभिप्राय विचारला त्यावरून त्यांनीं त्या विषयाचें चांगले रीतीनें प्रतिपादन करून कोणती गोष्ट करण्यांत नफा आहे हें त्या रेलवेकंपनीस स्पष्ट कळविलें तें त्यांचें पत्र छापून प्रसिद्ध झालें आहे. त्यांतील त्यांचे कांहीं निर्णय अम्ही अपले वाचकांचे माहितीकरितां थोडक्यांत लिहितों.

या गृहस्थांनीं एकंदर विच्यार करून हल्लींच्या साडेपांच फुटाच्या रुंद रेलवेस जो खर्च लागतो त्याहून साडेतीन फुटाच्यास किति कमी लागेल त्याचें टिपण केलें आहे तें असें:—

दर मैलास कमी.

		रु०
१	खोदण्याचें व भर घालण्याचें जमीन काम.	१०००
२	पुलाचें काम.	३०००
३	बारमाही रस्ता.	१००००
४	एंजिन म्ह० व फंचें यंत्र यास १०००० रु कमी व दर पांच मैलांस एक यंत्र या मानानें.	२०००
५	गाड्या व मालाचे डबे.	०
६	स्टेशनें.	०
७	जमिन	१००
८	सडकेला बांक म्हणजे वळण घेण्यांत कमी.	२०००
९	बारमाही रस्त्याचें संरक्षणास व नवा रस्ता करण्यास मैलास ५०० रुपये व वीस वर्षांनीं एकदा याप्रमाणें.	१००००
	एकूण एकंदर	२८१००

हाकशा साहेब म्हणतात कीं अरुंद रेलवेच्या कमी खर्चाचा हा अजमास झाला पण आमच्या मतें रेलवे अरुंद न करितां आहे इतकीच रुंद ठेऊन सामान कांहीं हलकेप्रतीचें उपयोगांत आणावें अशी शकल निघाल्यास काढून पाहू.

एंजिनच्या दर चाकावर च्यार टन ओझें पुरें होतें या मानानें पहिल्याच रेलाचे रुंदीवर नवीन धाकटीं एंजिनें व त्याच्या बेताचें सर्व सामान योजिलें तर खालीं लिहिल्याप्रमाणें खर्च कमी येईल.

दर मैलास.

		रु०
१	पूल....	२५००
२	बारमाही रस्ता....	८०००
३	एंजिन (यंत्रें)	२०००
४	बारमाही रस्त्याचें संरक्षणास व नवा रस्ता करण्यास मैलास ४०० व वीस वर्षांनीं एकदा याप्रमाणें	८०००
		२०५००

यावरून हाकशा साहेब म्हणतात, आम्हांस असें वाटतें कीं अरुंद रेलवे करण्यांत थोडा जास्त फायदा आहे खरा परंतु त्यापासून धोका व अडचणी फार आहेत. अरुंद रेलवे केल्यानें ते तुटण्याचें भय फार आहे, शिवाय त्या अरुंद रेलवेचीं एंजिनें, गाड्या, डबे, वगैरे सामान निराळें व पहिल्या रुंद रेलवेचें सामान वेगळें असें दुहेरी सामान सदोदित बाळगावें लागेल ही मोठी अडचण आहे. आणि एकच प्रमाणाची रुंदी ठेवली आणि सामान कमी प्रतीचें सदरीं लिहिल्याप्रमाणें तयार करविलें तर तें दूहसवी होईल.

हिंदुस्थानांत आजपावेतों [illegible] मैल रेलवे झाली आहे व ५००० मैल होणार आहे त्यास होणारी सर्व रेलवे अरुंद [illegible] तर दुहेरी सामान बाळगण्याची [illegible] बदलेल तेथें माल उतरण्याची [illegible] अडचण होईल.

हिंदुस्थानांत साडेपांच फुटींची रुंद रेलवे आहे ही कोणते कारणानें [illegible] आम्हांस ठाऊक नाहीं. [illegible] विषयीं आम्ही तेरावर्षीं [illegible] हो. पण हें रुंदीचें प्रमाण [illegible] इंग्लंडांत ४ फूट ८॥ [illegible] रशियादेशांत पांच फुटांची [illegible] आणि त्या दोहोंच्या बाहेर [illegible] पांच फुटीचा प्रघात पडून [illegible] काम झालें हीआहे तर [illegible] माण बदलणें हें आम्हांस [illegible] नें हितावह दिसत नाहीं.

अरुंद रेलवे तुटण्याचें भय फार [illegible] याची काळजी रेलवेकंपनीपेक्षां हिंदुस्थानसरकारास ज्यास्ती आहे [illegible] कडून आक्सिडंट (अपघात) [illegible] नुष्यें मरण्याचें व विनाकारण [illegible] झाल्यानें व्याजाच्या बोजाचें [illegible] खोम आहे.

हिंदुस्थानांत इतर देशाच्या [illegible] पाहिलें असतां फौज कमी [illegible] व तितक्या थोड्या फौजेनें विस्तीर्ण [illegible] चा बंदोबस्त ठेवावयाचा तेव्हां [illegible] ख्य साधन जी रेलवे ती तरी [illegible] दुर्बल अशी सरकारानें करून ठेवू [illegible] च लढाईच्या प्रसंगीं हिंदुस्थानांतील रेलवेकंपनीचें सामान यंत्रें, गाड्या [illegible] यांची सरकारास गरज लागेल [illegible] तें सामान असें असलें पहिजे कीं सर्व हिंदुस्थानांतील कोणतेही रेलवेच्या कोणत्याही मैलावर तें उपयोगास येईल.

व्यापारसंबंधासही अशा अरुंद रेलवे पसून व दोन तऱ्हेचे सामान ठेवल्यापासून भयंकर परिणाम नाहीं तरी वेळेचें नुकसान आहे व तेणेंकरून द्रव्याचें आहेच.

ही रेलवेकंपनी किंवा हिंदुस्थान सरकार अथोपर अरुंद रेलवे करण्याचें ठरवून त्याप्रमाणें तजवीज करतीलच तर आम्ही भविष्य सांगतो कीं तो सर्व खर्च व्यर्थ जाऊन पुन्हां रुंद रेलवे करण्याचें अगत्य पडेल असें हाकशा साहेब शेवटीं स्पष्ट सांगतात.

यावरून आम्हास वाटतें कीं हें या अनुभविक गृहस्थाचें मत खरें असावें. व सरकारानें आणि रेलवेकंपन्यांनीं याजविषयीं विच्यार करावा आणि अरुंद रेलवेचा बेत सोडून देऊन हलक्याप्रतीचे रेलवेवइतर सामान तयार करून मैलास २०१०० रुपये जेणेंकरून कमी लागतात ती तजवीज करावी. यांत आमच्या हिंदुस्थान देशाचें हित आहे.

लोकांचें तोंड बंद करण्याचा कायदा.

[illegible]लीं इंग्लिश व नेटिव वर्तमान पत्रांतून [illegible]बल मि. स्टिफेन, इंडिया कायदेकौन्सिलचे सभासद, यांणीं पेनलकोडमध्यें नवीन कांहीं कलमे घालण्याबदल मसुदा [illegible] आहे. हें पेनलकाडमध्यें घालावयाचें नवीन कलम असें आहे कीं, "ब्रिटिश इंडियामध्यें कायदेशीर रीतीनें स्थापन झालेल्या सरकाराविरुद्ध राजद्रोही अंतःकरणाची उत्पन्न करण्याचा प्रयत्न जो कोणी करील, त्यास जन्मापर्यंत, अगर दंडासहित [illegible] तिरिक्त कितीही वर्षें, अथवा [illegible] अगर विहित तीन वर्षें कैदेची [illegible] दंडाची शिक्षा दिली जाईल" [illegible] दिसतें कीं मनुष्याच्या मनोवृत्तीं[illegible]त चमत्कारिक रीतीनें फेरफार [illegible] आहे. जुनीं मतें मोडत जाऊन त्यांचे जागा नवीन प्रकारच्या कल्पना [illegible] चालल्या आहेत. आजपर्यंत इकडील लोकांस "गरीब हिंदू" हें विशेषण [illegible]णें त्यांत पश्चिमदेशचे लोक [illegible] पण आतां तें सर्व बदलत [illegible] असें दिसतें. ते लोक आतां [illegible]स "गरीब" हें दिलेलें विशे[illegible] या ठिकाणीं "क्रूर" हें विशे[illegible]हात आहेत. असें नसेल [illegible]कारचें कलम पेनलकोडमध्यें [illegible]टण्याचें कारण काय? पेनल [illegible] होऊन दोन तपांपेक्षाही अ[illegible]. तो पास होऊनही आठ [illegible] प्रथमच्या मसुद्यांत अशा [illegible] होतें. आणि तो पसार झा[illegible] इकडील बंडाची गडबड नुकतीच संपली होती, तरी तें कलम मसुद्यांत राखण्याची जरूर त्या वेळच्या कायदेकौन्सिलास वाटली नाहीं! या कायद्याचा पूर्ण विचार होऊन तें कलम त्या तशा वेळींही गाळून टाकलें. असें असतां सांप्रत हिंदुस्थानांत अनंत स्वास्थ्य असून हें कलम असावें असें वाटण्याचें कारण काय! आपल्या सरकाराविरुद्ध फितवाफितव होण्याचें सांप्रत यत्किंचित तरी चिन्ह आहे! आज बरींच वर्षें सरकारानें या देशांतील लोकांस आपलीं मतें, सरकार त्यांच्याविषयीं जे कायदे अथवा ठराव करितें, त्याबद्दल योग्यरीतीनें देण्याची मोकळीक दिली आहे. ह्या मोकळिकेचा अनुभव, सरकारास आणीबाणीचा प्रसंग असल्यावेळीं ही, सरकारच्या अवकृपेस किंचिदंशींही पात्र न होतां इकडील लोक घेत आहेत. वर्तमान पत्रांचा फैलाव दिवसेंदिवस या देशांत होत आहे. त्यांतून सरकारच्या ठरावांवर राजनिष्ठेस थोडाही व्यत्यय न येतां आप आपल्या समजुतीप्रमाणें टीका होत आहेत. दिवसानुदिवस त्यांत विशेष सुधारणा होण्याचा रंग दिसत आहे. अशासमयीं जर वरील प्रकारचें कलम कायद्यांत आलें, तर या देशच्या लोकांस तुम्हीं वर्तमानपत्रें काढूं नका, अगर सभा करून त्यांत व्याख्यानें देऊं नका, असें म्हटल्यासारखेंच आहे. कोणी म्हणेल कीं, वर्तमान पत्रांचें लिहिणें सांप्रत जरा प्रखर दिसतें आणि त्यामुळें हें नवीन कलम पेनलकोडमध्यें असण्याची अवश्यकता दिसली असावी हें म्हणणें सकृतदर्शनीं खरें दिसतें, पण जरा विचार केला तर त्यांत कांहींच भीतिप्रद नाहीं असें वाटेल. आपल्या ठरावावर वगैरे टीका व्हाव्या असा सरकारचा उद्देश नाहीं काय? आपल्या कामगारांनीं कांहीं गैरशिस्त केलें तर त्याबद्दल टिका होऊं नये असें सरकारास वाटतें काय? आणि जर सरकारास या टीका व्हाव्या व हरएक गोष्टीविषयीं लोकांचीं मतें आपणास कळावीं असें वाटत असेल, तर वर्तमान पत्रांचें लिहिणें प्रखर असल्यापासून सरकारास वाईट कां वाटावें? आणि तशा प्रकारचें लिहिणें बंद करण्यासाठीं गौण मार्गाची योजना कां करावी? हें वर्तमान पत्रांचें प्रखर लिहिणें कधीं सरकाराविरुद्ध असतें! कीं सरकारचे ठराव वगैरे यां विषयीं असतें? सरकारचे ठराव, सरकारी कामदाराच्या न्याय करण्याच्या पद्धति व कायदे अमलांत आणण्याच्या रीती, त्यांची इकडील लोकांशीं वागणूक इत्यादि प्रकारां विषयीं असतें. हेंही वर्तमानपत्रें वाचणाराच्या ध्यानांत आल्या वांचून राहाणार नाहीं पण असे कित्येक लोक आहेत कीं, त्यांस नेटीव वर्तमानपत्रांत राजनिष्ठा मुळींच नाहीं, कारणे तीं सरकारच्या कोणत्याही ठरावात कांहीं तरी अयोग्य कारण आहे असें दाखवून लोकांच्या मनांत इंग्लिश राज्याविषयीं पाणउतारा करण्याच

प्रयत्न करितात असेंच वाटतें. इकडील लोकांच्या मनांतील इकडे इंग्लिश राज्य होण्यापूर्वीं धांदल कशी होती याची कल्पना अजून नष्ट झाली असें नाहीं. तशा धांदलींतून स्वस्थपणांत व स्वातंत्र्यात आपणास इंग्लिश लोकांनीं आणलें हें इकडील लोकांच्या मनांत जागृत आहे. इंग्लिश राज्याविषयीं इकडील लोकांचें खरें मत काय आहे हें जाणणारासच इकडील लोक इंग्लिश राज्यास कितपत मान देतात हें कळेल. असें असतांही कित्येक इंग्लिश लोकांस इकडील लोक आपल्याविषयीं नाखुष आहेत असें वाटतें; पण लोकांत नाखुषी उत्पन्न होण्याचें कारण काय याचा ते शोध करीत नाहींत; आणि यामुळें त्यांच्याकडून ती नाखुषी कमी करण्याचा योग्य उपायही होत नाहींत. नाखुषी उत्पन्न होण्यास कारण असतें एकच हें इंग्लिश लोक समजतात दुसरेंच. आपल्या समजुतीप्रमाणें मुळींच नाखुषीस कारण नाहीं, तेच नाहींसें करण्याचा इलाज करितात. पण तेणेंकरून जर कदाचित खरोखर लोकांत नाखुषी असेल तर ती कमी न होतां तिच्या वृद्धीस पात्र विशेष कारण होतें. मे हें पेनलकोडांत नवीन कलम घालण्याचा यत्न सुरू आहे, तेणेंकरून वर्तमानपत्रांचीं तोंडें गौणरीतीनें बंद होणार. तेव्हां हीं वर्तमानपत्रें सरकारास कांहींच उपयोगाचीं नाहींत असें वाटत असल्याचें दिसून येतें. पण वास्तवीक पाहिलें असतां हीं वर्तमानपत्रें सरकाराकडून अगर सरकारी कामदारांकडून होणाऱ्या चुका अथवा जर लोकांत नाखुषी असली तर ती आपल्या समजुतीप्रमाणें सरकारच्या नजरेस आणण्याच्या तरी उपयोगी आहेत; हें सरकारानें सूक्ष्म विचार केला असतां सहज ध्यानांत येईल. असें असतां अशा शांततेच्या समयीं पेनलकोडामध्यें फेरफार करण्याचें मनांत आणावयास कारण काय! असें दिसतें कीं, राज्यकर्त्यांच्या मनांत एक गोष्ट जाचत असते. त्यांना वाटत असेल कीं रयतेवर जुलूम होत असावा खरा. यामुळें विनाकारण लोकांविषयीं संशय उत्पन्न होतो. एक वेळ संशय उत्पन्न झाला म्हणजे त्यापासून अयोग्य व अन्याय्य कृत्यें होऊं लागतात. यासाठीं जेणेंकरून आपलेंच मन आपणास खाऊं लागेल, अशा प्रकारच्या गोष्टी जितक्या न होतील तितक्या करण्याचा यत्न सरकार करील तर असलीं कलमें घालण्याची आवश्यकताच उत्पन्न होणार नाहीं.

मि. स्टिफन यांसही हें कलम कायद्यांत आणल्यानें वर्तमानपत्राचा धंदा योग्य रीतीनें चालविता येणार नाहीं असें वाटलें असावें असें दिसतें. वर्तमानपत्रांत सरकारी ठरावांवर वगैरे टीका येण्यास अडथळा होऊं नये म्हणून ते या कलमाखालींच समजुतीचें कलम देतात तें असें:—

“ सरकाराचा कायदेशीर अधिकार मानला जावा, अशा लोकांस अनुसरून असलेला, आणि सरकारच्या अधिकारास प्रतिबंध अगर तो खालीं करण्याचा प्रयत्न किंवा विरुद्ध या अधिकारास मदत करण्याच्या लोकांस अनुसरून असलेला सरकारच्या ठरावांविरुद्ध नापसंतपणाचा लेख लिहिला तर तणेंकरून राज्याविषयीं अप्रीति उत्पन्न करण्याचा प्रयत्न केल्यासारखें होत नाहीं. यास्त

केलेल्या खरे
चोख प्रकारानें सरकारच्या ठरावावि
मुदतवणा जिंकणत्याविषयीं केलेल्या
ठीं करी करील टीका, या कलमांतील
पर्यी नाप नाहीं.”
त्या या ठाण कलमांत मि. स्टिफन
गुन्हा होत ले लाल गुन्हा होतो
या समजुतीच्य ख गुन्हा होत नाहीं
यांनीं कोणत्या प्रका
कोणत्या प्रकारचे ह

याबद्दल इतस्ततः वर्णन दिलें आहे खरें, पण तें वर्णन उदाहरणांनीं बरोबर स्पष्ट केलें नाहीं. यामुळें वर्तमानपत्रांतील लेख अमुकच प्रकारचे आहेत याचा निर्णय करण्याचें काम आमचे अज्ञानवयस्क माजिस्ट्रेट यांकडे असावयाचें. ते न्यायाचे मासले कोणत्या प्रकारानें दाखवितात, हें आम्ही वर्तमानपत्रांतून असावयाचें. इतर कर्यांत. गुन्हा घडला असें मानण्यास ज्यावर गुन्हा केल्याचा आरोप असतो, त्याच्या हेतूविषयींही विचार होतो. तसा या नवीन गुन्ह्याच्या कामांतही व्हावा कीं होऊं नये, याबद्दल त्या कामांत कांहींच नाहीं. या सर्व कारणावरून तें कलम पसार झालें तर कोणत्या रीतीनें अमलांत येईल हें उघड दिसतच आहे. या कलमाबद्दल जरी इंग्लिश आणि नेटिव वर्तमान पत्रांत चर्चा चालली आहे, आणि तें दोनही प्रकारच्या वर्तमान पत्रांस एक सारखेंच लागू करण्याचा जरी सरकारचा पूर्ण इरादा आहे, तरी त्यापासून इंग्लिश लोकांकडून जीं वर्तमान पत्रें चालविलीं जात आहेत, त्यांस कांहीं विशेष भीति आहे असें वाटत नाहीं. कारण इंग्लिश लोकांचेंच राज्य त्यापेक्षां ते राजनिष्ठेची सनदच घेऊन आले आहेत असें मानलें जाईल. पण या कलमापासून जो त्रास पोंचणार तो फक्त नेटीव वर्तमानपत्रांसच आणि त्यामुळें लोकांचीं तोंडें अगर तीं वर्तमान पत्रेंच बंद करण्याचा हा गौण उपाय आहे अशी नेटिवांस भीती पडली यांत फारसें नवल नाहीं.

कित्येक असें म्हणतील कीं नेटिव वर्तमान पत्रांतील लेख राजनिष्ठ असतात, तर हें अथवा यांहून ही जबर कलम पेनलकोडमध्यें असलें म्हणून त्यांना भीती कां वाटावी; खरें आहे; भीति वाटूं नये. पण काय करतील बिचारे, प्रेसिडेन्सीच्या मुख्य शहरांत न्यायाचें स्वरूप कसें ही असलें; तरी जिल्ह्यांत लोक आपली अब्रू कशी जाईल याचा, तिकडील कामदारांच्या चमत्कारीक स्वभावामुळें भरवसा ठेऊन नाहींत. जिल्ह्यांत माजिस्ट्रेटानें केलेल्या एखाद्या कृत्या विरुद्ध लिहिलें असेल तर त्या लेखाचा अर्थ, स्टिफेन साहेबांनीं समजुतीच्या कलमांत लिहिल्या प्रमाणें योग्य प्रकारें होईलच याचा नेम नाहीं. कदाचित त्या लेखाचा अर्थ राजद्रोही लेख असा होण्याचा संभव फार आहे. या प्रमाणें झालें तर लेखक दर्शनीं त्या बिचाऱ्या लिहिणाऱ्यास अप्रतिष्ठा सहन करावी लागेल नंतर हाय कोर्टांत अपिल वगैरे होऊन तिकडून योग्य तजवीज होईलच, आणि तशी योग्य तजवीज झाली म्हणून लेखकाची झालेली अप्रतिष्ठा भरून येते असें नाहीं. यासाठीं नेटिव वर्तमानपत्रकर्त्यांस भीति आहे. तेव्हां हल्लीं जें मोघम कलम पेनलकोडामध्यें घालण्याचा विचार चालला आहे, त्यापेक्षां इकडील वर्तमान पत्रांस तुम्ही अमुकच प्रकारचे लेख लिहावे व सभेमध्यें भाषण करणारांनीं अमुकच प्रकारानें भाषण करावें असें स्पष्ट सांगितलेलें बरें.

हें कलम कायद्यांत घालण्याविरुद्ध ब्रिटिश इंडिया असोसिएशन व इतर सार्वजनिक सभा यांकडून अर्ज झाले आहेत. आणि आम्हांस पूर्ण आशा आहे कीं, हा मसुदा. पूर्ण विचार झाल्यावाचून व मि. स्टिफन यांणीं तो असण्याची सांप्रत योग्य आवश्यकता आहे असें दाखविल्यावाचून पसार होणार नाहीं. मि. द.

पारीस शहराचें वर्णन.

हें नामांकित आणि सुंदर शहर सर्व लोकांच्या तोंडांत आहे. इंग्रज लोकांचा अमल झाल्यापासून जी प्रजा झाली आहे तिणें हें शहर नकाशांत तरी पाहिलें असेल पश्चिमकडील लोकांत अशी एक म्हण आहे कीं, “ दुनियेचें सौंदर्य कोणतें तर पारीस ” या शहरावर तूर्त जर्मन फौजेचा घेरा बसला आहे व प्रसंगीं या शहराचा नाश होण्याचा संभव आहे. यासाठीं त्या अप्रतिम, संपन्न व मजबूद शहराचें वर्णन देतों, म्हणजे लढाईचा परिणाम त्यांच्या अंतःकरणावर चांगला बिंबेल व उभय पक्षांचे योद्धेही त्या शहराकरितां कां झटतात हें अनुमान होईल.

या शहराचें नांव पूर्वी लुटेशिया होतें यास रोमन बादशहा जुलियन “ माझें प्यार ” असें म्हणत असे. हें शहर सर्व पृथ्वींत इतकें सुंदर व मजबूद आहे कीं. या शहरावर हजारों वर्षांत कांहीं संकट अगर अनिष्ट आलें नाहीं असें प्रथम दर्शनीं वाटतें; परंतु तसें कांहीं नाहीं. चांगल्या वस्तूवर सर्वांचा डोळा असतोच. त्याप्रमाणें याही शहरावर इतर राजांची आसक्ति बसल्यामुळें शेकडो वेळ यावर हल्ले झाले, तरी त्याच्या शोभेंत एक काडीइतका ही फरक झाला नाहीं. इसवी सनाच्या पूर्वी सुमारें ५३ वर्षें ज्युलियस सीजर याणें इंग्लंडावर स्वारी करण्यापूर्वींच हें शहर घेतलें होतें. त्या दिवसापासून हें शहर अधिक प्रख्यातीस येऊं लागलें या शहराची पूर्वीची जागा सीन नदीमध्यें ल्युटन हेंती नांवाचें एक बेट होतें. त्याच्यावर पुढें हें शहर वाढलें आहे व त्याच्या आसपास सही आणखीं शहरें वसलीं आहेत. रोमन लोकांनीं त्याच्या नांवास थोडासा फेरफार करून “ लुटेशिया ” असें ठेविलें, पुढें कांहीं दिवसांनीं तेथें पाद्रीची स्थापना झाल्यावर तें मोडून पारिस असें पडलें.

या शहरावर प्रथम हल्ला करणारा रोमिओ नांवाचा सरदार होता, त्याला हें शहर जिंकण्यासाठीं पुष्कळ शिपायांचा घात करावा लागला. तथापि त्याणें फार विचारानें हें शहर सर केलें पुढें सीजर आणि त्याचे ४ वारस यांणीं मोठ्या शांततेनें व राजमान्य रीतीनें या शहरांत राज्य केलें. नंतर उत्तर जर्मनींतील ,हन्स' लोकांनीं रोमन लोकांवर हल्ला करण्याची तयारी केली आणि सन चारशेंएकावन्न सालीं त्यांणीं हें शहर जिंकून व रोमन लोकांस मारून पारिसमध्यें प्रवेश केला, यांचें लष्कर सुमारें ४ लाख होतें व त्यांची ही हल्लींच्या फौजप्रमाणेंच होती. यांचा मुख्य सरदार आलरीक याणें ऱ्हाईन नदी उतरून आलसास प्रांतात आपला सरदार टीआडोमार याच्या मदतीनें ल्यानेपासून मेट्झ पर्यंत सर्व प्रदेश सर केला यांस जिंकल्यातील लोकांनीं बराच प्रतिबंध केला होता तथापि जर्मन लोकांनीं किल्ला सर करून पुढचा प्रांत सर करीत शेवटीं पारिसही घेतलें. या गोष्टीस आज सुमारें १४०० वर्षें झालीं. पुढें आटली याणें मोठ्या बंदोबस्तानें पारिस वरचा वेढा काढून पुढें चाल केली, त्या वेळीं रोमन लोकांच्या सुमारें २ लाख फौजेबरोबर त्यास लढाई करावी लागली व तींत सुमारें पावणे दोनलाख फौज मेल्यामुळें जर्मन लोकांस परत जावें लागलें.

या पुढें आणखीं रोमन लोकांचें महत्व वाढलें, पण थोड्याच कालांत पुनः उत्तर जर्मनींतून कांहीं लोक येऊन त्यांणीं या लोकांस रोमन लोकांच्या त्रासांतून सोडविलें व आपल्यास फ्रांक (स्वतंत्र) असें नाव घेतलें. या लोकांनीं नवें राज्य स्थापून देशास फ्रान्स व प्रजेस फ्रेंच असें नाव चालू केलें. या लोकांचा पहिला राजा क्लोवस हा ४८१ सालीं राज्य करूं लागला रोमन लोकांनीं चालविलेला ख्रिस्तीधर्म याणें कायम राखून मोठ्या हुशारीनें राज्य चालविलें. याच्याच वंशांतील राजा चार्लस मार्टेल याणें सन ७३२ त लाएर नदीपाशीं मुसलमान लोकांबरोबर लढाई करून पारिसचा बचाव केला. हा राजा ७४२ त मरण पावल्यावर याच्या राज्याची समाप्ती झाली. आणि क्लारासयम वंशाच्या राज्यास सुरवात झाली या वंशाचा मुख्य पुरुष चार्लस मार्टेलचा नातू (दौहित्र) होता. ८१४ सालीं या वंशाची समाप्ति झाल्यानें पारिस पुनः पराधीन होण्याचा समय पोंचला. या वंशामागें सार्लेमन राज्य चालू झालें व त्याणें सर्व लौकिक गमाविला याच्या ढिलाईमुळें उत्तरे कडील नार्मन लोक पारीसावर हल्ला करण्याचा प्रसंग पहातच होते त्यांणीं सन ८४५ पासून ६१ पर्यंत चार हल्ले करून कोटाची फार खराबी केली. यांचे हल्ले लुटाऱ्यांसारखे असत. यांणीं ८८५ सालीं मोठा हल्ला केला. त्यावेळीं पारीसास सुमारें १३ महिने वेढा दिला होता. शेवटीं त्या वेळचा राजा “ चार्लस डोगा” लढाई करिता बाहेर पडून त्याणें यांचे लोकांस कांहीं नक्त रकम व कांहीं ठिकाणें लुटूं देण्याचें कबूल करून लावून दिलें व ते लूट करीत दुसरीकडे गेल्यामुळें पुनः पारिसवर आले नाहीं.त

सू. द.

[पु. चा.]

वऱ्हाड.

उमरावती—या आठवड्यांत पाऊस बिलकूल नाहीं. गरमी फारच होत असते. शेतकीचे कामास आतां एक दोन पाऊस पडले म्हणजे बस आहे.

येथील डिप्टी कमिशनरचे कोर्टांत एक असल दावा सव्वालक्ष रुपयांचा चालला आहे. या दाव्यांत घडलेगोष्टींची तक्रार नसून फक्त कायद्याच्या तक्रारी मात्र आहेत. यांतील प्रतिवादी नागपुरास त्याचेतर्फे मिस्तर केशवराव काळे नागपुरचे वकील आहेत. यांस वऱ्हाडांतीलही सनद आहे. यांस इकडे काम करूं देऊं नये असें पुष्कळ वकील इच्छित होते कारण असें केल्यानें येथील वकिलांचे हितास धक्का बसतो. वादीकडून वकील मिस्तर रामचंद्र भगवंत आहेत. या फिर्यादीचा निकाल लवकरच होईल असा रंग दिसत आहे ही फिर्याद मोठी असून तकरारीची असल्याकारणानें पुष्कळांचे डोळे इकडे लागले आहेत.

सय्यद अबदुल अजीज, तहशिलदार तालुके मोर्शी हे फार आजारी असल्याकारणा

णानें यांस एक महिन्याची रजा मिळाली आहे. याप्रमाणें ते गेल्यावर नायब तहशिदार श्रीधर मोरेश्वर काळे यांत त्यांचें काम करण्याकरितां नेमिलें आहेत. व यांस दुसरेवर्गाचे तात्पुरतीक माजिस्त्रेटाचा आधिकार देणार आहेत असें कळतें.

मेजर मिलेट साहेबांनीं आपले कामाचा च्यार्ज सतत्रा व क्यापटन लेन हे आपले सुपरिंटेंडेंटचे कायमचे जाग्यावर परत आले व यांनीं आपले कामाचा च्यार्ज रा. रा. विठ्ठल बळवंत हे पोलिस सुपरिंटेंडेंटचें काम पहात होते त्यांजकडून घेतला व विठ्ठल बळवंत हे आपल्या तालुक्यांत जाणार आहेत.

फिर्यादी कोर्टांत दाखल केल्यावर चार दिवसपर्यंत फैसल होत नाहींत [illegible] कदाचित प्रतिवादीस खबर मिळाली तर तो अपले मालाची तरी] आफरातफर करील. याबद्दल कोर्टें योग्य तजविजी करतील अशी उमेद आहे.

आम्ही असें ऐकतों कीं, आमचे उपरा बतीजिल्ह्याचे लेन साहेब दि. सु. पोलिस हे जनारी असल्यामुळें लवकरच बुलढाण्यास जातील असें वाटतें. व त्यांचे जाग्यावर एलिचपूरपैकीं मोफट साहेब बहादुर दि. सु. पोलिस येतील आणि एलिचपुरास बुलढाण्यापैकीं फ्यादी साहेब जाणार आहेत.

स. प्र.

अकोला

असें समजण्यांत आलें आहे कीं या महिन्याचे अखेरचे आंत मि० हडलस्टन साहेब एथील कायमचे डिपुटि कमिशनर एथें येऊन दाखल होतील.

मि० ग्रांट साहेब हेही त्यांबरोबरच येणार असें समजलें आहे व ते आले म्हणजे मि० दस्तुर बहिमनजी कामासजी आसिस्टंट कमिशनर खामगावाहून एथें येतील.

मि० रामसेवक दीनदयाळ रेसिडेंट साहेबांच्या अखेर हुजूरकरितां एथें होते परंतु यवतमाळास कामाची अडचण म्हणून मेजर नैभार्ड साहेब कमिशनर यांनीं त्यांस तिकडे जाण्याविषयीं हुकूम पाठविला. व ते कालरोजीं एथून गेले.

सूर्योदय पत्रकर्त्यांवर परोपकार.

रा. रा. वऱ्हाड समाचार कर्ते यांस:—

बि. बि. महाराज आलिकडे या हिंदुस्थानांत बहुत वर्तमानपत्रें सुरू आहेत. व त्यांचीं कामें चालविणारे अनेक एडिटर वगैरे आहेत; परंतु वर्तमानपत्र चालविण्यासारखीं जोखमीचीं कामें चालविण्यास त्यांपैकीं थोडेच समर्थ आहेत. वर्तमानपत्रकर्ता अत्यंत विद्वान् सुविचारी असला पाहिजे. तो तसा नसल्यास त्याचे पत्राचा वोज व वजन न राहून त्यास पोटभरू पत्रकर्ता असें लोक समजतात. पत्रकर्त्याचे हातांत सार्वभौम राजांपेक्षांही जास्त सत्ता आहे असें दिसून येतें. कारण त्याचे उपदेशानें, व सन्मार्गदर्शनानें सर्व देशाचें हिताहित होण्याचा संभव आहे, तसें सार्वभौम राजाही कदाचित करूं शकणार नाही. परंतु पत्र कर्त्याचेअंगी तसे गुण नसल्यास कधीं कधीं तो पाड [illegible] आन [illegible] परंतु त [illegible] पडून त्या [illegible] त्या [illegible]

[illegible] कारण आ [illegible] एक ठण्या [illegible] नें "वि [illegible] निघाले [illegible] पुस्तकाची [illegible] आगदी वेडे [illegible] पा वरून [illegible] त्यानें [illegible] ठेवानी [illegible] स लिहि [illegible] डूक वेद्य" या इसापनी [illegible] प्रमाणें पांडित्य करून आप [illegible] तास दाखविला.

त्या एडि [illegible] थमतः अशी शंका आली [illegible] व चौशहाण पूर हीं दोन [illegible] युनिव्हरसिटि स्थापन झाली [illegible] नव्हतीं असे असून हीं आलें [illegible] नाव शंका; परंतु पुण्यशील [illegible] दीं मनुष्यें वस्तुतः जगांत [illegible] हींच आलीं कशीं? ही शंका [illegible] नयाची ती आली नाहीं. हें [illegible] ठेच भाग्य समजलें पाहिजे.

यापेक्षां त्या प्र [illegible] चमत्कार वाटला कीं, "यापुस्त [illegible] त्र युनिवरसिटीच्या परिक्षेंत [illegible] असें लिहिलें आहे; आणि [illegible] नें तर अजपांत राजपुत [illegible] पास झाल्याचें ऐकिलें न [illegible] ग्रंथ वाल्यानें प्रथमतः पुस [illegible] पासकेला! ही जी अशक्यता [illegible] आली त्यानें तर त्यास त्र [illegible] या विषयीं त्यानें जे शब्द [illegible] प वांत केलें आहे तेणेंक [illegible] तील हिंदुंचांतील गजकुणा [illegible] न हंसू येण्यासारखें त्यानें [illegible] लें आहे.

ते चार मुशाफ [illegible] र त्यांपैकीं दोघांच्या [illegible] त्यंत सन्मान दिला, व [illegible] वगैरे दैवयोगांत घडलेल्य [illegible] र अतिशय संकटें आलीं इ [illegible] दाखविलें आहे हे कृत्य [illegible] त्यांत भातुकलीच्या खेळाप [illegible] ठीकच आहे. त्याचा का [illegible] जर आमपकारचे ग्रंथ त्यानें [illegible] असते तर तो असें कां लिहि [illegible] पहिलाच कल्पित कादंबरीच [illegible] वाचण्यांत आला आहे. अशाप्रकारच्या कल्पना त्याचे [illegible] व्हाव्या हें स्वाभाविक आहे. परंतु मी जे स्वतःसिध्द मनुष्यांत [illegible] त्याचणांत नाहींत हें पाहून कार [illegible] टतें, कारण एकवेळ वाचलें [illegible] आणि तिचा मनावर वारंवार ठस [illegible] असतां तिचा विसर पडणें हें मा [illegible] न भिन्न आहे. आमचा एडिटर [illegible] नें प्रथम "कल्पितकादंबरी" [illegible] दद ग्रंथांमींच लिहिले आहे. ते [illegible] मात विसरला. ते न विसरतां तर हातून अशा चुका न होत्या.

[illegible] शब्द, पाडित्यपण्यात आत आपणास हें पत्र लिहून तसदी दिली याची माफी असावी. परंतु अशा प्रकारच्या पत्रकर्त्यांनीं सुज्ञ ग्रंथ कर्ते यांस कारणानें टीका करावी हें अगदीं गैर आहे. "हुजूर ल तें जवावें वचेल तें खावें" याम्हणी प्रमाणें त्यानें आपल्या योग्यतेनुरूप लिहावें. विचित्रपुरी हा ग्रंथ किती सुरस व हितकारक झाला हें त्याच्या वाचकांच्या लक्षांत आलेंच असेल. दुसरें, त्या ग्रंथ ची अद्याप विशेष प्रसिद्धि झाली नसतां याच्या पांच हजारांच्या आवृत्तीच्या हजारही प्रति खपत आल्या असें ऐकतों. तस्मात् ग्रंथ लोकप्रिय असल्याशिवाय अशा गोष्टी घडतील काय! विचारें सूर्योदय पत्रकर्त्यांनें त्याच्यांतील क्षुद्र गोष्टीवर टीका केल्यानें त्याचा मूर्खपणा मात्र दिसला. परंतु तेणेंकरून ग्रंथाचे खरें माहात्म्य कमी झालें नाहीं. माझ्या अनुभवानें पाहिलें तर जरी त्यांत कित्येक क्षुद्रदोष असतील तरी एकंदरीमध्यें मनोरंजकते विषयीं, नीतिविषयीं, आणि भाषासरलत्वाविषयीं असा ग्रंथ आजपर्यंत झाला नाहीं.

अकोला, ता० १३ माहे आक्टोबर १८७० इ. } एक वाचक.

वर्तमानसार.

बाबूकेशव चंद्रसेन यांची व आपल्या महाराणी विक्टोरिया साहेब यांची भेट झाली. त्यावेळीं त्यांनीं हिंदुस्थानांतील वेगवेगळ्या विषयावर बाबूंशीं मोकळें मनानें व आनंदानें भाषण केलें. व त्यांचा फोटेग्रफ घेतला. व बाबूं तर्थे फार ळ कळ त्यांस भात भाजी असें साधें अन्न होतें वगैरे मजकूर कलकत्ता एक्झामिनर पत्रांत लिहिला आहे.

रा. गणशशास्त्री माडवणकर यांजवरील खोटे साक्षीचे आरोपाची चौकशी पुण्यास २० वे तारखेस होणार आहे.

रा. ब. विष्णु परशराम रानडे डिपुटि कलेक्टर यांनीं येके इंग्लिश सभेमध्यें पुनर्विवाहप्रतिपादक एक निबंध वाचला. व त्यावर व्याख्यानही दिलें.

ग्रांटमेडिकल कालेज—फर्स्ट एल. एम. च्या परिक्षेसाठीं या खेपेस १२ उमेदवार गेले होते. त्यांपैकीं खालीं लिहिलेले पसार झाले.

मि. टेमुलजी भिकाजी नारिमन.
" होरमसजी दादाभाई मासानी.
" महादेव यशवंत परांजपे.
" त्रिंबक सखाराम शिरवळकर.

बोलण्याचें यंत्र—"इंडियन मिरर" पत्रांत खालीं लिहिलेली चमत्कारिक खबर येली आहे;—

"शनवारीं अकस फर्ड सर्कसमध्यें [illegible] स्ट्रीटवर पालिस रायल बंगल्यांत एक [illegible] ने तऱ्हेचा देखावा दाखविण्यांत आ [illegible] हा देखावा बोलण्याच्या यंत्राचा [illegible]. या यंत्राच्यायोगानें मनुष्याच्या [illegible] आवाज निघतो. हो यु [illegible] व्हियेना येथील प्रोफेसर फेबर यानें का [illegible]. कोणी म्हणेल कीं, याचा उपयो [illegible]? पुरुष, बायका, मुलें यांजकडे बो [illegible] चें यंत्र (तोंड) आहेच. तर ध्वनी प्रत्ययास आणणें हाच या यंत्राचा उपयोग आहे. तसेंच मानवी बुध्दीची मर्यादा कोठपर्यंत आहे हें जाणणें तरी मौजेचें आहे. या यंत्रास तोंड, जीभ, व ओंठ आहेत; आणि आणखी एक यंत्र आहे तेणेंकरून त्याला लावलेल्या भात्यांत हवा भरून त्या यंत्रास चलन प्राप्त होतें; आणि शब्द उत्पन्न होतात. त्यापासून वर्णोच्चार स्पष्ट होतात. पूर्णपणें पुष्कळ शब्द व कांहीं वाक्यें निघतात. अमुकच शब्द असें नव्हे, पण पाहिजे तो शब्द उत्पन्न होतो. तें यंत्र हासलें व मनुष्याच्या दुसऱ्याही अंतःकरणवृत्ति दाखविणारे शब्द केले, आणि पाहाणारांस आश्चर्यांत टाकलें.

इंग्लंडची तीन महिन्याची जमा.—लंडनहून तार आल्यावरून कळतें कीं, त्या देशाची तीन महिन्यांची जमाबंदी १४ कोट रुपये झाली.

मि. द.

नवीन यंत्र—रेलवेकडील मि. 'बेप नावाच्या कोणी एका गृहस्थानें 'सब् आक्वियस रोटाटिव एक्स केवेटर या नावाचें नवीन यंत्र तयार केलें, याबद्दल सरकारांनीं १००० रुपये इनाम दिले. या यंत्राच्या साह्यानें पाणी उपसून बाहेर काढल्याशिवाय कितीही खोल खणता येतें.

सातारा—सभोंवार परजन्य अतिशय पडला तथापि पिकें पदरांत पडली. रबीचा हंगाम चांगला साधेल अशी आशा आहे.

कऱ्हाड येथें कोयनानदीचे कांठीं येक धर्मशाळा बांधण्याचा विचार कलेक्टर साहेब यांणीं केला आहे.

सोलापूर—या आठवड्यांत पर्जन्य पुष्कळ झाला पेरण्या कांहीं होणें आहेत; आतां पर्जन्य न पडेल तर तूर्त बरें होईल. हवा समशीतोष्ण आहे. रोगराई कांहीं नाहीं.

रावबहादूर लक्ष्मण जगन्नाथ हुजुर डिपुटी कलेक्टर हे तारीख ३ रोजीं आपले कामाचा च्यार्ज मे. सुपारन्यमरी आसिस्टंट कलेक्टर यांस देऊन तारीख ४ रोजीं पुणेमार्गानें आपले कामावर बेळगावास चालते झाले.

मौजे येकरुके येथील तलावास पाणी सुमारें १९ फूट आलें आहे व जो बांधारा पूर्वी घातला आहे त्यावर आणखी पांच फूट वाढविण्याचें काम जास्ती चालू आहे. उत्तरकडील कनालचें काम तूर्त बंद ठेवणार कारण बरोबर समजत नाहीं.

क. त.

अहमदनगर—या आठवड्यांत दोन च्यार दिवसापासून हस्तनक्षत्रानें तर याचे नैभवाप्रमाणें अति सपाट्यानें वृष्टी चालविली आहे ती अशी कीं एकेदिवशीं महाराजांची स्वारी कडाकोट आली तेव्हां सडकेवर पाणी व गटारांत पाणी भरपूर होऊन शेवटीं कांहीं कांहीं लोकांचे घरांत पाणी शिरलें. व आनंदीचे रस्त्यावर तर बाजारांचे सभोंवतो पाणीमय झालें अशी अतिवृष्टी त्या दिवशीं झाली. व प्रस्तुतही बरीच चालू आहे. आतां हा पर्जन्य उघडेल तर बरें. नाहीं तर लोकांचें मोठें नुकसान होईल. एकंदर पर्जन्य ७ इंच ९० इतका झाला.

[illegible] ठिकाणीं भाव [illegible] इ०.
[illegible] हिंदु, मुसल [illegible]
[illegible] देवांच्या धर्मांचें आहे. सुग
[illegible] पासून जितके आपण

धान्याचे भाव—बाजरी दर रुपयास पायली ३॥ ३॥।, गहूं १॥। | २, तांदूळ शेर ९ | ९।. तुरीची डाळ ७ | ७॥. हरभऱ्याची ४॥ | ४॥।, तूप १ | ।। शेर.

आम्हीं असें एकतों कीं नवाशे आणि जामखेड येथील मामलेदारांस पेनशन देण्याचा विचार चालू आहे. वृ. वै.

नासिक.—गेल्या मंगळवारापासून पर्जन्याने एक दिवसही खालीं जाऊं दिला नाहीं. सायंकाळचे एक दान वाजत पर्यंत ऊन्ह पडते आणि पुढें सायंकाळ पर्यंत पर्जन्य लागत असतो. शेतकऱ्यांचें असें मत आहे कीं तूर्त पाऊस बंद होईल तर चांगलें होईल.

रा. रा. सखाराम बापु बेशपांडे यांणीं मुनसिपल कामिटीचा हिशब तपासण्यांत पुष्कळ मेहनत केल्यावरून कमिटीनें त्यांस ७५ रुपयांची शालजोडी बक्षीस देण्याचें ठरविलें आहे.

मासलेदार जाहागीरदार—थोडे दिवसांपासून कोणी मद्रासी येथें पंचवटींत येऊन राहिला होता. तो लोकांस असें सांगत असें कीं, मी अमुक ठिकाणचा जाहागीरदार आहे, माझा सर्व खटला मागाहून येत असून येथें क्षेत्र करून मी सर्व खटल्यानिशीं पुढें काशीकडे जाणार आहे. जाहागीरदारसाहेबांनीं येथें आठचार दिवस ब्राम्हण भोजनें, नाच व इतर अनेक प्रकारांनीं मोठी मौज उडवून कित्येक लोकांस नादीं लाऊन बरीच रकम जमविली आणि इशनची वाट धरली. पुढें बाहेर गांवीं जाऊन पोलीस इन्स्पेक्टराचा बाणा धरून धामधूम करूं लागले इतक्यांत ही खबर तालुक्याचे फौजदार यांस समजतांच त्याणीं हुशारीनें ज्याहागीरदार साहेबांस शिंदेपळसास पकडून चतुर्भुज करून येथें आणिले आहेत. आतां कोणतें सोंग घेतात न कळे. वेडे न बनोत म्हणजे झालें.

ज्ञा. मं.

पुणें—आज ३ दिवस विजा चमकून पाऊस पडत आहे, हा शेताच्या कामास बिलकूल गैरउपयोगाचा आहे, कारण बाजरी फुलवऱ्यात आली आहे. त्या धान्याची खराबी होत चालली आहे.

या आठवड्यांत बहुतेक ठिकाणीं पाऊस पडल्याची बातमी आली आहे. नाशकाजवळील आगगाडीच्या रस्त्यावरील रेल सचली होती, परंतु आगगाडीस धक्का पोंहचला नाहीं ही आनंदाची गोष्ट आहे.

मुखत्यारी—श्रीमन्महाराज छत्रपती कोल्हापुरकर यांस बहुत करून पुढील वर्षाच्या आरंभींच राज्याची मुखत्यारी सरकार देणार आहे त्या समारंभास गवरनर साहेबही स्वतः जातील असें प्रसिद्ध झालें आहे.

बिसमिल्ला निजाम सरकारचा धनी हल्लीं वयानें अज्ञान आहे. त्याचा मुसलमानी धर्मप्रमाणें ता० ९ नोवेंबर रोजीं (मौ।जिबंधन) बिसमिल्ला होणार आहे.

आम्हास असें समजलें आहे कीं, गेल्या डिसेंबर महिन्यांत नेक नामदार गव्हर्नर साहेब यांचा इरादा काठेवाडांत जाऊन परत येतांना अमदाबाद शहर पाहण्याचा आहे. ज्ञा. प्र.

[illegible]णून

खेटाक० चाकशीस रेल्वे इंजनेर.—ग्रेट इंडियन पे-

स व प्रिचर्ड साहेबांस दोघांतील बरेच इंजिनियर

[illegible] ले लष्टें सुगजते.

[illegible] ख गुन्हा. [illegible]

सुटकेचा अर्ज.—कासनदास माधवदास याची मुक्तता होण्याकरितां, त्यांचे आप्त, इष्टमित्र व मुंबईंतील सावकार मुंबई सरकारास अर्ज करणार आहेत असें समजतें. ईश्वर करो व त्यांची सुटका होवो.

बदंगी मुलांस सूचना—वरील पत्रकर्ता लिहितो, कीं कलकत्यांतील एका सावकारानें आपल्या बेदंगी मुलावर, त्याणें शुद्धीवर यावें म्हणून, मारामारीची व माल मत्तेस इजा दिल्याची फिर्याद माजिस्त्रेटाकडे केली. अपराध लागू होऊन मुलास एक महिन्याची शिक्षा झाली. परंतु बापाचें हृदय, त्या गृहस्थास पश्चात्ताप होऊन त्याणें त्याचे इतर स्नेह्यांचे मदतीनें सरकारास अर्ज करून त्याणें चिरंजीवास बंदमुक्त केलें. हीं दोन्हीं कृत्यें बापाचे नात्यास योग्यच झालीं. त्यापासून चिरंजीवास खरोखर कांहीं उपयोग झाला असेल, तर त्याचें सार्थक झालें म्हटलें पाहिजे.

नाण्याचा कच्चा अक्ट तारीख १ सपटंबर १८७० रोजीं गव्हरनर जनरल साहेबांनीं पसंत करून त्यावर सन १८७० चा २३ नंबर टाक आमचें वाचकांचे लक्षांत असेल कीं हल्लीं जीं तांब्याचीं व रुप्याचीं चालू नाणीं आहेत तीं कायम राहून साव्हरिन् म्हणून जें सहा रुपयांचें सोन्याचें नाणें या देशांत थोडें थोडें चालू झालेलें आहे तें कायदेशीर राखून शिवाय पांच रुपये, दहा रुपये, पंध्ररा रुपये, व तीस रुपये अशा तीन किंमतीचीं सोन्याचीं नाणीं नवीन पाडण्या विषयींव चालू हिंदुस्थानांत करण्याविषयीं या अक्टाचा हेतु आहे.

ने. ओ.

नोटिसा.

नोटिस—राघो गंगाराम शहामृग राहणार अकोलें यासी खालीं सही करणार याजकडून देण्यांत येते कीं. तुम्हाकडेस आमचें रुपये १२५० जितमल लक्ष्मीनारायण यांचे हवाल्याबदल घेणें त्यांत ६२५ रुपये गेल्या चैत्र महिन्यांत येणें झाले असे असतां आजपावेतों तुम्ही रुपये दिले नाहींत तर आजपासून एक महिन्याचे आंत तुम्ही सदरहु रुपये ६२५ व्याज आणि नोटिशीचे खर्चासुद्धां आमचे आम्हास आदा करावे याप्रमाणें न झाल्यास तुम्हावर दिवाणीकोर्टांत फिर्याद केली जाईल. कळावें तारीख १२ आक्टोबर १८७० इ.

[सही] श्रीराव शालीग्राम खामगाव दस्तूर गंगाधर धरमदास

नोटिस—आयाजी वलद कृष्णाजी मगर राहणार देऊळगावमाळी तालुक मेहकर यास खालीं सही करणार याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुजकडे आमचें येणें मुद्दल रुपये ८१॥। यासी व्याज दर सेंकडा २ रुपयाप्रमाणें आहे हे रुपये व्याजसुद्धां ८ दिवसांत नोटिस पावल्या पासून आणून द्यावे नाहीं तर दिवाणींत फिर्याद करून व गाऊ जप्त करून रुपये घेऊं कळावें तारीख १० माहे आक्टोबर १८७० इ.

(सही) कोंडजी वलद बाळाजी पाटील रा० दे० माळी.

नोटिस—रामजी व लक्षुमणजी वलद नंदाजी बानडे राहणार देऊळगावमाळी तालुक मेहकर यास खालीं सही करणार याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुम्हांकडे आमचें मुद्दल रुपये १२६ यास व्याज २ रुपये शेंकडाप्रमाणें व दागें गहूं व ज्वारी मिळून १२८।॥ हें दिढी सुद्धां येणें त्यास सदरीं लिहिल्याप्रमाणें ८ दिवसांत उलगडा करावा नाहीं तर दिवाणींत फिर्याद करून रुपये घेऊं कळावें तारीख १० माहे आक्टोबर सन १८७० इ.

(सही) कोंडजी वलद बाळाजी पाटील रा० दे० माळी.

नोटिस—बापु वलद लक्षुमण गारपगारी रहाणार देऊळगावमाळी तालुके मेहकर यांस खालीं सही करणार याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुजकडे आमचे येणें मुद्दल रुपये ५। व व्याज दर रुपयास १ पैशाप्रमाणें आहे हे रुपये नोटिस पावल्यापासून ८ दिवसांत व्याजसुद्धां आणून द्यावे नाहीं तर दिवाणींत फिर्याद करून माल जप्त करून रुपये घेऊं कळावें तारीख १० माहे आक्टोबर सन १८७०

[सही] कोंडजी वलद बाळाजी पा० रा० दे० माळी.

नोटिस—भवानी वलद राणनाक महार रहाणार देऊळगावमाळी हल्लीं मुकाम नागझरी बुद्रुक तालुके मेहकर यांस खालीं सही करणार यांजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुजकडे आमचे येणें मुद्दल रुपये९ व व्याज दर रुपयास १ पैशाप्रमाणें आहे व ज्वारी घेणें ८१॥१ हे सर्वाई सुद्धां नोटिस पावल्यापासून ८ दिवसांत सदरी लिहिल्याप्रमाणें द्यावे नाहीं तर दिवाणींत फिर्याद करून माल जप्त करून रुपये व दाणें घेऊं कळावें तारिख १० माहे आक्टोबर सन १८७०

(सही) कोंडजी व० बाळाजी पा० रा० दे० माळी.

नोटिस—जानक्या वलद देवज्या महार राहणार देऊळगावमाळी तालुके मेहकर यास खालीं सही करणार याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुजकडे आमचे येणें मुद्दल रुपये १३ यास व्याज दर रुपयास १ पैशाप्रमाणें आहे हे रुपये नोटिस पावल्यापासून ८ दिवसांत द्यावे. नाहीं तर दिवाणींत फिर्याद करून माल जप्त करून रुपये घेऊं. कळावें ता० १० माहे आक्टोबर सन १८७० इसवी.

(सही) कोंडजी वलद बाळाजी पाटील राहणार देऊळगाव माळी.

नोटिस—शेक्या वलद राघु महार वस्ती पिंपळपाडा कसबे कुरणखेड तालुके अकोलें यास खालीं सही करणार याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं आमचे रुपये तुजकडे येणें ७९। त्यापैकीं तू वसूल दिलेला तो ३० रु० जुलई महिन्यांत खाचरानदचे तो आम्ही भरून पावलों बाकी रुपये येणें ते ९। आम्ही तुजला बरेचवेळ मागणें केलें परंतु त्याचा निकाल झाला नाहीं तर या नोटिशीनें तुजला कळवितों कीं नोटिस पावल्यापासून १५ दिवसांचे आंत आमचे रुपयांचा निकाल करावा तो व्याज व नोटिशीचे खर्चासुद्धां, नाहीं तर मुदत भरल्यावर सरकार रीतीनें रुपयांचा निकाल करून घेतला जाईल. कळावें ता० १३ माहे आक्टोबर सन १८७० इ०

(सही) भवानी रतनमल मारवाडी दुकान कुरणखेड.

मनोरंजक कादंबरी.

विक्रीकरितां तयार.

विचित्रपुरी या नावाचें सुरस पुस्तक रा. केशव लक्ष्मण जोरवेकर असि० मास्तर अकोला यांनीं तयार केलेलं आमचे छापखान्यांत व मालकाकडे विकत मिळेल याची किंमत १।८।२ टाकहाशिल ८३ आणि मेणकापड ८१ मिळून २ रुपय बाहेरगावचे घेणारांस द्यावी लागेल.

जाहिरात.

किंमतीचे ठराव.	रु.	आ.
वर्षाची आगाऊ देणारास… …	१	
साल अखेर … .. …	७	
सहा महिन्याची आगाऊ … ..	३	८
एक अंकास		१

या शहरा बाहेरील लोकांस वर्षाचे ११ आठवड्यांचा टपाल खर्च आगाऊ पडेल तो ३ रु. ४ आणे व सालअखेर १ रु० ८ आणे.

आगाऊ पैसा देण्याची मुदत पत्र घेण्याचे सुरू तारखेपासून १ महिनेपर्यंत समजावी. व जुने वर्गणीदारासही आपला मागील हिशेब सरून नवें साल चालू होई तेथून २ महिन्यांची मुदत समजावी.

नोटिसा वगैरे छापण्याचे दर.

१० ओळी पर्यंत… … …	१ रुपया
१० ओळींवर प्रत्येक ओळीस	०।८।१
इंग्लिश नोटिसीचे दर ओळीस	०।८

एकच मजकूर वारंवार छापणें असल्यास दर ओळीस एक आण्याप्रमाणें किंमत पडेल.

TO OUR SUBSCRIBERS.

We beg to request that our Subscribers will forward as soon as possible their subscriptions for the present year; and trust that they will be so good as to pay up all arrears without delay.

Proprietors of Berar Samachar

सूचना—नोटिसा व इतर मजकूर छापावयास पाठविणारांनीं ते बालबोध लिहिल्यास फार चांगलें. निदान मनुष्यांचीं व गांवांचीं नावें तरी बालबोध असावीं. तसें नसून नोटिसाचे वगैरे कामीं नावागावांची चूक झाल्यास त्याची जबाबदारी आम्हांवर नाहीं.

एडिटर व० स०

वर्गणीदारांस विनंती.

सन १८६७ चे आक्टोबर महिन्यांत आम्ही अकोल्यास वऱ्हाडसमाचारपत्र सुरू केलें त्यास तीन वर्षें झालीं वसूल न दिलेल्या आमच्या प्रिय वर्गणीदारांनीं आपला वसूल या महिन्यांत सत्वर पाठवून आम्हांस मदत करावी. उशीर लावून त्या योगें वारंवार पत्रें लिहिण्याची तसदी त्यांनीं आम्हांस देऊं नये व आपणास घेऊं नये, याकरितां नम्रतेनें आमची त्यांस ही विनंती आहे. व हिला मान्य करणारांचे आम्ही उपकार मानूं

वऱ्हाडसमाचाराचे मालक

वऱ्हाडसमाचार वर्तमानपत्र घेण्याचें बंदकरून ज्या लोकांनीं आजमितीची व मागील मुदतून गेलवासाला बदलची बाकी येणें असलेली पाठविली नाहीं त्यांस कळावें कीं, दरमहा दररुपयास अर्धा आणा प्रमाणे त्यास व्याज द्यावें लागेल. ता १ माहे आक्टोबर सन १८६८

वऱ्हाडसमाचाराचे मालक

हें पत्र अकोला येथें वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत मालककरितां छापून प्र. केलें.

वऱ्हाडसमाचार.

THE VARAD SAMACHAR OR NEWS OF BERAR.

LOA 5 AKOLA:—SATURDAY EVENING—29 OCTOBER 1870 N44

पुस्तक ५. अकोला, शनिवार सायंकाळ तारीख २९ माहे आक्टोबर सन १८७० इ०. अंक ४४

स्थितीचा पालट.

श्रीजगदीश्वरानें बुध्दी ही एक देणगी सर्व मनुष्यांस दिली आहे हें जरी खरें आहे. तरी कोणास कमी कोणास अधिक असा भेद दिसून येतो म्हणून कोणास तिचा चांगला उपयोग करितां येतो कोणास तसा येत नाहीं. यांतच प्रभूचें चातुर्य ओळखण्यास जागा आहे. जो अधिक बुध्दीचा असतो तो गर्वानें फुगून कमी बुध्दिच्यास तिरस्कार करितो, इतकेंच नव्हे तर त्याजवर बळेंच जितका अंमल बसवून त्यास जनावराप्रमाणें वागविण्यास पाहातो परंतु मनांत असें आणित नाहीं कीं, मी जसा मनुष्य आहे तसाच हाही मनुष्य आहे व मला जशी देवानें बुध्दी दिली आहे तशी यास दिली आहे परंतु यास तिचा उपयोग करावा तसा करितां येत नाहीं इतकीच काय ती यांच्यांत न्यूनता आहे. येवढ्याच त्याच्या कमीपणावर मी त्याजवर सर्वस्वी अंमल करितो व त्यास पशूप्रमाणें वागवितो हें काय? ज्यानें करुन ईश्वरानें जिवाच्या व माझ्या अंगीं समता ठेविली आहे ती मी मोडितों असें होतें. ईश्वरेच्छेचा भंग [अपमान] केल्याचा दोष पदरांत येतो याचा विचार तिळमात्र त्याच्या स्वप्नींही येत नाहीं आणि उन्मत्तपणानें मी अजिंक्य आहे असें समजून धुंद होऊन जातो व अविचारानें पाहिजे तसा वागतो. वास्तव त्याणें असें पाहिलें पाहिजे कीं सर्वकाळ सर्व गोष्टी सारख्याच राहतात असा नेम नाहीं. दिवसास सूर्याच्या निर्मळ तेजानें ज्या वस्तु चकचकत असतात त्यांच्याकडे पाहवत देखिल नाहींत कदाचित पाहिले असतां डोळ्यास दिपावून सोडतात. त्याच वस्तु जों जों सायंकाळ होत जातो तों तों फिक्या पडतात आणि रात्रींत तर अगदीं नाहींशा झाल्याप्रमाणें दिसेनाशा होतात, फार काय मनुष्याला मनुष्य देखिल रात्रीं दिसेनासा होऊन जातो आणि त्याच समयास खद्योतासारखे क्षुल्लक प्राणी आपलें यःकश्चित तेजानें मिरवूं लागतात. सारांश यावरुन कोणी असा गर्व किंवा खेद करुं नये कीं मी ज्या स्थितींत आहे त्याच स्थितींत म्हणजे निरंतर राहीन. हा समज अगदीं निर्मूळ व निराधार आहे. पाहा कीं फ्रान्स देशचा नेपोलियन बादशाह जो दोन महिन्यापूर्वीं उत्तमावस्थेंत होता, ज्याची गोष्ट सर्व पृथ्वीभर मान्य होत असे, जो नृपश्रेष्ठांत अग्रणी होता, जो शूरपुरुषांत व योध्यांत गणला जात होता. जो संतती संपत्ती सत्ता इत्यादिकांहीकरुन शोभिवंत होता. ज्याची दहशत सर्व राजे बाळगीत होते असा जो पराक्रमी बादशाह त्याची काय दुर्दशा झाली आहे. त्याचें हाल कुत्रें खाईना. तो शत्रूचे हातीं सापडून कैदेंत पडला आहे, त्याची बायको [ज्यास थोडे दिवसांपूर्वीं राणी व राजपुत्र म्हणत होतीं] देशाबाहेर पळून गेलीं आहेत. त्या सर्व घराण्यांतील माणसास असें झालें आहे कीं दे माय धरणी ठाय! अशी दशा या जबरदस्त पुरुषाची व्हावयाची काय? व असें कोणाच्या स्वप्नीं तरी होतें काय? नाहीं. परंतु ईश्वरी तंत्र कांहीं निराळेंच आहे तेथें कोणाचा उपाय चालत नाहीं. शिव शिव! ज्या पारिस शहराची कीर्ती सर्व पृथ्वीभर असे. जेव्हां प्रदर्शन झालें तेव्हां जें इंद्रभुवनास मागें सारील असें दिसत होतें, ज्या शहरांत कला कौशल्याची व धन धान्याची समृद्धी होती तें नगर आज धुळीस मिळण्याचा प्रसंग ठेपला आहे. हर! हर!! परमेश्वरा तुझी लीला अगाध आहे यांत संशय नाहीं. आतां ज्या फ्रान्सदेशचा हकीकत सदरीं लिहिली त्याचा थोडे पलीकडे ईशान्येस नजर फेका. तेथें इंग्लंडदेश आहे त्याची स्थिती पाहा. ज्या इंग्रजलोकांस कांहीं शतकांपूर्वीं वस्त्रें म्हणजे काय हें माहित नव्हते जे सदा सर्वकाळ अरण्यांतील दिगंबर असे असत, याप्रमाणें शस्त्रास्त्रांचीही ज्यांस ओळख नव्हती तेल उदकावर पसरतें त्याप्रमाणें हळू हळू आज सर्व पृथ्वीवर पसरत चालले आहेत त्यांची थोडीबहुत सत्ता नाहीं असें एकही खंड या पृथ्वीवर राहिलें नाहीं. वस्तुतः पाहिलें असतां ज्याच्या अंगीं राज्यकारभाराचें लक्षण बिलकुल आहे सदा सर्वकाळ ज्यांच्या दृष्टींत, बुद्धींत, कल्पनेंत वाणीपणाच दिसून येतो वास्तविक औदार्य व परोपकारबुद्धी हिंदुलोकांप्रमाणें ज्यांच्या अंगीं मुळींच नाहीं म्हटल्यास हरकत काय? आणि हेंही खरें आहे कीं जे सदा वाणीपणाचाच उद्योग करीत आले व वाणीपणाच ज्यांच्या अंगीं राज्य कमाविलें त्यांचा तो मूळस्वभाव कसा जाईल? म्हणूनच आहे कीं "अधी होता वाघ्या आणि मग झाला पाग्या तथापि त्याचा येळकोट जाईना" तात्पर्य ज्या हिंदुस्थानदेशाचें सांप्रत इंग्रजलोक राज्य करित आहेत व ज्याच्या उत्पन्नावर यथेच्छ मौजा मारुन राहिले आहेत त्या इंग्रजलोकांस आरंभीं ते जसे हिंदुस्थानांत आले तेव्हांचें स्मरण आतां राहिलें नाहीं. तें अगदीं विसरुन गेल्यासारखें दिसतें व हा देश जसा काय त्यांनीं खरेदीच केला आहे असा प्रकार त्यांचें वर्तन दाखवितें. वास्तव यांस इतकेंच स्मरण करुन देणें आहे कीं, सूर्यापुढें काजवा अशी या देशामध्यें त्या वेळची त्यांची स्थिती होती. एक दुकानापुरती किंवा वखारीपुरती जागाही त्यांस मिळत नव्हती. तितक्यासाठीं त्यांनीं कशा कशा खुशामती केल्या आहेत हें हल्लींचे शाहाणे व आयते बिळांत नागोबा होऊन बसणारे कारभाऱ्यांनीं ध्यानांत आणावें. पाहिजे असल्यास त्या वेळचे कागदपत्र काढून पहावें म्हणजे खात्री होईल. तसेच हल्लींच्या या भरभराटीच्या स्थितीस येण्यास कारण हिंदूंचा बावळेपणा अथवा राजकीयपणा आहे त्याचें मनन करणें व त्यांनीं वेळोवेळीं प्रसंगानुसार इतर राजेरजवाड्यांशीं केलेले तह व दिलेलीं वचनें राजपुरुषांप्रमाणें अगर दुकानदार वाण्याप्रमाणें पाळलीं आहेत त्याचा विचार करावा हीच त्यास अनन्यभावें प्रार्थना करुन आज पुरें करितों.

बाबू केशव चंद्रसेन यांचें व्याख्यान.

आम्ही आमच्या गेल्या अंकांत बाबू केशव विलायतेहून आल्याबद्दल व त्यांचें व्याख्यान फ्रामजी कावसजी इन्स्टिटयूट मध्यें होणार याबद्दल लिहिलें होतें. त्याप्रमाणें गेल्या रविवारीं बाबू यांचें व्याख्यान झालें. व्याख्यान ऐकण्यासाठीं लोकांची इतकी गर्दी झाली होती कीं, त्या इन्स्टिटयूटचा दिवाणखाना जरी बराच मोठा असून आणखी ग्यालरी आहे, तरी कित्येकांस उभें राहाण्यासही जागा न मिळाल्यामुळें परत जावें लागलें. हें व्याख्यान "मुंबई ग्याझेट" पत्रांत प्रसिद्ध झालें आहे. आमच्या मुंबईंतील वाचकांनीं तें व्याख्यान ऐकण्याची संधी दवडली नसेलच. आणि कोणास सवड मिळाली नसेल तर त्यांस तें पाहाण्यास मुंबईंत सोई आहे. आमच्या बाहेरच्या वाचकांस त्यांतील मजकूर कळवण्यासाठीं तें सर्व व्याख्यान तर जागेच्या संकोचामुळें घेववत नाहीं; पण त्यांतून आम्हीं सारांशरुपानें घेतों.

बाबू यांणीं प्रथमतः आपला विलायतेस जाण्याचा उद्देश सांगून त्या देशाचें व त्यांतील लोकांचें वर्णन केलें ते म्हणाले;—हिंदुस्थानांतील प्रत्येक दर्शनीय गोष्टीशीं इंग्लंडांतील देशसंबंधी गोष्टींची तुलना केली तर तिकडील सर्व कांहीं वस्तु लहान आहेत. इंग्लंड व स्काटलंड येथील अत्युच्च पर्वत, आपल्या देशांतील हिमालयाशीं ताडून पाहिलें असतां वारुळासारखे आहेत. पण असल्या या गोष्टी जरी त्या देशांत लहान असल्या तरी तिकडील लोकांचें अंतःकरण तसें लहान नाहीं. तिकडील लोकांचें मन प्रगल्भ व फार उदार आहे. त्यांचा चंचळपणा आश्चर्य करण्यासारखा आहे. त्यांच्यानें काम केल्यावांचून राहावत नाहीं. तुम्ही त्यांस आज लंडनांत पाहिलें तर उद्या ते कदाचित एडिंबरो येथें असतील. आणि परवां देशांतरावर असतील. त्यांचा धर्म किती घेण्यासारखा आहे. ते लक्षावधि रुपये धर्मांत खर्च करितात. तसेंच सहस्त्रावधी पुरुष व बायका निरपेक्ष बुध्दीनें दुसऱ्या लोकांच्या सुधारणेकडे आपलें आयुष्य खर्च करितात.

बाबू यांणीं नंतर तिकडील लोकांच्या गृहस्थितीचें वर्णन केलें. तिकडील कित्येक चांगल्या कुटुंबांत केवळ प्रापंचिक सुखें असतात असें नाहीं. ईश्वरभक्ति करण्याची व्यवस्था, मोठ्या प्रमाणिकपणानें घरांतील कामें करण्याची व्यवस्था हीं सुयंत्रपणें चालतात. त्यांच्या नेमीच्या व्यवहारांत निर्विकार खरेपणा असतो.

इंग्लिशलोकांत ख्रिस्तियन धर्म पाळण्याविषयीं बाबू यांचें मत असें आहे कीं, इतर ख्रिस्तियन देशांतील लोक धर्म पाळतात त्यापेक्षां इंग्लंडांतील लोकांची तो धर्म पाळण्याची रीती विशेष महत्वाची आहे असें नाहीं; पण त्या लोकांमध्यें ख्रिस्तियन धर्मांतील सद्गुण वसत आहेत. म्हणून इतक्यावरच धर्माच्या संबंधानें इतर देशापेक्षां इंग्लंडास महत्व येतें असें नाहीं. आपल्या हिंदुस्थानास इंग्लंडापासून कांहीं शिकावयाचें आहे. त्याप्रमाणेंच हिंदुस्थानापासूनही इंग्लंडानें शिकण्यासारखें पुष्कळ आहे. जर आपण इंग्लंडाशीं परस्पराच्या धर्मांत जें चांगलें असेल तें परस्परांनीं घ्यावें असा करार केला; जर आपण आपलीच बढाई न करितां निःपक्षपातानें चांगलें असेल तें ग्रहण केलें, तर खरोखर उभयतांसही परिणाम चांगला होईल. कित्येक स्वदेशी व इंग्लिश, असे आहेत कीं त्यांस जितके इंग्लिश, तितके सर्व चांगले आणि जितके हिंदू, तितके सर्व वाईट असेंच सर्वदा वाटत असतें. त्यांस वाटतें कीं ख्रिस्ती शास्त्रावांचून दुसरीकडे चांगलें म्हणून नाहींच. पण असें म्हणणें अगर मनांत आणणें हें बरोबर नाहीं. व्यक्तीस जी गोष्ट लागू आहे, तीच गोष्ट देशास लागू आहे. आणि जर व्यक्ति चुकीस पात्र आहे तर देशही चुकीस पात्र आहे. यासाठीं निरनिराळ्या देशांतील पुरुषांत व स्त्रियांत दळण वळण असल्यावांचून मंडळीचा सुधारणा होणार नाहीं. कोणांत काय चांगलें, काय वाईट हें समजणार नाहीं. वास्तव इंग्लंड व हिंदुस्थानांतील लोकांनीं परस्पराशीं अति निकट संबंध ठेवावा. इंग्लंडांत धर्माची मातबरी आहे यांत संशय नाहीं पण ख्रिस्ती शास्त्रांत सांगितल्याप्रमाणें भक्ति तेथें नाहीं; अशा प्रकारची भक्ति हिंदुस्थानांत आहे. आपण हजारों वर्षांमागें पाहिलें तर हिमालयाच्या शिखरावर डोळे मिटून साधु ईश्वरस्तवन करीत आहेत आणि त्या सुखांत निमग्न आहेत असें आढळेल. मूर्ती सोडल्या, जाती मोडल्या अनेक प्रकारचा देवभोळेपणा नष्ट झाला म्हणून तुम्ही आपल्या पूर्वजांनीं आत्म्यासंबंधीं जी स्थिति मिळविली, त्याविषयीं दुर्लक्ष कराल काय? आमच्या पूर्वजांच्या भक्तीची गोष्ट प्रोफेसर म्याक्समुलर सारखे शोधक विद्वानही कबूल करीत आहेत. आणि सांप्रत आपणास त्या भक्तीचा मागमूसही मिळत नाहीं. आणि हीच गोष्ट इंग्लंडानें हिंदुस्थानापासून घेण्यासारखी आहे.,

बाबू यांचें मत ख्रिस्तियानिटीविषयीं व इतर धर्माविषयीं असें आहे कीं, पुष्कळ धर्म केला, अमुकच प्रकारचे संस्कार केले, अमुकच मतें पाळलीं, याचें नाव ख्रिस्तियानिटी नव्हे; तर ईश्वराच्या ठिकाणीं भाव पाहिजे. आणि हेंच मूळतत्व हिंदु, मुसलमान, पारसी इत्यादिकांच्या धर्मांचें आहे. आणि अशा भावापासून जितकें आपण

दूर आहों, तितकेच इंग्लिश दूर आहेत. इंग्लंडांत अजून पुष्कळ मतवादीपणा व देवभोळेपणा आहे. तिकडे ख्रिस्ती धर्मांत २६० निरनिराळे पंथ आहेत; आणि ही गोष्ट दुःखकरण्यासारखी आहे. तथापि तिकडे उदार मनानें विचार करणारेही पुष्कळ आहेत. आणि ते हे पंथ मोडण्याचा यत्नही करीत आहेत.

बाबू. इंग्लंडांत इकडील लोकांसाठीं काय केलें याविषयीं बोलले. ते म्हणाले, कीं इंग्लंडांत आपली फार स्तुति झाली. पण अशी स्तुति होण्यासारखें आपण काय केलें आहे? फक्त मी आपलें कर्तव्य निमूटपणें करावें म्हणून गेलों. पण त्यांनीं मला कडून व्याख्यानें देवविलीं, आणि या शहरांतून त्या शहरांत मला नेलें. असें करण्यांत त्यांचा हेतु कांहीं असो, पण त्यापासून परिणाम चांगला झाला. पुष्कळ लोकांशीं ओळख झाली. आणि हजारों लोकांनीं माझें म्हणणें काय आहे हें ऐकलें. मी कबूल करितों, कीं अशा स्तुतीस मी पात्र नव्हतों, पण मला खरें असें कांहीं त्यांस सांगावयाचें होतें आणि तें त्यांणीं ऐकलें. मला वाटलें कीं, ज्याच्या मनांत माझ्या देशबांधवांचें व इंग्लिश लोकांचें बरें करावें असें आहे त्या ईश्वरानेंच त्यांच्या कल्याणासाठीं मलानें काय सांगावयाचें होतें, तें ऐकण्यासाठीं त्यांस मनकबळ आणलें. मी इकडे काय करणें आहे हें त्यांस कळविलें; आणि तें त्यांणीं मोठ्या आनंदानें ऐकून घेतलें. पुरुष तशाच असंख्यात स्त्रिया. इकडील अप्रमाणिकपणा. जुलूम व अन्याय नाहींसा केला पाहिजे याविषयीं कळवळा बाळगतात. आणि यावरून काय वाटतें? यावरून असें वाटतें कीं इंग्लिश लोक खरोखर व मनोभावेंकरून इकडील राज्यकारभारांतील उणीव नाहींशी करण्यास उत्सुक आहेत. इकडची खरी हकिकत त्यांस माहीत नाहीं. ती तुम्ही तिकडे जाऊन त्यांस कळविली पाहिजे. आणि जर तुम्ही त्यांची खात्री केली तर त्यांच्या अंतःकरणांत तुमच्याविषयीं कळवळा आहे असें तुम्हांस वाटेल. त्यांस त्यांचे अपराध कळवा आणि ते तुमची तारिफ करितील.

इकडील लोकांवर राज्य करणारी ख्रिस्तीयन राणी व्हिक्टोरिया, इजविषयीं इकडील लोकांच्या मनांत राजनिष्ठा सदोदित असावी अशीच ती आहे. तिणें आपल्या मुखानें सांगितलें कीं, तिला इकडील लोकांच्या विशेषेंकरून स्त्रियांच्या कल्याणाची फार काळजी आहे. आणि एकंदर इंग्लिश लोकांच्या मनांतही या देशाच्या कल्याणाविषयीं वागत असतें. अशा राणीविषयीं इकडील लोकांचीं मनें राजनिष्ठेनें उल्हासित व्हावीं हें योग्य आहे.

याप्रमाणें इंग्लिशलोक इकडील लोकांच्या कल्याणाविषयीं काळजी वाहात असतां आणि त्यांच्या सुधारणुकीस मदत करण्याविषयीं उत्सुक असतां, इकडे लोकांनीं स्वस्थ राहून झोपा घ्याव्या हें योग्य नाहीं. तर इकडील लोकांनींही मोठ्या चळवळीनें आपली ऊर्जित दशा आणण्यासाठीं मेहनत केली पाहिजे. इंग्लिश लोक स्वदेशीय लोकांच्या रीती भाती विषयीं फार काळजी वाहातात. त्यांच्यावर परदेशच्या लोकांनीं वर्चस्व मिरवावें हें त्यांस बरें वाटत नाहीं. आणि जेव्हां बाबू आपल्या आपल्या अभिमानानें व त्यांतील रीती भातीचा अभिमान धरून बोलले, तेव्हां त्यांसही बाबू स्वदेशाभिमानी आहेत असें वाटून या देशाच्या सर्व कांहीं गोष्टींचा अभिमान धरून त्यांनीं बोलावें हें न्याय्य आहे असें त्यांस वाटलें. त्यांस इंग्लिश लोकांनीं इकडे आपल्या रीतीभाती जबरीनें चालू कराव्या असें वाटत नाहीं.

इंग्लिश स्त्रियांच्या पोषाखाविषयीं बाबू यांचें मत चांगलें नाहीं. ते म्हणतात, तो पोषाख इकडील स्त्रियांस दिला असता लौकरच इकडील लोकांस त्यांचा कंटाळा येईल.

इंग्लिश लोकांच्या खाण्यापिण्याविषयीं बाबू हे त्यास रानटी असें म्हणतात. इकडील लोक लंडनांतील मांसाचा तो भेसूर बजार जर पहातील तर खरोखरच ते भिऊन जातील. बाबू यांस कित्येक जेवणें झालीं. त्यावेळीं त्यांणीं जेवणघरांत हवेंतील पक्षी, रानांतील पशु व समुद्रांतील मत्स्य यांणींकरूनच जेवणाची तयारी झालेली पाहिली. आणि त्यांस ते सजीव आहेत अशी भ्रांति पडली. हें सर्व इकडील लोक पहातील तर त्यांस आपल्या अर्भक मुलांनीं तिकडे जावेंसें वाटणार नाहीं.

इंग्लिश लोकांचा पोषाख, ज्यास "फ्याशन" असें म्हणतात तो फार दिवाळखोर आहे, नखरा असणें हें बाबू बरोबर नाहीं असें म्हणात.

इंग्लंडांत गरीब लोकांची संख्या मोठी असून ते फार विपत्ति भोगितात इतकेंच नाहीं, पण ते फार दुष्टही असतात असें बाबू यांस वाटलें.

शेवटीं बाबू यांणीं इकडील लोकांस उपदेश केला कीं, इकडील लोकांच्या सुधारणेसाठीं त्यांणीं मद्य व मांस यांचें सेवन याचा त्याग केला पाहिजे. शेवटीं ईश्वराची प्रार्थना होऊन व्याख्यान आटोपलें.

बाबू हे गेल्या सोमवारीं आगगाडींतून कलकत्यास निघून गेले. मि द.

पारीस शहरचें-वर्णन.

(ता० १९ चे अंकावरून पुढें चालू)

या पुढें परिसचें राज्य निर्बळ असें दिसूं लागलें. मागील राज्याची समाप्ती झाल्यावर अमीर लोकांनीं कापेट नावाचा एक राजा निवडून काढला व त्या दिवसापासून "क्यापेटियन" राज्य चालू झालें. या पुढें पारिसमध्यें सरासरी १० वर्षें स्वस्थता होती. पुढें ओठ पादशाहानें साठ हजार लष्करानिशीं पारिसवर हल्ला केला. या लढाईंत पारीसच्या आसपास फार नुकसान झालें, तरी शत्रूस मिळालेली लूट संभाळून पळून जाणें भाग आलें, परंतु त्या नुकसानामुळें पारिसमध्यें फार दिवस स्वस्थता झाली नाहीं. पारिस शहरावर इतर राजांचे हल्ले, दुष्काळ आणि महामारी व आगी पडल्यामुळें तें फार गरीब झालें व पुढें तर या फ्रान्सास इंग्लंडापासूनही वाईट दशा भोगावी लागली. व पुढें इंग्रज लोकांनीं फ्रान्सास आणखीही त्रास दिला असता, पण १३५६ तील लढाईंत फ्रान्साचा बादशाहा जॉन इंग्रजांच्या हातीं सापडला. व तो इंग्लंडास कैदेंत गेल्यावर त्याच्या मुलानें चार वर्षें पर्यंत मोठ्या कर्तबगारीनें राज्य चालविलें हा राजपुत्र डाफिन चार्लस योद्धा, कावेबाज व युक्तिमान होता, तरी क्रूर असल्यामुळें फ्रान्सास वेड होऊन त्यास मेटझकडे पळून जावें लागलें व शेवटीं रयतेनें मागितलेले हक्क देऊन पुन्हा गादीवर आला व त्यामुळें इंग्रजांस सवड सांपडली नाहीं.

इतक्यानें इंग्रज लोक तृप्त न होतां त्यांणीं स्पेनच्या उत्तरेच्या नावर देशाच्या स्वतंत्र राज्यांस फौजेसुद्धां फ्रान्सवर बोलावून डाफिन चार्लस यास पुनः राज्यावरून उठविलें. परकीय लष्कराचा तळ आपल्या देशांत राहणें फ्रेंच रयतेस सहन न होतां त्यांणीं आपल्या पदभ्रष्ट राजास पुनः बोलाविलें. रयतेची मदत मिळतांच डाफिन याणें शत्रूची कत्तल उडवून पुनः सिंहासनारूढ झाला. नावरच्या राजाशीं डाफिन लढत असतां इंग्रजांनीं पारिसवर एक जबरदस्त हल्ला केला, पण फ्रेंच लोकांच्या शौर्यामुळें आणि खुराकीच्या तंगीमुळें वेढा काढून मोठ्या अपमानाचा तहनामा कबूल करून परतावें लागलें. या तहांत कैदेंत पडलेला फ्रान्सचा राजा जॉन हेनरी खुला झाला पण थोड्याच दिवसांनी निवर्तल्यावर याचा मुलगा ४था चार्लस याच्या कारकीर्दींत एकवार फजीत झालेले इंग्रज लोकांनीं पुनः फ्रान्सवर स्वारी केली. त्या वेळीं त्याचें बळ फार होतें यामुळें त्यांणीं झटपट सारा देश जिंकून पारिसचें राज्यपद आपल्या ताब्यांत घेतलें. यावेळीं फ्रेंच लोकांनीं प्रख्यात पैलवान स्त्री जॉन आफ आर्कस इला मुख्य करून स्वतः पारिसास वेढ दिला व पारिसच्या रहिवाशांनींही बंडावा केल्यामुळें १४३६ सालीं इंग्रज लोकांस पुनः फ्रान्सची आशा सोडून परत जावें लागलें. या पुढें फ्रेंच लोकांचे फ्रान्सामध्यें सुमारें सवाशें वर्षें सुरळीत राज्य चाललें पुढें सर्व युरोपांत क्याथलिक आणि प्रॉटेस्टंट या मतभेदानें लोकांत चुरस वाढली त्यांत पारिसमध्यें फारच कत्तल उडाली. क्याथलिक रयतेस प्रॉटेस्टंट सरकारचें कपट समजून १५७२ च्या आगस्ट महिन्यांत क्याथलिक रयतेनें दरबारावर एकदम हल्ला केला व संग्राम चालू झाला. प्रॉटेस्टंट मतस जर्मनींतून १०००० लष्कर व क्याथलिकांस स्पेनकडून मदत मिळून भयंकर युद्ध झालें. जात, वय हुद्दा, अधिकार वगैरे ओळख बिलकूल राहिली नाहीं या भयंकर लढाईंत फक्त पारिस मधींच १९०० उमराव व बहादूर लोक व सर्व देशांत मिळून सुमारें दीड लाख जीव प्राणास मुकले. शेवटीं दोन्ही पक्ष थकून तह झाला व स्वस्थता होऊं लागली.

या भयंकर कत्तली नंतर नावरचा राजा हेनरी मार्जेल, पुनः पारिसवर हल्ला करण्याच्या प्रयत्नास चुकला नाहीं. सन १५८८ मध्यें पारिसामध्ये आठवा हेनरी राज्य करीत होता, त्यासंधीस गाईस नांवाचा सरदारानें त्यास पदभ्रष्ट करण्याकरितां रयतेस चिथावून एक बंड उत्पन्न केलें, त्यामुळें राजास पळून जावें लागलें; तथापि तो पुनः पळाल्यावर त्याणें नावरचा राजा हेनरी याची मदत मागितली आणि १५८९ मध्यें ते दोघे हेनरी एकत्र मिळून पारिसवर चढ करून आले. इतक्यांत फ्रान्सच्या पदभ्रष्ट हेनरी राजास घातुंनीं मारल्यामुळें नावरच्या हेनरीस एकट्यानेंच हल्ल्याचें काम चालवावें लागलें. या वेळीं शहरांत सुमारें २ लाख मनुष्यें होतीं; परंतु सरासरी १९ दिवसांपेक्षा अधिक पुरण्यासारखी खुराकी नसल्यामुळें लोकांचे फार हाल झाले. हा वेढा सुमारें ४ महिने होता, त्यामुळें लोकांस अतिशय उपास काढावे लागले. क्षुधेनें संतप्त झालेले लोक. धूळ, वाळू, लाकडें वगैरे जें हातीं लागेल तें खाऊं लागले होते. या गडबडीनें शत्रूच्या हातीं न लागल्या शिवाय सुमारें १ लाख पारीसीयन लोक मरण पावले. तथापि राहिलेले शूर लोकांनीं शत्रूच्या ताब्यांत जाणावें कबूल केलें नाहीं. शेवटीं नावरच्या राजास वेढा काढून निरुपायानें परत जावें लागलें. पुढें त्याणें चार वर्षेंपर्यंत पारिसच्या सरदार लोकांस फितूर करण्यावांचून कांहीं विशेष केलें नाहीं बहुतेक सरदारास लाच देऊन वश करून घेतल्यानंतर तो पुनः पारीस मध्यें आला व 'फ्रान्साचा राजा' या नात्यानें राज्य चालवूं लागला. स्वतः दुर्दशा केलेल्यानें शहराचें राज्य या नावरच्या हेनरीस मिळाल्यानंतर त्याणें शहराची, लोकांची व देशाची सुधारणा करण्यास प्रारंभ केला. हेनरी मेल्यानंतर पारिसमध्यें पुनः कत्तल होण्यास प्रारंभ झाला. याचा मुलगा चवदावा लुईस अज्ञान असतां २१ बंडखोर लोकांनीं शहरावर कित्येक हल्ले केले व एक वेळ तर पारिसास वेढाही दिला होता परंतु लुईस सज्ञान झाल्यावर त्याणें एकंदर बंडें मोडून मोठ्या इभ्रतीनें राज्य चालविलें व याच्या शहाणपणाचें फळ थोड्याच वर्षांत दृश्य झालें. (पु. चा.)

वऱ्हाड.

सालमजकूरची वऱ्हाडांतील असिस्टंट एकस्ट्रा, असिस्टंट, तहशिलदार यांची वार्षिक परीक्षा उमरावतीस तारीख १ माहे नोवेंबर रोज मंगळवार पासून सुरू होणार आहे. कमिटी मध्यें प्रेसिडेंट पूर्व वऱ्हाडचे कमिशनर, व मेंबर पोलीसचे इन्स्पेक्टर जनरल, शाळा खात्याचे डायरेक्टर, आणि उमरावतीचे डिप्युटि कमिशनर नेमिले आहेत. परीक्षेचे विषय गुदस्त सालीं ता० २० जुलईचे रेसिडेन्सी आर्डरमध्यें छापले आहेत तेच कायम आहेत. शिवाय आणखी असा ठराव झाला आहे कीं, जे उमेदवार परीक्षेस जातील त्यांनीं या सहा महिन्यांत जे फैसल केले असतील त्यांपैकीं दिवाणी १२ व फौजदारी १२ मुकदमे परीक्षेंत तपासून पाहण्या करितां या नवील डिपुटी कमिशनरांनीं निवडून काढून उमेदवारांचे बरोबर द्यावे म्हणजे ते परीक्षेंत घेऊन जातील.

मि० जी नेथम पैमायषिकडील प्रोबेशनरी असि० सुपरिं० यांनी कामाच्या माहितीची व मराठीची परीक्षा पास झाली व त्यांस कायमचे असि० सुप्रिं० केलें.

रेल्वे आक्ट सन १८५४ चा १७ वा यांत इलाख्याचे सरकारास जे अधिकार आहेत ते (कलम ४२ यांतील शिवाय करून) वऱ्हाडास हैदराबादचे रेसिडेंटास दिले आहेत असें हिंदुस्थान सरकारानें जाहिर नाम्यानें प्रसिद्ध केलें आहे.

कप्ता० मेल उमरावतीचे डिपुटि कमिशनर व लेफ्टि० कर्नल बुशबी यवतमाळचे डिपुटी कमिशनर रजेवरून परत आल्यानें खालीं लिहिलेली अदलाबदल झाली:—

लेफ० स्टानस्की सेकंडक्लास आफिशीयेटिंग डिपुटिकमिशनर होते ते थर्डक्लास झाले. कप्ता० मेन व कप्ता० लटण थर्डक्लास आफिशीयेटिंग डिपुटिकमिशनर झाले होते ते पुन्हा फर्स्ट क्लास आफिशीयेटिंग आसिस्टंट

ट कमिशनर झाले- मि० ताजुद्दिन हुसेन व मि० रतनजी जामासजी फर्स्टक्लास आफिशि० असिस्टंट कमिशनर होते ते सेकंड क्लास झाले. तसेच मि० एलियट आणि मि० थामसन सेकंडक्लास आफिशि० असि० कमि० झाले होते ते थर्डक्लास झाले.

वऱ्हाडांत जकाती काढिल कलेक्टर व मालचे आफिसर नेमण्याचा अधिकार हिंदुस्थान सरकारानें हैदराबादचे रेसिडेंटास दिला आहे.

खामगावास रा० रा० विष्णु सखाराम आपट स्मालकाज कोर्टाचे क्लार्क यास म्युनेसिपल कमिटीचे सेक्रेटरी नेमिलें.

खामगावास दिपवाळीचे गर्दीत एका सावकाराचे एथें चोरी होऊन सुमारें १००० रुपयांचा माल गेला व [illegible] दीड हजार रुपयाचा माल व दोन कैदी मिळाले आहेत व पुढें तपास चालू आहे असें ऐकतों.

वऱ्हाडचा दिवसा-लुटणारा पोलीस

खानदेश वैभवानें ऐकलें आहे कीं तारीख १२ माहे अक्टोबर सन १८७० रोजीं दयाराम वलद हनुमंत नाईक आकोला हेडकॉन्स्टेबल हा सरकारचे हुकमानें गुप्त रीतीनें चोरलोकांचा तपास करित असतांनां गावो गावीं फिरत फिरत येथें ही आला. तारीख रोजीं मे. शिवराम पांडुरंग पोलिस इन्सपेक्टर यांजकडेस येऊन सांगूं लागला कीं, एक चोर मनुष्य पळून जात आहे; याकरितां मजला मदत द्यावी. त्याप्रमाणें पोलीस इन्स्पेक्टरानीं याचे मदतीस पोलीसीकडील शिपाई दिला. हेडकान्स्टेबल् यानें सांगितलें तें हजर करून त्याचे ताब्यांत दिलें. मग काय विचारता! त्याउठानीर पोलिसानें त्या गरिब लोकांस कडक धमक्या देऊन एक दिवस बारा वाजेपर्यंत त्या लोकांसी उपवासी ठविलें. आणि म्हणूं लागला कीं तुमचीं सर्वांची नांवें मजकडेस आहेत; करितां तुम्हास व तुमच्या बायकापोरांसुद्धा मी आकोल्यास घेऊन जाईन, आणि च्यार च्यार वर्षांची शिक्षा होईल. असा जुलमाचा प्रकार त्यालोकांनीं पाहून ते भ्याले. त्यापैकीं एका कैकाड्यानें आपली बायको चार दिवसाची बाळंत असल्यानें व तिजकडेस नेण्याचे भीतीनें पाचरुपये त्यालुटारू पोलिसास दिले, व त्याणेंही घेतले. बाकीच्या लोकांनीं कांहीं दिलें नाहीं. परंतु पाच रुपये घेतल्यावर पोलीसरावाची तृप्ति झाली नाहीं. असा प्रकार रात्रीं झाला. पुन: दुसरे दिवशीं प्रात:काळीं कैकाडी बरा अडचणीत आहे, व तां देण्यासारखाही आहे असें वराड पोलिसानीं मनांत आणून स्वत: त्यांची स्वारी वरील कैकाड्याच्या घरीं जाऊन त्याजपासून जबरदस्तीनें पांच रुपये भार चांदीचे दोन बिलोरीवजा कडी व एक छत्री व एक कोंबडा असी हस्तगत करून तेथून निघाले;—परंतु नाईक कशी काय चौकशी करितात असें बद्दल आमचे हुषार मे. शिवराम पांडुरंग पोलीस इन्स्पेक्टर यांणीं आतून चांगला तपास ठेविला होता व या बद्दल कैकाड्याकडून घेतलेल्या बक्षिसीबद्दलची बारीक गुणगुण समजलीच होती. आमचे इस्पेक्टर साहेबांनीं मुद्देमालसहीत त्यास पकडून हल्लीं तें बिन भाड्याचे घरांत विसावा घेत बसले आहेत वाहवारे वऱ्हाड पोलिसचा गुरंदा!!!

अकोला.

गेल्या आठवड्याचे आमचे वर्तमानपत्र कारखान्यांतील मंडळीस दिपवाळीचे सणाकरितां रजा दिल्यामुळें निघालें नाहीं व हें मागील पत्रांत कळवावयास झालें नाहीं म्हणून आज आम्ही आपले वाचकांस यात्बद्दल विनंती करितों.

दिपवाळीमध्यें दोन दिवस पाऊस मनस्वी झाला व तीन च्यार दिवस नदीला पाणी मोठें आलें होतें. गावांत चोरी दंगा वगैरे कांहीं झालें नाहीं. मि० थोरिस हल्लीं असलेले चीफकान्स्टेबल यांचा बंदोबस्त चांगला आहे व ते झटून आपलें काम करितात असें दिसतें.

मे० हडलस्टन सा० एथील डिपुटि कमिशनर नोवेंबरचे १० वे तारखेपर्यंत येत नाहींत असें ऐकण्यांत आलें.

बुलढाण्यास २५० रुपये दंडाची शिक्षा पावलेल पोलिसइन्स्पेक्टर मि० शोखलाल हे अपील करण्याकरितां एथें आले आहेत.

जाहिरात.

बाहेर गावांहून जीं मुलें व मास्तर पुढील महिन्यांत कांपिटटीव परीक्षेकरितां अकोल्यास येतील त्यांची राहण्याची व जेवणाखाण्याची वगैरे सोय व्हावी याकरितां येथील सभ्य गृहस्थ यांनीं पैसा जमवून तजवीज केली आहे; याबद्दल मुलांस व मास्तरांस खर्च पडणार नाहीं.

२. राहण्याकरितां जागा नेमल्या आहेत त्या येणेंप्रमाणें:—

हिंदूंकरितां.

१. दहीहंडा वेशीनजिक मोठे रस्त्यावरील शेट गंगाधर जोरावरमल, शेट भगुलाल, व शेट गुलाबराय यांनीं बांधलेलीं दुकानें.

१. अक्कलकोटावरील सराई.

मुसलमानांकरितां.

१. हवाखाना [किल्ल्यावरील बंगला.)

१. शहरांतील मस्जिदी

हिंदू व मुसलमान यांकरितां.

१. अकोला हायस्कूल हाऊस.

१. अकोला इंग्लिश मराठी स्कूल हाऊस.

३. मुलांस व मास्तरांस स्नानास ऊन पाणी मिळेल. तें नव्यापुलानजिक नदीचेकाठीं सकाळचे ६ वाजल्यापासून ८ वाजत तोंपर्यंत मिळेल.

४. जेवणाचा बेत तारीख ७ पासून तारीख १८ नवंबरपर्यंत दोन्हीवेळां राहील मुलांनीं व मास्तरांनीं जेवणगृहांत सकाळीं ८ वाजतां व संध्याकाळीं ६ वाजतांबरोबर यावें.

५. जेवणासंबंधीं कांहीं अव्यवस्थ आहे असें कोणास वाटल्यास त्यांनीं सेक्रेटरी यास लागलीच कळवावें. मुलांनींमात्र आपल्यामास्तरांस सांगावें म्हणजे ते योग्य वाटल्यास सेक्रेटरी यांस सांगतील.

६. प्रत्येक मास्तरानें आपलीं व आपलेकडून जेवावयास येणाऱ्या मुलांचीं नांवें खालीं लिहिलेल्या नमुन्याप्रमाणें सेक्रेटरी यांजकडेस तारीख ४ नवंबरचे आंत पोंचतील अशीं पाठवावीं.

नंबर.	मुलांचे व मास्तरांचे नांव.	जात.	किती दिवस जेवण्यास येतील.
१	सखाराम रावजी.	ब्राह्मण.	ता० ७ पासून ता० १८ पर्यंत दोन्हींवेळां.

७. जेवणाचें ठिकाण व इतर गोष्टी बद्दल विशेष महिती पाहिजे असल्यास काळेवाल्याचे हवेलींत सेक्रेटरी यांचे आफिसांत मिळेल.

बोर्डिंगक्लब आफिस-
आकोला ता० २१ माहे
अकटोबर सन १८७०

Waman Balaji Ozarker

बोर्डिंगक्लबचे सेक्रेटरी.

वर्तमानसार.

फ्रेंच व प्रशियन लोकांच्या लढाईची उचल विशेष दिसत नाहीं. पारिसशहराभोंवता वेढा आहे तो तसाच आहे. जुजबी लढाया झाल्याचीं वर्तमानें नित्य येतात. व तहाविषयींही बोलणा आहे मग काय होतें पहावें.

चिनांतील गडबडही अजून मिटली नाहीं. चिनई सरकारानें दंग्याचे जाग्यावर आपल्या फौजा पाठविल्या आहेत असें कळतें.

विलायतची डाक फ्रान्स देशांतून जात असे तिला लढाईमुळें हरकत होऊं लागली सबब इंग्लंडच्या पोस्टमास्तर जनरलच्या सूचनेवरून हिंदुस्थानचे त्या खात्याचे अधिकाऱ्यांनीं ठरविलें आहे कीं मारसेल्सीस मार्गाचे लखोटे घेत जाउनयेत. आतां टपाल जर्मनी व ब्रिटसी याजमधून जाऊं यंऊं लागलें आहे. व या मार्गानें विलायतचे लखोट्याचें हाशील आतां कांहीं ज्यास्त पडूं लागलें आहे.

नामदार गवरनर जनरल साहेब यांची स्वारी रजपुत संस्थानांत तिकडील राजे लोकांच्या भेटी घेण्याकरितां गेली होती.

पनिलकोडच्या दुरुस्तीच्या आकटाच्या मसुद्याविषयीं इतक्या टीका केल्या तरी आन० स्टीफेन सा० त्याविषयीं अभिमान धरून त्या टिकांचे जबाब व तो आकट पास करण्याची अवश्यकता नामदार गवरनर जनरल साहेब कलकत्त्यास आल्यावर दाखविणार आहेत.

विलायतेतील ब्रिटिश असोसियेशन सभेत कोल्हापुरचे राजे साहेब गेले होते. यांनीं म्हटलें कीं, आम्ही आपल्या देशीं गेल्यावर विलायतचे बाजाराकरितां कापसाचें उत्पन्न अधिक होण्याचा आमच्याकडून होईल तितकी तजविज करूं.

मद्रासचे कलेक्टरांनीं असें प्रसिद्ध केलें आहे कीं तिनवेलीकडे माहामारीचा उपद्रव सुरू आहे. सबब दक्षिणहिंदुस्थानांतील यात्रा या व पुढील सालांत भरल्यास त्या भयंकर परिणामाच्या होतील असें दिसतें.

इंडियन क्रोटिक या नावाचें एक गुजराथी व इंग्रजी वर्तमानपत्र नवीन चालू झालें आहे.

आफ्रिका खंडाचे दक्षिणभागांत हिऱ्याच्या खाणी खणण्याचें काम चालू आहे. तिकडे कित्येक उत्तम उत्तम प्रतीचे हिरे सापडले आहेत. व लाखो रुपये त्यांच्या किमती होत आहेत. व खाणिचा व्यापार चांगला फायदेशीर होईल अशी उमेद दिसत आहे.

मुंबईस म्याट्रिकुलेशनच्या व पुढील परीक्षेस जाणाऱ्या उमेदवाराकरितां दोन प्रकारच्या राहण्याविषयीं कांहीं ठिकाणीं चांगल्या सोयी, कोणी उद्योगी गृहस्थांनीं केल्या आहेत. त्यांत दररोज आठ आणे पडती. व राहण्याची, स्नानाची वगैरे चांगली सोय होईल असें दिसतें. इंदुप्रकाशांत, जाहिरातीमध्यें याचा खुलासा आहे.

खंडव्याच्या पोलिसानें मुलें चोरणारे दुष्ट लोकांची एक टोळी पकडली. यांनीं थोडे दिवसांत नक मुली त्यांच्या आईबापापासून चोरून आणिल्या त्या सापडल्या. अशा दुष्टांस चांगली शिक्षा झाली तर बरें होईल. या कामाबदल खंडव्याचे पोलीस सु० क्या० फ्रेजर साहेब यांची तारीफ केली पाहिजे. त्यांनीं हे लोक मोठ्या युक्तीनें पकडले.

मद्रास रेलवेवर मद्रासपासून वायव्येस १५ कोसांवर पावसानें नदीचा पूल पडला होता तो न समजून रेलवेट्रेन २१ वे तारखेस कडापाकडे जाणारी रात्रीं पाण्यांत पडली. बहुत मनुष्यें मरण पावलीं. असें वर्तमान समजलें आहे. तपशील पुढील आठवड्यांत समजेल.

नोटिसा.

नोटिस—कादरबकस वलद जलालबक्स कागजी राहणार वस्ती दवलताबाद यास खालीं सही करणार यांजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुम्ही संवत १९२५ चे सालांत मिती वैशाख वद्य १० रोजीं कागदाच्या गड्या नग १७ आमचें जवळ गहाण ठेविल्या त्या येणेंप्रमाणें.—

५. गड्या नग बहादूरखानी याची किंमत अजमास रुपये १०.

१२. गड्या नग शाहजखानी याची किंमत अजमास रुपये ११.

एकूण गड्या नग १७, रुपये १२५ वर गहाण ठेऊन रुपये १२५ रोख शिक्का सरकारी आम्हापासून घेऊन गेले यासी व्याज दरमहा दरशेकडा १॥ रुपयाप्रमाणें देण्याचा करार आश्वीन अखेर असोन आज माहे १५। होऊन गेले तरी रुपये देऊन गड्या सोडून नेल्या नाहींत व्याजाबद्दल आहेत.

[illegible] सुग

पये ३०॥ एकूण रुपये १६६॥ आपणाकडे निघाले ते नोटिस पोंचले तारखेपासून पंधरा दिवसांचे आंत पेठमनकुरी येऊन रुपये व्याजासुद्धां देऊन आपल्या गड्या घेऊन जाणें. जर आपण लिहिले मुदतीवर न आलें तर तुमच्या गड्या नग १७ बाजारांत विकून रकम तुमचे खातें जमा करून घेऊं लिहिलेले रुपयांची भरती झाल्यास उत्तम आहे कमी रुपये आल्यास राहिले रुपयांची तुम्हावर फिर्याद करून रुपये घेऊं या नोटिसीचा खर्च तुम्हास द्यावा लागेल. कळावें तारीख १३ माहे आक्टोबर सन १८७० इ.

[सही] दुलीचंद ओंकारदास मयत वारिस बंधु शामलाल ओंकारदासजी दुकान खामगाव दस्तूर रंगा महादेव गुमास्ते मुकाम अकोलें.

नोटिस—खालीं सही करणार लिहून देते कीं, माझा नवरा नामें भिकाजी वलद कृष्णा भोईहा अडनाव भारसाकळे कसबे हिवरखेड तालुके अकोट येथें वस्तीस राहत असोन माझे लग्नास सतरा वर्षें झालीं असोन लग्न झाल्यावर दोन तीन वेळा मजला घेऊन गेला परंतु मजला घरीं येकट्यास ठेऊन खाणपाणियास न देतां आपण मुलखामुलखीं फिरतो तेव्हां मी तेथें पांच सहा महिने बैन्यापुरांत राहून लोकांचें दळण दळून पोट भरीत होतें हल्लीं एके दिवशीं माझा नवरा घरीं येऊन मशीं तंटा करून माझे बापाचें घरचें वासन म्हणजे दागिने चांदीची साखळी एक तोळे २० वीस, व सरी एक तोळे २० वीस, एकूण चाळीस तोळे माझे अंगावर होतें ते मजपासून जबरदस्तीनें हिसकून घेऊन मजला घरांतून काढून दिलें ते दिवसापासून १२ वर्षें झालीं माझा बाप नामें रामा वलद पुंजा भोई वस्ती भोनगाव तालुके खामगांव याचे घरीं मी आहे. आतां माझा उमरीचा दिवस असून मी कोठवर राहूं करितां नोटिस देते कीं माझे खावटीबद्दल खर्च दरमहा रुपये ४ च्यार प्रमाणें बारा वर्षांची रकम पांचशें शाहात्तर रुपये शिवाय सदरील चाळीस तोळे चांदीचे रुपये ९० एकून ६२६ सहाशें सवीस नगदी रोख आजपासून आठ दिवसांचे आंत माझे बापाचे रकमेची अदाई करून द्यावी आणि मजला घेऊन जावें व माझे खाण्यापिण्याचा व चोळी लुगड्याचा बंदोबस्त ठेवावा. जर असें न केल्यास मुदतीचे आंत माझे बापाचे रकमेची अदाई न केल्यास मुदत गुजरल्यावर मी दुसरी तजवीज करीन मग तुमचा हक्क मजवर चालणार नाहीं हें खूप समजावें. कळावें तारीख २९ माहे आक्टोबर सन १८०० इसवी.

(सही) जानकी मर्द भिका भोई.

नोटिस—बाबुजी वलद नथुबाळी राहणार मौजे सुकळी तालुके दर्यापूर यास खालीं सही करणार याजकडोन देण्यांत येते कीं तुम्हीं ता० ८ आक्टोबरचे वर्तमानपत्रांत आम्हास नोटिस दिली ती आम्हास अद्याप पावली नाहीं पण दुसरे जागीं पाहण्यांत आली त्यावरून त्या नोटिसीचें उत्तर देण्यांत येतें असें कीं तुम्ही आम्हास जे दोन रोखे लिहून दिले आहेत त्याजवर दुसऱ्याची जामिनकी आहे

तुमचे लिहिल्याप्रमाणें तुम्ही आमच्यात असतां दगाबाजीनें झाले नाहींत व मुळीं तुम्ही आमच्यांत होतांच असे सबबीनें जयराम नाईक याचे रोखे परत मिळाले नाहींत जर तसें रीतीनें झालेले असते तर तुम्ही आपले रोख्याबद्दल फौजदारींत सेवेळीं तजवीज केली असती. तसेंही झाले नाहीं आतां रोख्याचे रुपये तुम्ही आजपासून दहा दिवसांत द्यावे मुदतींत रुपये न दिल्यास रीतीप्रमाणें फिर्याद केली जाईल व या नोटिसीचा खर्च तुम्हावर पडेल कळावें. ता० १९ माहे आक्टोबर सन १८७० इसवी

[सही] लक्षीराम बीजराज द. खु.

नोटिस—जनाबाई मर्द शिवजीराम साहूकार दुकान पातुरडे तालुके जळगांव जिल्हा अकोलें यासी कळावें कीं तुम्हीं आम्हावर नोटिस दिली ती तारीख १७ माहे सप्तंबर सन १८७० इसवी रोजीं पावली तुम्ही मुखत्यारपत्र लिहिलें आहे तें रद्द केलें तें समजलें परंतु मुखत्यारपत्राचे ठरावाबद्दल रुपये ९०० व साहू सावकारी रकम देविली रुपये ९०० व खर्चाकरितां ३९ एकूण रुपये १०३९ एकहजार पस्तीस रुपये तुम्हाकडून घेणें असून ते मिळाले नाहीं सबब नोटिसीनें कळवितों कीं पंधरा दिवसांचे आंत सदरहु रकम मजला देऊन मुखत्यारपत्र रद्द करून घ्यावें अगर लिहिलेले कराराप्रमाणें रकम न दिल्यास तुम्हावर दिवाणींत दावा करून खर्च घेतला जाईल जोंपावेतों रकम पटविली नाहीं तोंपावेतों मुखत्यारपत्र रद्द होणार नाहीं कळावें तारीख २९ माहे अक्टोबर सन १८७० इ.

(सही) नामदेव वल्द फकीरजी पाटील मौजे पातुरडे द. खु.

नोटिस—रामचंद्र मेघराज मारवाडी राहणार सावनी लुर्द परगणे अकोलें यासी नोटिस देण्यात येते कीं मी त्याजपासून कर्ज घेतलें होतें त्याबद्दल सन १२७८ सालीं याची तोड जोड करोन दोन वस्ते आणि एक पुर्जा ६३ पन्नासाचा वर तीन करोन सरकारांतून दिला आहे त्याजपैकीं वस्ते दोन त्याबद्दल एका वस्ताचा कापूस दिला त्याचेपावतो मजपाशी आहे आणि दुसरे वस्ताबद्दल गहू रा. खंडी दिली याजला साक्षीदार आहे बाकी रुपये पुर्जाबद्दल राहिले ते व्याजासुद्धां घेऊन गेलो असतां तो घेत नाहीं तर मजकडे सर्व रुपये ६३ शिवाय पैसा नाहीं जरकरितां मजवर त्यानीं फिर्याद केली तर मी खर्च देणार नाहीं हें नोटिसीनें कळवीत आहे तारीख १८ माहे अक्टोबर १८७०.

(सही) उदेपुरी गुरुजाळपुरी राहणार दानवाड परगणे अकोलें.

नोटिस राघो वल्द पिराजी मेवंगळे पाटील मौजे मादणी तालुके मेहकर जिल्हा बुलढाणें यास खालीं सही करणार इजकडून देण्यांत येते कीं तुजबरोबर माझें लग्न लाहल्यास सुमारें १० वर्षें जालीं असतील लहानपणीं तुमचे घरीं मजला वडीलमाणसानीं मूळ पाठवून नेलें होतें मी सज्ञान जाल्यास ९–१० वर्षें जालीं असतील तेव्हां पासून मजला तूं आपले घरीं नेऊन वागविलें नाहीस माझा बापानें च्यार जातीवाल्यांत च्यार वर्षांपूर्वीं तीनवेळा पंचाइत केली तेव्हां त्यांत तूं म्हणीं पुरुषत्वांत नाहींत याकरितां फारकती द्यावी असें ठरलें असोन आजपर्यंत फारकती देत नाहीं मी बापाचे घरीं असोन माझी उमरी व्यर्थ जात आहे याकरितां ही नोटिस देण्यांत येते कीं आज पासोन १५ दिवसांचे आंत फारकत द्यावी. किंवा या विरुद्ध तुमची तक्रार असल्यास तिची सफाई करोन मजला नांदवावें असें तुम्ही करणार नाहीं तर मी दुसऱ्या तजविजीस लागेन कळावें तारीख १ माहे आक्टोबर सन १८७० इसवी.

(सही) बजाई मर्द राघो मेवंगळे हल्लीं वस्ती डोनगाव तालुके मेहकर.

नोटिस—खालीं सही करणार याजकडून देण्यांत येतें कीं रामजी वलद पांडुजी सांगळे रहाणार मौजे जवळके तालुके मेहकर यास, तुम्हाकडे आमची खातेबाकी च्यार रुपये व दोन पल्ले गूळ येणें असून तुम्हीं अद्याप देत नाहीं तर ही नोटिस पोंचल्यापासून आठ दिवसांचे आंत सर्व उलगडा करून द्यावा तसें न केल्यास अगोदर तुम्ही कोणास माल वगैरे लाऊन दिल्यास फिर्याद करून सर्व माल वगैरे जप्त करून त्यांवर अमल देणें फिटल्या शिवाय कोणाचा वारसा चालणार नाहीं हें या नोटिसीनें कळवितों आहे कळावें ता० ८ माहे आक्टोबर सन १८७० इ.

(सही) मनरूप पाचु मारवाडी रहाणार निबी ता० मेहकर

नोटिस—देवला वलद घनःशाम कलाल वस्ती गोंधनापुर तालुके मलकापुर यासी शेख बुडन वलद कबीर महमद वस्ती गोंधनापुर याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं मोहा काकडीचे तीस खंडीचा दर ३० रुपयप्रमाणे तुमचा आमचा सट्टा झाला त्यांतील करार असा होता कीं प्रथम रुपये ६०० रोख हातांत घेऊन च्यार महिन्यांत मोहाडी देऊ. त्याप्रमाणें तुम्हाकडून रुपये ६०० आम्हास पोंचावयाचे ते पोंचले नाहीं तुम्ही आम्हास तिनशें रुपयाची एक रकम दिली आहे व तिजविषयीं तुम्ही आम्हास स्पष्ट सांगितलें कीं बाकीचे रुपये देण्यास आमची सवड नाहीं व आम्ही सट्ट्याचा अंमल करीत नाहीं आमचे घतले रुपये परत द्यावे त्याप्रमाणें तुमचे रुपये ३०० तुमचे वडलाजवळ रोख दिले सट्ट्याचा कागद मागाहून जाऊन आलों म्हणजे दोन च्यार दिवसांत देतो असें म्हणाला त्यावरून आम्ही स्वस्त होतो परंतु तुम्ही कागद दिला नाहीं व लोकांजवळ सांगतां कीं आमचा नफा त्याजपासून घेणें आहे सबब तुम्हास ही मुदामे नोटिस दिली आहे तर आम्ही तुमचे कसलेही देणार नाहीं सट्ट्याचा कागद तुम्हापाशीं गैरकळीस्त राहिला आहे तो ही नोटिस पोंचल्यापासून आठ दिवसांत आम्हास द्यावा तसें न कराल व फिर्याद वगैरे कराल तर तिच्या खर्चास आम्ही जबाबदार होणार नाहीं व आम्हास खर्च येईल तो तुम्हास द्यावा लागेल व या नोटिशीचा खर्च आम्हास जो येईल तो तुम्हास द्यावा लागेल कळावें तारीख २० माहे आक्टोबर सन १८७० इसवी मुकाम अकोलें.

(सही) शेख बुडन वलद कबीर महमद द. खु.

मनोरंजक कादंबरी.
विक्रीकरितां तयार.

विचित्रपुरी या नावाचें सुरस पुस्तक रा. केशव लक्ष्मण जोरवेकर असि० महतर अकोला यांनीं तयार केलेलें आमचे छापखान्यांत व मालकांकडे विकत मिळेल याची किंमत १।८।२ टाकहाशिल ८३ आणि मेणकापड ८। मिळून २ रुपये अहेगावचे घेणारांस द्यावी लागेल.

जाहिरात.

किमतीचे ठराव.	रु.	आ०
वर्षाची अगाऊ देणारास… …		
साल अखेर … … …	७	
सहा महिन्याची अगाऊ … …	३	८
एक अंकास		१

या शहरा बाहेरील लोकांस वर्षाचे पोस्टखर्च अगाऊ देतो १ रु. ४ आणे व साल अखेर १ रु. ८ आणे.

अगाऊ पैसा देण्याची मुदत पत्र पेण्याचे सुरू तारखेपासून १ महिनेपर्यंत समजावी. व जुने वर्गणीदारांसही मागील हिशेब सफन नवें साल चालू होईल तेथून १ महिन्याची मुदत समजावी.

नोटिसा वगैरे छापण्याचे दर.

१० ओळी पर्यंत… … … १ रुपया
१० ओळींवर प्रत्येक ओळीस ०।१८
इंग्लिश नोटिसीचे दर ओळीस ०।
एकच मजकूर वारंवार छापणें असल्यास दर ओळीस एक आण्याप्रमाणें किंमत पडेल.

TO OUR SUBSCRIBERS

We beg to request that our Subscribers will forward as soon as possible their subscriptions for the present year; and trust that they will be so good as to pay up all arrears without delay.

Proprietors of Berar Samachar

सूचना—नोटिसा व इतर मजकूर छापावयास पाठविणारांनीं ते बालबोध लिहिल्यास फार चांगलें. निदान मनुष्यांचीं व गावांचीं नांवें तरी बालबोध असावीं. तसें नसून नोटिसांचे वगैरे कांहीं नावागावांची चूक झाल्यास त्याची जबाबदारी आम्हांवर नाहीं.

एडिटर व० स०

वर्गणीदारांस विनंती.

सन १८१७ चे आक्टोबर महिन्यांत आम्ही अकोल्यास वऱ्हाडसमाचारपत्र सुरू केलें यास तीन वर्षें झालीं वसूल न दिलेल्या आमच्या प्रिय वर्गणीदारांनीं आपला वसूल या महिन्यात सत्वर पाठवून आम्हांस मदत करावी. उशीर लावून त्या योगें वारंवार पत्रें लिहिण्याची तसदी त्यांनीं आम्हांस देऊं नये व आपणास घेऊं नये, याकरितां नम्रतेनें आमची त्यांस ही विनंती आहे. व ही ला मान्य करणारांचे आम्ही उपकार मानूं.

वऱ्हाडसमाचाराचे मालक

वऱ्हाडसमाचार वर्तमानपत्र घेण्याचें बंद करून ज्या लोकांनीं आजपर्यंतची व मागील गुदरून गेलेल्या सालाबद्दलची बाकी येणें असलेली पाठविली नाहीं त्यांस कळविलें कीं, दरमहा दरशेकडा रुपयास अर्धा आणा प्रमाणे त्यांस व्याज द्यावें लागेल. ता. १ माहे आक्टोबर सन १८१८

वऱ्हाडसमाचाराचे मालक

हें पत्र अकोला येथें वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत मालककरितां छापून प्र. केलें.